

የሥነ - ጥበባት ትምህርት የተማሪው መጽሐፍ 8ኛ ክፍል

አፋን ኦሮሞ አዘጋጅች

ደነደኣ ቦጋለ

ከበቡሽ ለሜሳ

ለሚ ቤኛ

አፋን ኦሮሞ ኤዲተሮች

ዳሜ ቶሊና

ሉባባ ጃማል

ታደሰ ድንቁ

ተርጓሚዎች

ደቀቦ ጉዬ

ሙሉቀን አብራሃም

ኢስማኤል ሀሳን

ድርባ ማሞ

የጥራት ቁጥጥር

ደቀቦ ጉዬ

ግራፊክስ

ታደሰ ድንቁ

© የኦሮሚያ ትምህርት ቢሮ፣ 2014/2021

ይህ መጽሐፍ በኦሮሚያ ትምህርት ቢሮ እና በአሰላ መምህራን ትምህርት ኮሌጅ ትብብር በ2014/2021 ተዘጋጀ፡፡

የዚህ መጽሐፍ የባለቤትነት መብት በህግ የተጠበቀ ነው፡፡ ከኦሮሚያ ትምህርት ቢሮ ፈቃድ ውጪ በሙሉም ሆነ በከፊል ማሳተምም ሆነ አባዝተው ማሰራጨት በህግ ያስጠይቃል፡፡

ማውጫ

ይዘት

ገጽ

ምዕራፍ 1 የስነ-ጥበባት ግንዛቤዎች	1
1.1 የቅርፃ ቅርፅ አላባውያን ድርሻ እና ጥቅሞች.....	2
1.2 የኢትዮጵያ መ.ዚ.ቃ አይነቶች፣ የመ.ዚ.ቃ መሳሪያዎች ቅኝትና ውዝዋዜ.....	12
1.1.3. የትያትር እና የፊልም ጥበብ ፕሮዳክሽን አላባውያን	15
ምዕራፍ 2 የፈጠራ ችሎታ	37
2.1. ሶልፌጅዮን በኢትዮጵያ መ.ዚ.ቃ ቅኝት (በአንቺ ሆዬ ለኔ እና አምባሰል).....	38
2.2 ባህላዊ ውዝዋዜ.....	47
2.3 የትያትርና ፊልም ፕሮዳክሽን (ፈጠራ፣ አጭር ታሪክ መፃፍና መመዘን).....	51
2.4 የህትመት እና ቅርፃ ቅርፅ ስራ (የሸክላ አፈር፣ ፔፐር ማሼ)	58
ምዕራፍ 3 የስነ-ጥበባት ባህልና ታሪክ	84
3.1 የመ.ዚ.ቃ ባህላዊ ገጽታ፣ የመ.ዚ.ቃ መሳሪያዎችና ውዝዋዜ.....	85
3.2. የቅርፃ ቅርፅ (ሃዉልት) እና የጥንት ዘመን የእጅ መ.ያ ታሪክ.....	88
3.3 በአከባቢያችን የሚታወቁ ተረቶችን በትያትርና ፊልም ጥበብ መልክ ማቅረብ.....	93
ምዕራፍ 4 የስነ-ጥበብ መስህብነት	98
4.1. የስነ-ጥበባት ስራዎችን በተግባር የማስተማር ጥቅሞች.....	99
4.2. በተግባር የምታዩ ስነ-ጥበባትን ማነጻጸር (መ.ዚ.ቃ፣ ውዝዋዜ፣ የትያትር እና የፊልም ስነ-ጥበብ).....	99
4.3 የሃዉልት እና የእጅ ስራ መ.ያ ምልክቶች መልዕክት	102
ምዕራፍ 5 የስነ-ጥበብ ትስስር	112
5.1 የስነ-ጥበባት ትምህርት ከሌሎች የትምህርት ዓይቶችና ከወቅታዊ ጉደይ ጋር.....	112

ምዕራፍ

የስነ-ጥበባት ግንዛቤዎች

1

የዚህ ምዕራፍ ትምህርት ውጤቶች:

ከዚህ ትምህርት በኋላ:

- የቅርፃ ቅርፅ ምንነት እና ትርጉም ትገልፃላችሁ ፡፡
- የቅርፃ ቅርፅ አላባወያንን በመለየት ትዘረዝራላችሁ፡፡
- ቅርፃ ቅርፅ የሚሰራባቸው ነገሮችን ትለያላችሁ፡፡
- ስለ ኢትዮጵያ ሙዚቃ፣ የሙዚቃ መሳሪያዎች፣ ቅኝትና ውዝዋዜ ታብራራላችሁ፡፡
- የትያትርና ፊልም ጥበብ ፕሮደክሽን ሂደት ትገልፃላችሁ፡፡
- አጭር የፈጠራታሪክ ለትያትርና ፊልም ጥበብ ትፅፋላችሁ፡፡

መግቢያ

የቅርፃ ቅርፅ ሥራ የስነ-ጥበብ ስራዎች ከሚሠሩባቸው መንገዶች ወይም ዘዴዎች አንዱ ነው፡፡ እንደ አሁኑ ጊዜ በስልጣኔ ዕድገት ምክንያት የቴክኖሎጂ ውጤት ከመስፋፋታቸው በፊት የሰው ልጅ የዕለት ተዕለት ኑሮውን ለመምራትና ለመሻሻል በአካባቢው ከሚገኙ ቁሳቁሶች የተለያዩ ነገሮችን በመስራት ይገለገልበት ነበር፡፡ የቅርፃ ቅርፅ ጥበብ እድገትም ከዚህ ጋር የሚያያዝ ነው፡፡

በሰበተኛ ክፍል የስነ-ጥበብ ትምህርት ውስጥ ስለ ሙዚቃ ባህሪያትና ባህላዊ ውዝዋዜ፣ ስለ ሶልፌጅዮና የሃገራችን የሙዚቃ ቅኝት፣ ስለ ኦሮሞ ሙዚቃ ታሪክ፣ ስለ ሃገራችን አንጋፋ ሙዚቃኞችና ተወዛዋጦች፣ እንዲሁም ስለ ባህላዊ የሙዚቃ መሳሪያዎችና በሙዚቃና በሌሎች የትምህርት መስኮች ያለውን መስተጋብር ተምረቸዋል፡፡ በዚህ ክፍል ትምህርት ውስጥ ደግሞ ስለ ኢትዮጵያ ባህላዊ የሙዚቃ መሳሪያዎች፣ ሶልፌጅዮና፣ የኢትዮጵያ ሙዚቃ ቅኝትና የሙዚቃ ባህላዊ አቅጣቢ ምን እንደሆነ ትማራላችሁ፡፡ ባለፈው ትምህርት ውስጥ ስለ ትያትር፣ የትያትር አጀማመርና ዕድገት እንዲሁም ትያትርና ድራማ ያላቸውን ልዩነት ተረድታችሁ ነበር፡፡ በዚህ ትምህርት ውስጥ የስነ-ትያትርና የስነ-ፊልም ፕሮደክሽን ሂደቶችን ትማራላችሁ፡፡

1.1 የቅርፃ ቅርፅ አላባወያን ድርሻ እና ጥቅሞች

ተማሪዎች ቢያንስ መነሻ ሆኖ የሚገባቸው የመማር ብቃት፡

በዚህ የትምህርቱ ርዕስ መጨረሻ ላይ ፡

- ቅርፃ ቅርፅ ምን እንደሆነ ታብራራላችሁ፡፡
- የቅርፃ ቅርፅ ባህርያትን ትዘረዝራላችሁ፡፡
- የቅርፃ ቅርፅ አላባወያንና ያላቸውን ጥቅም ትገልጻላችሁ፡፡

1.1.1. የቅርፃ ቅርፅ ትርጉምና ባህሪያት

ተግባር 1

የሽክላ አፈር ወይም ካርቶን እና የመሳሰሉትን በመጠቀም የሰው፣ የእንስሳት፣ የመኪና፣ የቤት እና የሌሎች ነገሮችን ቅርፅ ወይም መስል ሰርታችሁ ታውቃላችሁ? ሰርታችሁ ከሆነ የሠራችሁትን ቅርፅ (ምስል) በምን ዘዴ እንደሠራችሁ በቡድን በመወያየት ለመምህራችሁና ለክፍል ተማሪዎች አቅርቡ፡፡

ከላይ እንደተገለፀው የቅርፃ ቅርፅ ስራ የስነ-ጥበብ ስራዎች ከሚሰሩባቸው ዘዴዎች አንዱ ሆኖ፤ የሰው ልጅ ከጥንት ጊዜ ጀምሮ ዕለት ተዕለት የሚጠቀምባቸውን መሳሪያዎች ለመስራት፣ አካባቢውን ለማስዋወቅ፣ ሚዲያውን መልዕክት ለማስተላለፍና ለመሳሰሉት ምክንያቶች ከአካባቢ ማግኘት የሚችላቸውን ቀላል የሆኑ ነገሮችን በመጠቀም የተለያዩ የቅርፃ ቅርፅ ስራዎችን ሲሰሩ ነበር፡፡

ይህም የሰው ልጅ ከጥንት ጊዜ ጀምሮ እንደ አሁኑ ስልጣኔ ሳይስፋፋና የተለያዩ ዘመናዊ መሳሪያዎችን ሰርቶ መጠቀም ከመጀመሩ በፊት፤ በአካባቢ የሚገኙ ቀላል የሆኑ ነገሮችን በመቅርፅ እና በመጥረብ ስጠቀምበት ነበር፡፡ ለምሳሌ፡- ድንጋይ፣ የእንስሳት አጥንት፣ የእንስሳት ቀንድ፣ እንጨት እና የመሳሰሉትን ቀርፀው (ቅርጽ በማወጣት) እንደ ጦር፣ ብለዋ፣ የመመገቢያ ዕቃዎች፣ የማጌጫ ዕቃዎችና የመሳሰሉትን ሠርተው ይጠቀሙበት ነበር፡፡

በአጭሩ የቅርፃ ቅርፅ ታሪክ እና አመጣጥን ስንመለከት ረጅም ዕድሜ ያለውና እና ጣሪካዊ አመጣጡ ከሰው ልጅ ሂደታዊ ለውጥ ጋር የተያያዘ ሆኖ ሰዎች ሃሳብን፣ ስሜትን፣ ምኞትን፣ ታሪክን፣ ባህልን፣ እሴትን፣ ሃይማኖታዊ መልዕክትን፣ ሃዘንን፣ ደስታን እና የመሳሰሉትን ለመግለፅ ቅርፃ ቅርፅን ሲጠቀሙበት እንደኖሩ መረዳት ይቻላል፡፡ ይህም በሰው ልጅ እና የቅርፃ ቅርፅ አመጣጥ መሀል ጠንካራ ትስስር መኖሩን ያሳያል፡፡

እንደ አንድ የጥበብ ሥራ ቅርፃ ቅርፅ የሚለው ፅንሰ-ሃሳብ በስፋት መታወቅ የጀመረና ስለ ፅንሰ-ሃሳቡ ግልጽና ሰፊ ትርጉም (ማብራሪያ) መሰጠት የተጀመረው በ20ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ነበር፡፡ ይሁን እንጂ የሰጥ የነበረው ትርጉም ከቴክኖሎጂ ዕድገት ጋር የተያያዙ አዳዲስ መሳሪያዎችና ቅርፃ ቅርፅ የሚሰሩባቸው የተለያዩ የአሰራር ዘዴዎችን/ሂደቶችን መሠረት ያደረገ ነበር፡፡ ይህ ደግሞ ስለ ቅርፃ ቅርጽ የሚሰጣውን ሃሳብ አነስተኛና ውስን እንዲሆን አድርጎታል፡፡

: ስለ ቅርፃ ቅርፅ በስፋት መግለፅ የተጀመረው ፅንሰ-ሃሳቡን ከመሠረታዊ ትርጉሙና ከአሰራር ዘዴዎች ጋር በመያያዝ ሃሳብ መሰጠት ከተጀመረ ወዲህ ነው። እንደሚታወቃው በጥንት ዘመን ዘመናዊ ቴክኖሎጂ ሳይስፋፋ የቅርፃ ቅርፅ ሥራዎች ቀላል በሆኑ ነገሮች እና በቀላል መንገድ ሲሰሩ ነበር። የቅርፃ ቅርፅ ስራዎችን አብዛኛው ጊዜ በልምድ ወይም በመለማመድ የሰሩት ነው እንጂ፤ ስለ ቅርፃ ቅርፅ ምንነት እና የሚሰራበት የአሰራር ዘዴውን በደንብ አጥንተው ሲሰሩ አልነበሩም። ሰዎች እስከ 20ኛው ክፍለ ዘመን ድረስ በባህላዊ ወይም በልምድ ለቅርፃ ቅርፅ ሲሰጡ የነበሩ ትርጉም እና ማብራሪያ በአራት (4) ይከፈላል እነርሱም፡-

1ኛ ቅርፃ ቅርፅ ከስነ-ጥበብ ስራዎች አንዱ ሆኖ፤ ቁመት፣ርዝመት እና ወርድ ብቻ ያለው ነው።

2ኛ ምስል ወይም የተፈጥሮ ምልክት ነው። ነገር ግን የቅርፃ ቅርፅ ስራዎች ሁሉም ሙሉ በሙሉ የተፈጥሮ ነገሮች ተወካይ (ምስል የሆነ ነገር) ብቻ ሳይሆኑ የተፈጥሮ ምስል ያልሆኑትም ልሆኑ ይችላሉ። ምልክትስንል በቀላሉ ልንረዳ የሚችል ማለት ነው።

ስዕል ያልሆነ ደግሞ አንድ ነገር በተፈጥሮ ያለውን አካል ሙሉ በሙሉ ወይም በጭራሽ የማያሳይ፤ የሚያስተላልፈው መልዕክት በቀላሉ መረዳት የማይቻል ነው።

3ኛ ቅርፃ ቅርፅ እንደ አንድ የስነ ጥበብ ዘርፍ ጠጣር ሆኖ የሚታይ ነው።

ቅርፃ ቅርፅ ጠጣር የሆነ አካል ያለው ነው ሲባል፤ በሚሰራ ነገር መሃከል ለሚታይ ባዶ ቦታ ወይም በሚሰራ ነገር አካባቢ ለሚቀር ቦታ ትኩረት አይሰጥም ማለት ነው። ስለዚህ በሚሰራ ነገር መሃከል የሚታይ ባዶ ቦታ ወይም በሚሰራ ነገር አካባቢ የሚቀር ቦታ እንደማይጠቅም ተደርጎ ይወሰዳል። ይህ ደግሞ የሚሰራው ነገር አካላዊ እንቅስቃሴ አያሳይም ማለት ነው። በቅርፃ ቅርፅ ስራ ደግሞ እንቅስቃሴ በጣም ወሳኝ እና አስፈላጊ ነው። የሚሰራ ነገር እንቅስቃሴ ከለሌው፤ መስዕቡ/የዉበት መጠኑ አናሳ ይሆናል።

4ኛ የቅርፃ ቅርፅ ስራ የሚሰሩ ሰዎች በሁለት ዘዴ ብቻ የሚጠቀሙ ሲሆን እነሱም መላግ እና መጥረብ ናቸው። ምክንያቱም በጥንት ዘመን ሰዎች ለቅርፃ ቅርፅ ስራ በብዛት ሲጠቀሙባቸው የነበሩት መጠረብ የሚችሉ ነገሮች ናቸው። እነዚህም እንጨት፣ ድንጋይ፣ የእንስሳት አጥንትና የመሳሰሉት ሲሆኑ በሸክለ አፈርም ይጠቀሙ ነበር። ይሁን እንጂ በአሁኑ ጊዜ ስለ ቅርፃ ቅርጽ ስራ የአሠራር ሂደትና ዘዴ ላይ በመመስረት ቅርፃ ቅርፆች የሚሰሩባቸው መንገዶች በአራት ይከፈላሉ። እነሱም፡-

- ሀ. መላግ እና መጥረብ
- ለ. መበየድ እና ማቅለጥ
- ሐ. መቅረፅ እና
- መ. ማምረት/casting ናቸው።

ሀ. መላግ እና መጥረብ

ተግባር 2

በአካባቢችሁ ሰዎች እንጨት በመጥረብና በመላግ ቀንበር፣ሙቀጫ፣ወንበር እና የመሳሰሉትን ስጠርቡ አይታችሁ ታውቃላችሁ? አይታችሁ ከሆነ እንጨት በመጥረብና በመላግ ከነዚህ ከተጠቀሱት ነገሮች አንዱን ወይም ሌላ ነገር እንዴት እንደሚሠሩ ለክፍል ተማሪዎች ግለፁ።

የመጥረብ/የመላግ ሙያ ቅርፃ ቅርፅ ከሚሰሩባቸው መንገዶች አንዱ ሆኖ ይህም መጠረብ ወይም መላግ የሚችሉ ነገሮችን በመጠቀም የተለያዩ ቅርፃ ቅርፆች መስራትን ያመለክታል፡፡ ለምሳሌ፣ ድንጋይ፣ እንጨት፣ የዝሆን ጥርስ፣ አጥንትና የመሳሰሉትን በመጥረብ ወይም በመላግ ቅርፃ ቅርፆች መስራትን ያጠቃልላል፡፡ በዚህ ሂደትም ሰዎች የተለያዩ መሳሪያዎችን በመጠቀምና እነዚህን ነገሮች በመጥረብ ወይም በመላግ የተለያዩ ቅርፃ ቅርፆችን ይሠራሉ፡፡

ስዕል 1.1. የመጥረብ/ የመላግ ሙያ ተሰራ ቅርፃ ቅርፅ

ለ. መበየድ/ማቅለጥ

የማቅለጥ ጥበብ ሙያ በ20^ኛ ክፍለ ዘመን ከሚሰሩት አዲስ የቅርፃ ቅርፅ ስራ ዘዴዎች አንዱ ሲሆን፣ በቀላሉ ከአካባቢያችን ማግኘት የሚችላቸው የተለያዩ ነገሮችን በማቅለጥ/በመበየድ እና በማያያዝ የተፈለገውን ቅርፃ ቅርፅ ለመስራት የሚያስችል ዘዴ ነው፡፡ ለምሳሌ፡- የዛገ ብረት መጠቀም ይቻላል፡፡

ስዕል 1. 2. በማቅለጥ/በመበየድ ሙያ የተሰራ ቅርፃ ቅርፅ

ሐ. መቅረፅ

መቅረፅ ቅርፃ ቅርፅ ለመስራት የሚያስችል ሌላ ዘዴ ነው፡፡ በዚህ ዘዴ ለስላሳ ወይም በቀላሉ መቅረፅ የሚችሉ ነገሮችን በመጠቀም ቅርፃ ቅርፆችን መስራት ወይም የአንድ ነገር ፎርም ማውጣት ይቻላል፡፡ ለምሳሌ፡- የሸክላ አፈር፣ ሰም እና የመሳሰሉት ነገሮች በመጠቀም ቅርፃ ቅርፅ መስራት ይቻላል፡፡

ሥዕል 1.3. ከሸክላ አፈር በመቅረፅ የተሰራ ቅርፃ ቅርፅ የሚያሳይ ሥዕል

መ. ማምረት/casting

ቅርፃ ቅርፅን በማምረት መ.ያ መስራት በ20ኛ ክፍለ ዘመን በስፋት መሰራት የጀመረ ስራ ነው። ይህም ተሰርቶበተዘጋጀው ቅርፃ ቅርፅላይ ፈሳሽ ነገሮችን በማፍሰስ/በመጨመር የሚሰራ ሥራ ነው። ለምሳሌ፡

- የቀለጠ ብረት፣ ፕላስቲክ፣ ሲሚንት፣ ጄሶ እና የመሳሰሉትን በመጨመር ይሰራል።

ይህ ዘዴ ከሸክላ አፈር ወይም ከሰም የተሰራ ቅርፃ ቅርፅ ወደ ብረት ወይም ሲሚንት የሚቀየርበት ሂደት ነው።

ሥዕል 1.4. በማምረት ጥበብ የተሰራ ቅርፃ ቅርፅ

ሥዕል 1.4ለ. በማምረት ጥበብ የተሰራ ቅርፃ ቅርፅ

ሥዕል 1.4ሐ . በማምረት ጥበብ የተሰራ ቅርፃ ቅርፅ

በአጠቃላይ ከላ የተገለፁት ቅርፃ ቅርፅን መስራት የሚያስችሉ ዘዴዎች የተለያዩ የአሰራር ሂደቶችን በመከተል ቅርፃ ቅርፅን ከተለያዩ ነገሮች (ግብዓቶች) ለመስራት ሰዎች የሚጠቀሙባቸው ዘዴዎች ናቸው፡፡

አሁን ባለንበት ክፍል ዘመን ለቅርፃ ቅርፅ የሚሰጥ ትርጉም ከ20ኛ ክፍለ ዘመን ጋር ሲነፃፀር በተወሰነ ደረጃ ልዩነት አለው፡፡ ይህም ቅርፃ ቅርፅማለት“Sculptura”ከሚል ከላቲን ቃል የመጣ ሲሆን ትርጉሙም፡-

- በማጉበጥ/መጠምዘዝ
- በማቆራረጥ እና
- በመላግ/መጥረብ አንድን ነገር መስራት ማለት ነው፡፡

ቅርፃ ቅርፅ በጥበብ ስራ ከሚሰሩ ስራዎች አንዱ ሲሆን፤ በስነ-ጥበብ(fine arts) ስር የሚመደብ ነው፡፡ ቅርፃ ቅርፅ ቁመት፣ወርድ እና ርዝመት ያለው የጥበብ ስራ ነው፡፡ ይህ ደግሞ በጥበብ ስራዎች ከሚሰሩክሌሎች ጠፍጣፋ ከሆኑ ስራዎች/ነገሮችማለትም እንደ ቀለም ቅብ፣ ንድፍ፣ ህትመት እና ከመሳሰሉትን ለመለየት ያገለግላል፡፡

ቅርፃ ቅርፅ ቁመት፣ ወርድና ርዝመት ያለው በመሆኑ የሚያዝ እና በሁሉም አቅጣጫ በመዞር መመልከት የሚቻል ጠጣር ነገር ነው፡፡

ስለዚህ ቅርፃ ቅርፅ እንደ ቀለም ቅብ ወይም ንድፍ የሚታይ ብቻ ሳይሆን ጠፍጣፋ በሆነ ነገር ማየት የማንችለውን አቅጣጫ ማሳየት ያስችላል፡፡ ቅርፃ ቅርፅ ተጨባጭ እና የሚታይ ፎርም ነው፡፡ ስለሆነም በተፈጥሮ ማየት የተሳናቸው ሰዎች እንኳን በተወሰነ ደረጃ የቅርፃ ቅርፅ ስራ ማድነቅም ሆነ፣መለየት እና መስራት ይችላሉ፡፡

1.1.2. የቅርፃ ቅርፅ አላባውያን

ወይይት 1

የቅርፃ ቅርፅ አላባውያንማለት ምን ማለት ነው? የቅርፃ ቅርፅ አላባውያን የሚባሉት ምንምን እንደ ሆኑ በቡድን በመወያየት ለክፍል ተማሪዎች አቅርቡ፡፡

በጥቅሉ ሲታይ የሥነ-ጥበብ አላባውያን ለአንድ ጥበብ ስራ መፈጠር ምክንያት እንደሚሆኑ ሁሉ፤ የቅርፃ ቅርፅ አላባውያንም ለቅርፃ ቅርፅ ወይም ፎርም መፈጠር ምክንያት ይሆናሉ፡፡ አንድን ቤት ለመስራት ድንጋይ፣ ጭቃ፣እንጨት፣ብረት፣ሲሚንቶ፣አሸዋ፣ቆርቆሮ ወይም ሳር እና የመሳሰሉት አስፈላጊ እና ወሳኝ እንደሆኑና ከነዚህ ነገሮች ዉጪ ቤት መስራት እንደማይቻልይታወቃል፡፡ እንደዚሁ ከቅርፃ ቅርፅ አላባውያን በስተቀር የቅርፃ ቅርፅ ስራ ወይም ፎርም መስራ አይታሰብም፡፡ ፡ የቅርፃ ቅርፅ ስራዎች የሆኑት ለቤተ-እምነት፣ ለመስዕብ፣ለመታሰቢያ፣ገቢ ለማስገኘት፣ታሪክን ለመግለፅ እና ለመሳሰሉት የተሰሩ ነገሮች ሁሉ የቅርፃ ቅርፅ አላባውያን ዉጤት ናቸው፡፡ የቅርፃ ቅርፅ አላባውያን የሚባሉት የሚከተሉት ናቸው፡-

- ቦታ
- ይዘት/ መጠን
- መስመር
- ገፅታ/የገፅ አካል
- ቅርፅ
- የቀለም ንጣት እና መደብዘዝ/ value/
- ሸካራነት እና ለስላሳማነት
- ቀለም ናቸው፡፡

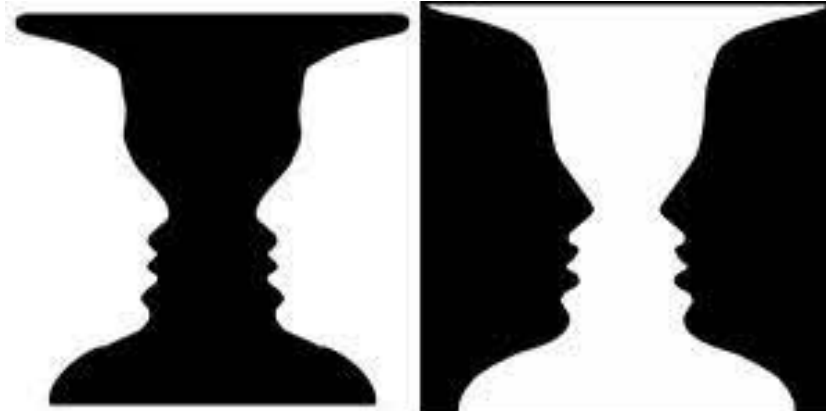
ከነዚህ ከላይ ከተዘረዘሩት የቅርፃ ቅርፅ አላባውያንውስጥ መሰረታዊ የሆኑት ቦታ እና መጠን/ ይዘት ናቸው፡፡እነዚህ የቅርፃ ቅርፅ አላባውያን እንደሚከተለው ተገልፀዋል፡፡

1. ይዘት/መጠን

የቅርፃ ቅርፅ አካል እና በገፅ የታቀፉ ጠጣር ነገሮችን ያሳያል፡፡ ማንኛውም የቅርፃ ቅርፅ መጠን ያላቸዉ እና በእጅ ከሚዳሰሱ ማነገሮች የሚሰራ ነው፡፡ ዙሪያ ድንበር ያለዉ፣ እራሱን ችሎ የሚቆም እና ሙሉ በሙሉ በቦታ የተከበበ ነው፡፡

2. ቦታ

ቦታ ማለት በቅርፃ ቅርፅ መሃል ወይም በዙሪያ የሚገኝ እና የቅርፃ ቅርፅ ዳር/ጠርዝ የሚገልፅ ነው፡፡ እንዲሁም በቅርፃ ቅርፅ የሚታቀፍ እና ክፍት ቦታ የሚፈጥር ማለት ነው፡፡

ሥዕል 1.5: ቦታን የሚያሳይ ሥዕል

3. መስመር

በቅርፃ ቅርፅ ስራ ውስጥ መስመር ማለት፣ የፎርም እና የሚነካካ ገፅ አካል ዳር/ጠርዝ ነው። በንድፍ ውስጥ መስመር በእርሳስ፣ ከሰል እና በመሳሰሉት ይሰራል። በቀለም ቅብ ደግሞ እርሳስ ወይም ብሩሽ በመጠቀም መስራት ይቻላል። እንዲሁም በቅርፃ ቅርፅ ውስጥ በቀጫጭን ነገሮች ለምሳሌ፡- ሽቦ፣ እንጨት፣ ክር/ገመድ እና የመሳሰሉትን በመጠቀም መስራት ይቻላል።

ስዕል 1.6: በሽቦ የተሰራ ቅርጻ ቅርጽ

4. ገፅ/የገፅ አካል

በቅርፃ ቅርፅ ስራ ውስጥ የገፅ አካል ሲባል፣ እኩል የሆነ ገፅ ማለት ነው። ይህም የቅርፃ ቅርፅ ስራዎችን ውስጥ በደንብ ተጠንተው እና ለስለስ ተደርገው እንዲሰሩ የሚያስችል ነው።

5. ቅርፅ

የተለያዩ ቅርፆች ሲቀናጁ ፎርም ይፈጥራሉ። የፎርም ቅንጅት ደግሞ ቅርፃ ቅርፅ ሊፈጥር ይችላል። በቅርፃ ቅርፅ ስራ ውስጥ ቅርፅ በሁለት ይከፈላል። እነርሱም አወንታዊ ቅርፅ እና አሉታዊ ቅርፅ ናቸው።

ሀ. አወንታዊ ቅርፅ

በአጠቃላይ በሚሰራ ቅርፅ ቅርፅ መሀከል የሚገኝ መጠን ነው። በሌላ በኩል በአንድ ነገር የሚያዝ ቦታ ነው ማለት ይቻላል።

ስዕል 1.7.ሀ . አወንታዊ ቅርፅ

ለ. አሉታዊ ቅርፅ

በአንድ ነገር ያልተያዘ ባዶ ቦታ የሚገለፅ ወይም ነፃ ሆኖ የሚቀር ቦታ ነው። በቅርፅቅርፅ ወይም በፎርም ስራ ውስጥ እንደ አሉታዊ ቦታ የሚታይ ቅርፅ፣ ቅርፅቅርፁን በሚያይ ሰው አቋቋም ጋር የሚቀያየር ነው። ምክንያቱም ቅርፅቅርፅ ወይም ፎርም የቀስአካል ያለውና ዙሪያውን ዞረን ማየት የሚችል ነው። ቆመን የሚናይበት ቦታ ስንቀይር፣ የሚታይ ቅርፅም በአይናችን እይታ ጋር ይቀያየራል።

ስዕል 1.7ለ. አሉታዊ ቅርፅ

6. የቀለም ንጣት እና መደብዘዝ/ቫሊዩ/

ይህ ማለት የአንድን ነገር ንጣት እና መደብዘዝ የሚያሳይ ነው። በቅርፅቅርፅ ቫሊዩ የብርሃን መጠን ወይም የፎርም ገፅ ጥላ እና በሚፀባረቅ ብርሃን መጠን ነው። የቅርፅቅርፅ ወይም የፎርም ገፅ ቫሊዩ የተቀባ ቀለም ሲቀየር መቀየር ይቻላል።

7. ሸካራነት እና ለስላሳማነት

ሸካራነት እና ለስላሳማነት ማለት የአንድን ቅርፅቅርፅ አካል መለስለስ እና መጠንከር ወይም የቅርፅቅርፅ ገፅ ንፃትነት። ንፃት፣ ለስላሳማነት፣ ቀለም እና የመሳሰሉት በአንድ የቅርፅቅርፅ ስራ

ውስጥ በፀሃይ፣ዝናብ፣የአየር ሁኔታ መቀያየር ተፅዕኖ ሊቀያየሩ ይችላሉ፡፡

በስነ-ጥበብ ሽካራነት እና ለስላሳማነት የሚታየውን የገፅታ ጥራት የሚገለፅ የጥበብ ስራ ሲሆን በአካል በመዳሰስ ወይም በእይታ እንዲሁም በሁለቱም ሊታወቅ ይችላል፡፡ ለምሳሌ፡- በመስመር፣ በመፋቅ፣በማጎድጎድ እና በማለስለስ ከሚሰሩ የጥበብ አለባዉያን አንዱ ነው፡፡

ስዕል 1.8.ሽካራነት እና ለስላሳማነት የሚያሳይ ሥዕል፡፡

8. ቀለም

ቅርፃቅርፅ የሚሰራባቸው ነገሮች የተፈጥሮ የራሳቸው ቀለም አላቸው፡፡ ቅርፃቅርፅ ስንሰራ በትክክል ነገሩ የሚሠራበትን ቀለም ብንጠቀም መልካም ነው፡፡ ለምሳሌ፡- የአባ ገዳ ቅርፃቅርፅ ቅርፃቅርፅ የምንሠራ፤ ባህላዊ ልብስ፤ ትጥቅ እና አባ ገዳ የሚይዛቸው ነገሮችን ሁሉ አስመስለን ከሰራን ቦኋለ፤ ያ የባህል ልብስ ያለውን ቀለም አቀባብ ተከትለን እሳቸው የሚይዙአቸውን ነገሮች ሁሉ እንደየቀለማቸው ከቀባን የስራችንን ጥራት ልቀንስ ይችላል፡፡ ስለዚህ በተለያዩ ነገሮች ተጠቅመን ቅርፃቅርፅ ስንሰራ፤ ቀለም መቀባት አስፈላጊ አይደለም፡፡ ቀለም መቀባት አስፈላጊ ሆነው ከተገኘ ተመሳሳይ የሆነውን ቀለም መቀባት አለብን እንጂ እንደ ቀለም ቅብ የተለያዩ ቀለማትን ተጠቅመን የቅርፃቅርፅ ስራዎችን ለማሳመር መሞከር አስፈላጊ አይደለም፡፡

1.1.3. ቅርፃ ቅርፅ የሚሰራባቸው ነገሮች

ተግባር 3

በአካባቢያችሁ ተሠርተው የሚገኙ የተለያዩ ቅርፃ ቅርፆች አሉ?ካሉ እነዚህ ቅርፃ ቅርፆች ከምን ከምን እንደተሠሩ በቡድን ተወያዩና ለክፍል ተማሪዎች አቅርቡ፡፡

ቁመት፣ርዝመት እና ወርድ ያላቸው ነገሮች ሆነው፤ በሁሉም አቅጣጫ መታየት የሚችሉ ነገሮች ሁሉም የቅርፃቅርፅስራዎችን ለመስራት ያገለግላሉናል፡፡ በጥቅሉ ሲታይ ቅርፃቅርፅ የሚሰራባቸው ነገሮች የሚከተሉት ናቸው፡፡ እነርሱም፡-

- ድንጋይ
- ብረት
- ብር
- ወርቅ

- ነሃስ
- ሸክላ አፈር
- ሰም
- እንጨት
- ፕላስቲክ
- ወረቀት እና የመሳሰሉት ናቸው፡፡

ልምምድ 1

በዚህ ምዕራፍ ከቀረበው ትምህርት ስለ ቅርፃቅርፅ ትርጉም እና ምንነት፣ ባህሪያት፣ አለባውያን እንዲሁም ቅርፃቅርፅ ስለሚሰራባቸው ነገሮች ተምረቻለን፡፡ በአካባቢያችሁ ማግኘት የሚችሉትንና ቅርፃቅርፅ ሚሰራባቸው ነገሮችን በመጠቀም መኪና፣ቤት፣ሰው፣እንስሳት እና የመሳሰሉትን በግላችሁ ሰርታችሁ ለመምህራችሁ አቅርቡ፡፡ ከአቀረባችሁ በኋላ የስራችሁን ጠንካራ እና ደካማ ጎን ከመምህራችሁ እና ከክፍል ተማሪዎችጋር በመወያየት ማስተካከያ ሃሳብ ተቀበሉ፡፡ የምትቀበሉት የማስተካከያ ሃሳብ ለሚቀጥለው ስራ እንደ ግብዓት ያገለግላቸዋል፡፡

1.2 . የኢትዮጵያ ሙዚቃ አይነቶች፣ የሙዚቃ መሳሪያዎች ቅኝትና ውዝዋዜ

ተማሪዎች ቢያንስ መጎናፀፍ የሚገባቸው የመማር ብቃት፡

በዚህ የትምህርቱ ርዕስ መጨረሻ ላይ ፡

- የሀገራችንን የሙዚቃ ዓይነቶችን ዘረዝራላችሁ፡፡
- የኢትዮጵያ የሙዚቃ መሳሪያዎችን ቅኝት ትለያላችሁ፡፡

የግንዛቤ ጥያቄ

አንድን ዘፈን ለመስራት ወይም ለማቀናጀት ዋና እና አስፈላጊ የሆኑ ነገሮች ምን ምን ናቸው?

1.2.1 ትላልቅ የኢትዮጵያ ሙዚቃ ዓይነቶች

ተግባር 4

በሀገራችን የሚታወቁ የሙዚቃ አይነቶች ምን ምን እንደሆኑ በቡድን በመወያየት ከለያችሁ በኋላ መልሳችሁን ለመምህራችሁና ለክፍል ተማሪዎች አቅርቡ፡፡

የኢትዮጵያ ሙዚቃ ለብዙ ዓመታት የህዝቦችን ባህልና ወግ ይዞ ከትውልድ ወደ ትውልድ እየተላለፈ የመጣ መሆኑን ከታሪክ መረዳት ይቻላል፡፡ በተጨማሪም ሁኔታ የት እና እንዴት እንደተጀመረ በፅሁፍ መልክ ባይኖርም በኢትዮጵያ ውስጥ ይኖሩ የነበሩ ብሔር ብሔረሰቦች ሙዚቃን ለተለያዩ ጉዳይ ይጠቀሙ እንደነበር በዚህ መስክ የተደረጉ ጥናቶች ያመለክታሉ፡፡ ፡ ለምሳሌ በዘመቻ ጊዜ እርስ በረሳቸው ለማበረታታት፣ ያላቸውን የፍቅር ቅርበትና ስሜት ለመግለጽ፣ ለአምልኮ ስርዓት፣ጭቆናና ሀዘንን ለመግለጽ፣ እንዲሁም የህብረተሰቡን ባህልና ታሪክ ለማሳደግና ለመዘከር ሙዚቃን ይጠቀሙበት ነበር፡፡

ይህ ሁኔታ አሁን በዘመናዊ መልክ በመቀጠል ስራ ላይ እየዋለ ይገኛል፡፡ ስለዚህ ከላይ የተጠቀሰውን ጥቅል ሃሳብ እንደ መነሻ በመውሰድ በኢትዮጵያ በብዛት የሚታወቁ የሙዚቃ አይነቶች እንደሚከተለው ቀርበዋል፡፡

1. የገዳ ዘፈን ፡ የገዳ ዘፈን የገዳ ስርዓት በሚፈጸምበትና በሚከበርበት ጊዜ ቅድም ተከተል ባለው ስርዓት ሁኔታውን ጠብቆ የሚዘፈን ነው፡፡
2. የአቴቴ ዘፈን፡ ይህ ዘፈን ድርቅ በሚረዝምበት ጊዜ፣አቴቴ በሚዘፋበት ጊዜ፣አራስ ሴት በምትመታበት ወይም በምትገረፍበት እና በመሳሰሉት ጊዜ የሚቀርብ ነው፡፡
3. ማህበራዊ ዘፈን፡ ይህ ዘፈን አንድ ማህበረሰብ ማህበራዊ የሆኑ ሁኔታዎችን በሚያካሄድበት ጊዜ የሚዘፈን ነው፡፡ይህም ለሰርግ ፣ ለልደት ፣በበዓላት ፣ በዘን እና በመሳሰሉት ጊዜ የሚቀርብ ነው፡፡
4. የስራ ዘፈን፡ ይህ ሰዎች በስራ ላይ በሚረዳዱበት ጊዜ የሚቀርብ ዘፈን ነው፡፡

ለምሳሌ፤

- እህል ሲያጭዱ
 - ቤት በሚሠሩበት ጊዜ
 - ቡና በሚለቀምበት፣ ሴቶች ተሰብስበው እህል በሚወቅጡበት ጊዜና ሰዎች በጋራ በመሆን የተለያዩ ስራዎችን አብረው በሚሰሩበት እና በሚፈጽሙበት ጊዜ የሚዘፈን ነው፡፡
5. የፖለቲካ ዘፈን፡ይህ ዘፈን ሰዎች ፖለቲካንለመቀስቀስ ለመደገፍ ወይም ለመቃወም የሚጠቀሙበት ነው፡፡
 6. ዜማ፡ የተለያዩ የዜማ ዓይነቶች ብኖሩትም አብዛኛውን ጊዜ በቤተ-ዕምነቶች ውስጥ፣ በትምህርት ቤቶች ውስጥ ለትምህርት ጉዳይ ፣ስለ ሀገር ለማዜም፣ከብቶችን ሲጠብቁ እና ለተለያዩ ጉዳዮች የሚጠቀሙበት ነው፡፡
 7. ጌረርሳ/ቀረርቶ፡ ጌረርሳ በኦሮሞ ህዝብ ዘንድ በአብዛኛው የሚታወቅና ለየት ባለ መልክ የሚጫወቱት ነው፡፡ጌረርሳ የአንድን ሰው ጀግንነት ወይም ብርታትን ለመግለጽ የሚጫወቱት ነው፡፡ እንደ ኦሮሞ ባህል ጌረርሳ የሚዜመው /የሚቀርበው አዋቂ በሆኑ ሰዎች ሲሆን እሱም ከአንድ ምክንያት ጋር በማያያዝ ይዜማል፡፡ ጌረርሳ አብዛኛውን ጊዜ የሚዜመው በጦር ግንባር ተዋጊዎችን ለማበረታታት፣ የራሳቸውን ጀግንነት ለመግለጽ፣ የራሳቸውን ኃሳ (ዘር)ለማወደስ ወይም ለመግለጽና ለመሳሰሉት ነው፡፡
 8. ዘመናዊ ዘፈኖች፡ዘመናዊ ዘፈኖች በዘመናዊ መልክ ለተለዩ ጉዳዮች ለምሳሌ ለንግድ፣ ለመዝናናትና ለመሳሰሉት በሙዚቃ መሳሪያ ተቀንባብረው የሚቀርቡ ናቸው፡፡

1.2.2. የኢትዮጵያ ባህላዊ የሙዚቃ መሳሪያዎች ዓይነት

ባህላዊ የሙዚቃ መሳሪያዎች በዓለም ላይ ስራ ላይ መዋል ከጀመሩ ዓመታትን አስቆጥረዋል፡፡ እንዲሁም በሀገራችን ውስጥም ለብዙ ዓመታት ለጥቅም እየዋሉ የነበሩና ያሉ ባህላዊ የሙዚቃ መሳሪያዎች በቁጥር ብዙ ናቸው፡፡

በጥቅሉ ሲታይ በሀገራችን የሚገኙ የሙዚቃ መሳሪያዎች በሶስት ትላልቅ ቦታዎች ይካፈላሉ፡፡

እነርሱም፤

ሀ. የምት(በመምታት ድምጽ የሚያወጡ)

ለ. የትንፋሽ (በመንፋት ድምጽ የሚያወጡ)እና

ሐ. የክር(በመገዝገዝ ወይም መምቻን በመጠቀም ድምጽ የሚያወጡ)ናቸው፡፡

ሀ. የምት ሙዚቃ መሳሪያዎች

የምት ሙዚቃ መሳሪያ የሚባሉት የተለያዩ ቅርጽና መጠን ያላቸውና ለተለያዩ ጉዳዮች በተለያዩ ጊዜያት የሚጠቀሟቸው ናቸው፡፡ ይህ ማለት በበዓላት ፣በሠርግ ፣በአምልኮና ለመሳሰሉት ጊዜያት እንጠቀምባቸዋለን፡፡ እነኚህ የሙዚቃ መሳሪያዎች ቀጭንና ወፍራም ድምጽን ማወጣት በሚችሉ መልክ የተሰሩ ናቸው፡፡ከእነዚህ ዉስጥ ጥቂቶቹን እናያለን፡፡

1. ነጋሪት

ነጋሪት ከምት መብረቃ መሳሪያዎች አንዱ ነው።ይህ የመብረቃ መሳሪያ በአብዛኛው ከቆዳና ትልቅ እንጨት ውስጡ ተቦሪቦረው ወይም በገበታ መሰል ይሰራል። የምፈለጋውን ድምፅ እንድናረው ቆዳውን በመወጠሪያ ገመድ ወይም ክር በደምብ መወጠር አለበት።ይህ ነጋሪት የሚመታው በእጅ ሳይሆን በመምቻ እንጨት በሚባለው አጠር ባሉ ሁለት እንጨቶች ለዚህ መሳሪያ የተዘጋጁ ናቸው።

ነጋሪት የከበሮ ዓይነት ሆኖ በጣም ትልቅ ከመሆኑ የተነሳ አንድ ሰው ብቻውን መሸከም አይችልም። አገልግሎቱም ህዝብን የሚያስተዳድሩ ነገሶች የተለያዩ መልዕክቶችን ለማስተላለፍ ይጠቀሙበታል። ለምሳሌ፣ህዝብን ለጦርነት ማዘጋጀት፣ግብርን እንዲከፍሉ ለማሳሰብ፣ስብሰባ እንዲመጡ ለማሳወቅ ከፈለጉ ትልቁ ነጋሪትን በአህያ ላይ በማስጫን እየመቱ የፈለጉትን መልዕክት ለማስተላለፍ ይጠቀሙበት ነበር።

ስዕል 1.9 ሀ፡ የነጋሪት ምስል

2. ከበሮ

ከበሮ በሀገራችን ከሚገኙ የምት መብረቃ መሳሪያዎች ውስጥ አንዱና ዋናኛው ነው። በሀገራችን የተለያዩ የከበሮ ዓይነቶች አሉ።እነርሱም ነጋሪት፣አታሞ እና የመሳሰሉት በመባል ይታወቃሉ። ፡. የሚሰሩትም ከቆዳና እንጨት፣ ቆዳና ብረት፣ ቆዳና ሸክላ እና ከመሳሰሉት ሊሆን ይችላል።

ከበሮ ባህልዊ የመብረቃ መሳሪያ ሆኖ ከነጋሪት ጋር ቅርበት ያለው ነው።ይሁን እንጂ ከበሮ በመጠን ከነጋሪት ያነሰ ስለሆነ ከፍተኛ ቆዳና ከትንሽ ገበታ የሚሰራ ነው። በአብዛኛው የሚገለገሉበትም የተለያዩ ዝግጅቶች ላይ እንደ ሠርግ፣ የተለያዩ የእምነት በዓላት ላይ፣ በሁለት ትናንሽ እንጨቶች ወይም በእጅ በመጫወት የተፈለገውን መብረቃ በማጀብ ወይም በማሳመር ነው።

ስዕል 1.9ለ፡ የክበሮ ምስል

3. አታሞ

አታሞ ባህላዊ መዝናኛ በሚጫወትበት ጊዜ በማገልገል ይታወቃል። አታሞ ትንሽ ስለሆነ በእጅ ወይም በጉያ ስር እየያዙ በመምታት ይጫወታሉ። አታሞ የሚመታው በእጅ ወይም በእንጨት ሲሆን የአመታቱ ሁኔታ እንደ አስፈላጊነቱ ይወሰናል። አጨዋወቱ ከእምነት ጋር የማይያያዝ እና ባህላዊ ዘፈኖችና ውዝዋዜዎችን ለማሳመር ይረዳል። ለምሳሌ፣ ሴት ልጆች በሚጫወቱት የጳጉሜ ዘፈኖች፣ በሠርግ እና በመሳሰሉት ጊዜ ይጠቀሙበታል።

ስዕል1.9ሐ፡የአታሞ ስዕል

4. ትንሿ ድቤ

ትንሿ ድቤ በወለጋ አካባቢ በሠርግ ዘፈን፣በበዓል ዘፈንና በመሳሰሉት ጊዜ ላይ ይጠቀሙበታል፡
፡ እርሱም ሴቶች በእጃቸው በመያዝ እየመቱ ይዘፍናሉ/ይወዛወዛሉ።

ስዕል1.9መ፡የትንሿ ድቤ ምስል

1. ቡንሾ

ቡንሾ ከባህላዊ የሙዚቃ መሳሪያዎች አንዱ ሲሆን፤ የከብትቀንድ ውስጡን በመቦርቦር ላይ ላይ የፍየል ቆዳ በማሰር ከደረቀ በኋላ በትንሽ እንጨት በመምታት ድምጽ የሚያወጣ ነው። በዚህ የሙዚቃ መሳሪያ ብዙ ጊዜ የምጠቀሙበት በአብዛኛው የአርሲና የባሌ አከባቢ ሴቶች መሆናቸውን መረጃዎች የሚገልጹ ሲሆን የሚገለገሉበትም በሠርግና በባዓላት ጊዜ ነው።

ስዕል 1.10:ሀ የቡንሾ ምስል

2. ከበላ

ይህ ባህላዊ የሙዚቃ መሳሪያ ከምት የሙዚቃ መሳሪያዎች አንዱ ነው። ከበላ በአብዛኛው በአንዳንድ አካባቢዎች (ዞኖች) ለምሳሌ፤ አርሲናባሌና ቦረና ውስጥ ይጠቀሙበታል። በአብዛኛን ጊዜ የሚጠቀሙበት ሴቶች ሲሆኑ በሠርግ ጊዜ፣በበዓላት ጊዜ በሹመት ጊዜና ለመሳሰሉት ይጠቀሙበታል። ይህ ባህላዊ የሙዚቃ መሳሪያ ከእንጨት በመጥረብ የሚሰራ እና እርስ በርስ በማምታት የሚጫወቱት ነው።

ስዕል 1.11 : የከበላ ምስል

ስዕል 1. 11ለ : ከበላን በመጠቀም የሚዘፈንበት ጊዜ የሚያሳ ምስል

3. መረካሻ

መረካሻ በኦሮሞ ህዝብ ዘንድ ቅልን በማድረቅ በውስጡ ትናንሽ ጠጠሮችን ወይም የደረቀ ቆሎ በውስጡ በማስገባት በማንከሻከሽ፣ ከዘፈኑ ወይም ሙዚቃው ምት ጋር የሚሄድ ይሆናል፡፡

ስዕል 1.12: የመረካሻ ምስል

ለ. የትንፋሽ ሙዚቃ መሳሪያዎች

እነኚህ መሳሪያዎች በአከባቢያችን ረጅም ዓመት ያላቸው ናቸው፡፡ የሀገራችን ማህበረሰብ ከድሮ ዘመን ጀምሮ እነኚህን መሳሪያዎች በኑሮው ውጣ ውረዶች ውስጥ በተለያዩ ጊዜያት ይጠቀምበት ነበረ፡፡

ለምሳሌ፤ በሰርግ ጊዜ፣ በተለያዩ ዋዜማዎች መጠራራት፣ በስብሰባ ጊዜ፣ በሀዘን ጊዜ፣ ከብቶችን በሚጠብቁበት ጊዜ እና ለመሳሰሉት ይጠቀሙበት ነበረ፡፡አሁንም እየተጠቀሙበት ነው፡፡

ከእነዚህ መሳሪያዎች ውስጥ ጥቂቶቹ የምክተሉት ናቸው፡፡

1. ዋሽንት

ይህ መሳሪያ ከሀገራችን ማህበረሰብ ስራ ጋር የተያያዘ ነው፡፡ በአብዛኛው ጊዜ የሀገራችን ወጣቶች ከብቶች በሚጠብቁበት ጊዜ፣ እህልን በሚጠብቁበት ጊዜ፣ ማታ ቤተሰብ ስሰበሰብ እርስ በርሳቸው በማዝናናት ይጫወታሉ፡፡ የራሳቸውን ፍቅረኛ ለመሳብና ለመሳሰሉት ይጠቀሙበታል፡፡ ዋሽንት ከትንፋሽ መብረቃ መሳሪያዎች ውስጥ አንዱ ስሆን በተለምዶ አራት ቀዳዳዎች ያለውና አሚሰት ድምፆችን የሚያወጣ ነው፡፡

ታዋቂ የሆኑ ቅኝቶችን እንደ ትዝታ፣ ባቲ፣ አንቺ ሆዬ ለኔ እና አምባሰልን መጫወት ይቻላል፡፡ በሚናዘጋጅበት ጊዜ ከሸምበቆ፣ ከብረት፣ ከፕላስቲክ እና ከመሳሰሉት ነገር ማዘጋጀት እንችላለን፡፡

ስዕል 1.13: ዋሽንትና የአጨዋውቱን ሁኔታ የሚያሳይ ምስል

2. ፋጋ

ፋጋ ከጥንት ጊዜ ጀምሮ ከህዝብ ጋር የነበረ ነው፡፡ ፋጋ በትንፋሽ በመንፋት ድምፅ የሚወጣ ሲሆን በአከባቢያችን ውስጥ ለተለያዩ ነገሮች ይጠቀሙበታል፡፡

ለምሳሌ እህልን በሚጠብቁበት ጊዜ እንስሳትን ለማስፈራራት፣ የዘፈንን ዋዜማ በሚሄዱበት ጊዜ፣ ለመጠራራት፣ እሳትን ለመንፋት እና ለመሳሰሉት ይጠቀሙበት ነበር፡፡ በአሁኑ ጊዜ ከሀገራችን ውስጥ እየጠፉ ካሉት አንዱ ነው፡፡ ፋጋ ውስጡ ክፈት ከሆነ እንጨት እንደ ቀርከሃ ከሚባል እንጨትና ከአጋዘን ቀንድ ይሰራል፡፡

ስዕል 1.14: የተለያዩ ቅርጽ ያለው ፋጋ

3. ጡሩምባ

ይህ መሳሪያ ከፋጋ በመሻሻል የመጣ ሲሆን በመጀመሪያ የተሰራም ከቅል ነው። በአሁኑ ጊዜ ግን ከብረት ይሰራል። የሀገራችን ማህበረሰብ በሰርግ፣ በአጨዳ፣ በስብሰባ፣ በሀዘን በለቅሶ ጊዜ መልዕክትን ለማስተሳለፍ ይጠቀሙበታል።

ስዕል1.15: የጡሩምባ ስዕል

4. ፊንጌ

ፊንጌ ከባህላዊ ትንፋሽ መሳሪያ አንዱ ሆኖ አንድ ድምጽን በማወጣት የሚታወቅ ነው፡፡ ፊንጌ የሚሰራው ውስጡ ክፍት ከሆነ እንጨት ሆኖ ከስሩ ሰፋ የሚል ነው፡፡ ፊንጌ ከከብቶች ቀንድ ወይም ከኮፐር ይሰራል፡፡ ይህ የሙዚቃ መሳሪያ ልዩ ዝግጅት ባለበት ጊዜ ከነጋሪትና እምቢልታ ጋር ያገለግላል፡፡ ለምሳሌ፤ የአንድ ሀገር ንጉስ ወይም አንድ ታዋቂ ሰው እየመጣ ያለ መሆኑን ለመግለጽና አቀባበል ለማድረግ ይጠቀሙበታል፡፡

ስዕል 1.16: የፊንጌ ምስል

ተግባር 5

1. የምትና የትንፋሽ ሙዚቃ መሳሪያዎች መካከል ያለውን ልዩነት በቡድን ሆናችሁ ከተመካከራችሁ በኋላ ለክፍል ተማሪዎች አቅርቡ፡፡
2. በአከባቢያችሁ የሚገኙትን ነገሮች በመጠቀም ዋሽንት፤ ፊንጌ ወይም ጡሩምባ አንዱን ስርታችሁ በመጫወት አሳዩ፡፡

ሐ. የክር ሙዚቃ መሳሪያዎች

የክር ሙዚቃ መሳሪያዎች ክራቸው በማርገብገብ ድምጽ የሚወጡ ስሆን ክራቸውን በመገዝገዝ ወይም በመምቻ የምንጫወታቸው የሙዚቃ መሳሪያዎች ናቸው፡፡ ከእነርሱ ውስጥ በብዛት የሚታወቁት፤

1. መስንቆ

ይህ መሳሪያ በብዙ ቦታ ማስንቆ ተብሎ የሚታወቅ ሲሆን በአንድ ክር አምስትና ከአምስት ድምጽ በላይ ማወጣት ይችላል፡፡ ማስንቆ ከሀገራችን ባህላዊ የሙዚቃ መሳሪያዎች ታዋቂውና ተወዳጅ ነው፡፡ በኢትዮጵያ ውስጥ በተለያዩ ክልሎች ይጠቀሙበታል እነዲሁም በኦሮሚያ ክልል በአንዳንድ ቦታዎች ማስንቆን በመጠቀም የሚጫወቱት በተለምዶ አዝማሪ በመባል ይታወቃሉ፡፡ ማስንቆ ለመስራት የሚያስፈልጉ መሳሪያዎች እንጨት፤ ክር/የፈረስ ጭራ፤ ምስማር፤ ቆዳ ወይም ስስ የሆነ እንጨት ነው፡፡

ስዕል 1.17: የማስንቆንና የማስንቆ አጨዋወትን የሚያሳይ ምስል

2. ክራር

ክራር ከሀገራችን ሙዚቃ መሳሪያ እንደ መስንቆ ታዋቂውና ተወዳጅ ነው። ክራር

ከአምስት እስከ ስድስት ክር ያለው ነው። በሚንጫወትበት ጊዜ በሁለት መልክ መጫወት እንችላለን። አንደኛው በጣታችን በመደርደር ሲሆን፤ ሁለተኛው ደግሞ መምቻን በመጠቀም በመግረፍ ነው። ክራር ለመስራት የሚያስፈልጉን ነገሮች እንጨት፣ ጎድጓዳ ሳህን ወይም ትንሽ ገበታ፣ ምስማር፣ ቆዳና ክር ናቸው።

ስዕል 1.18: ክራርና የአጨዋወቱ ሁኔታ የሚያሳይ ምስል

ተግባር 6

1. ክራር የሚሰራባቸውን ነገሮች በመዘርዘር የአሰራሩን ሁኔታና እንዴት መስራት እንደሚቻል ተመካክራችሁ ለክፍል ተማሪዎች አቅርቡ።

3. በገና

ይህ መሳሪያ በኢትዮጵያ ውስጥ ብዙ ዓመታትን ያስቆጠረ ነው። ቅርጹ ከክራር ጋር ይመሳሰላል። በአካል ግን ከክራር ረዥምና ክሩ ወፍራም የሆነና ወፍራም ድምጽ(ቤዝ) የሚያወጣና አስር ክሮች ያለው ነው። በገና የሚሰራው ከእንጨት፣ ክሩ ደግሞ ከፍየል ጅማት ተገምዶ የተዘጋጀና

በምስማር ናቸው፡፡

ስዕል 1.19፡ በገናና የአጨዋውቱ ሁኔታ የሚያሳይ ምስል

1.2.3 የኢትዮጵያ የሙዚቃ ቅኝቶች ባህሪያትና አይነቶች

ሀ. የሀገራችን ቅኝቶችና ያላቸው ባህሪያት

ተግባር 7

በሀገራችን ያሉት ታዋቂ የሆኑ ቅኝቶች ስንት ናቸው? እነርሱም እነ ማን ናቸው? እንዴትስ ይመሰረታሉ ወይም ይደረጋሉ? በሶስት ወይም በአራት ሆናችሁ በመመካከር ለክፍል ተማሪዎች አቅርቡ፡፡

በኢትዮጵያ ሙዚቃ ውስጥ የተለያዩ የሙዚቃ እስኬሎች እንዳሉ በተለያዩ ጊዜያት የተካሄዱ ጥናቶች ያሳያሉ፡፡ ካሉት እስኬሎች ውስጥ ፔንታቶኒክ እስኬል በስፋት ይታወቃል፡፡በዚህ እስኬል ስር ታዋቂ የሆኑ አራት ቅኝቶች አሉ፡፡እነርሱም፤

1. የትዝታ ቅኝት
2. የባቲ ቅኝት
3. የአምባሰል ቅኝት
4. የአንቺሆዬ ለኔ ቅኝት በመባል ይታወቃል፡፡

1. የትዝታ ቅኝት

የትዝታ ቅኝት በሀገራችን ውስጥ አንዱና አምስት ድምጽ ያለው ነው፡፡ እነርሱም ትዝታ ሜጀርና ትዝታ ማይነር ተብሎ በሁለት ይከፈላል፡፡ ትዝታ ሜጀር በስፋት የሚታወቀውና የምንገለግልበት ሆኖ የአወቃቀሩ ሁኔታ ሰባቱ ከሙዚቃ ድምጾች ከመጀመሪያው ጀምሮ አራተኛና ሰባተኛን ድምጽ በማወጣት/በማስቀረት የቀሩትን አምስቱ ድምጾችን በመጫወት ይሆናል፡፡

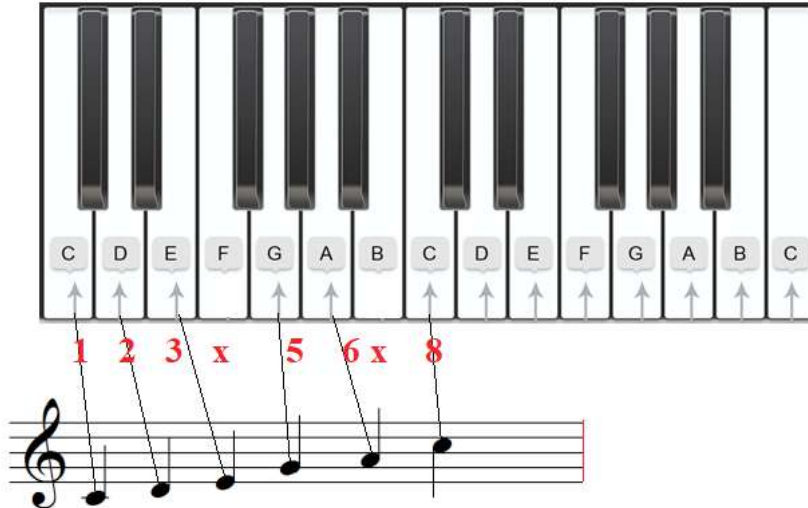
እንዲሁም ትዝታ ማይነር ደግሞ አራተኛውና ሰባተኛው ድምጽ እንደወጣ ሆኖ፤ በተጨማሪ ሶስተኛና ስድስተኛ ድምጽን በግማሽ ድምጽ ወደ ኋላ በመመለስ/በመቀነስ በመጫወት ይሆናል፡፡

የ C ትዝታ ሜጀር አጨዋወት ሁኔታ በመብቃ መሳሪያ ላይ እንመልከት

(C, D, E, __, G, A, __, C)

(ዶ,ፊ,ሚ,__, ሶል,ላ,__, ዶ)

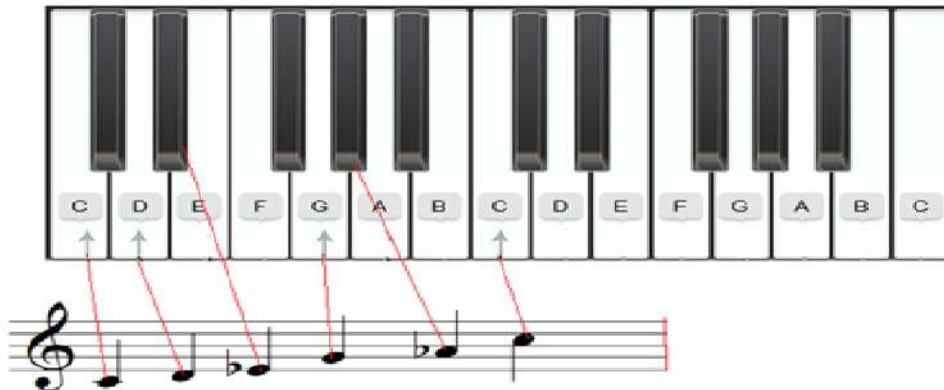
እናንተም በትንሹ ፒያኖ መብቃ መሳሪያ ላይ ድምጹን ተለማመዱ

የትዝታ ሜጀር ቅኝትን የሚያሳይ ስዕል

ለምሳሌ የትዝታ ማይነርን አጨዋወት ሁኔታ በመብቃ መሳሪያ ላይ በማየት ተለማመዱ፡

:

የትዝታ ማይነርን አወቃቀር የሚያሳይ ስዕል

ተግባር 8

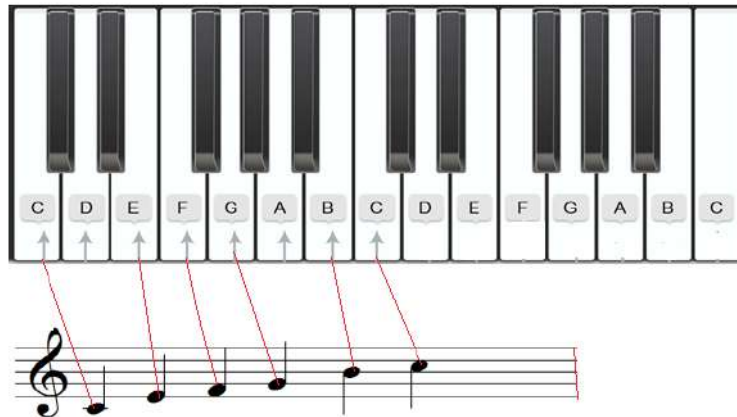
- ከዚህ በላይ ያለውን የፒያኖ/ሲንትሳይዘር መብቃ መሳሪያ ስእል ከካርቶን ወይም ከትልቅ ወረቀት በቡድን በመደራጀት ውብ በሆነ ሁኔታ በመሳል ለመምህራችሁና ለክፍል ተማሪዎቻችሁ በማሳየት ተወዳደሩ፡፡

2. የባቲ ቅኝት

የባቲ ቅኝት ከሀገራችን ባሉት ቅኝቶች አንዱ ሆኖ እንደ ትዝታ ቅኝት ከአምስት ድምፆች የተመሰረተ ነው። እርሱም ባቲ ሜጀርና ባቲ ማይነር በመባል በሁለት ይከፈላል።

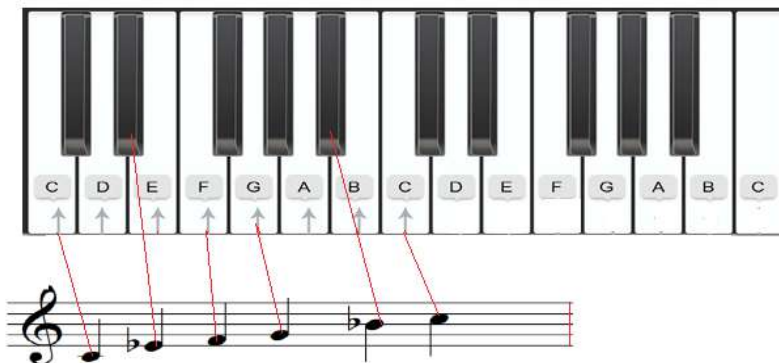
ባቲ ሜጀር፡-የባቲ ሜጀር አወቃቀር ሁኔታ ከሰባቱ የሙዚቃ ድምጾች ከመጀመሪያ ጀምረን ሁለተኛና ስድስተኛ ድምጽን በማዉጣት የቀሩትን አምስት ድምጾችን እንጠቀማለን።

ባቲ ማይነር ደግሞ ሶስተኛውንና ሰባተኛውን ድምጽ በግማሽ ድምጽ በመቀነስ የሚንጫወት ነው። ለምሳሌ C, __, E, F, G, __, B, C ወይም

የባቲ ሜጀር ቅኝት የሚያሰይና የድምጾቹን ቦታ የሚያሳይ ስዕል

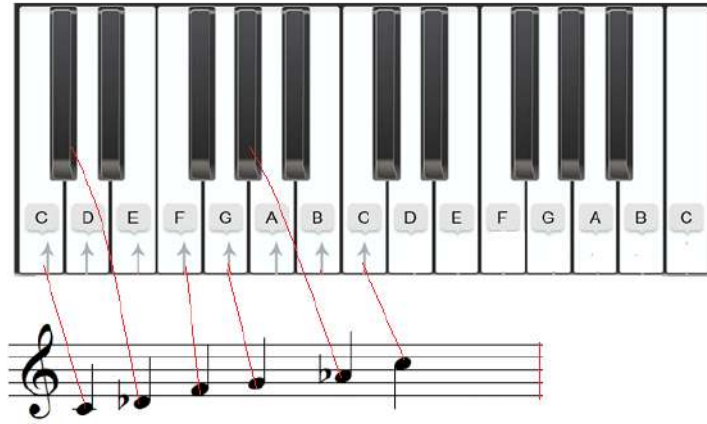
የባቲ ማይነር ቅኝት አወቃቀር ምሳሌ

የባቲ ማይነር ቅኝት አወቃቀር የሚያሳይ ስዕል

3. የአምባሰል ቅኝት

አምባሰል ከሀገራችን ቅኝቶች ውስጥ አንዱ ስሆን ከሰባቱ ድምጾች መጀመሪያ ጀምረን ሶስተኛና ሰባተኛን ድምጽ በማዉጣት ሁለተኛና ስድስተኛን ድምጽ በግማሽ ድምጽ በመቀነስ የምንጫወት ነው። ለምሳሌ፡ C-D^b-F-G-A^b-C

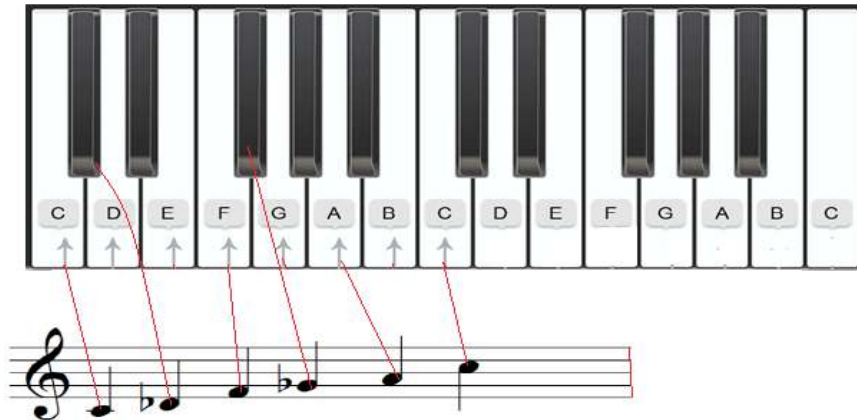

የአምባሰልን ቅኝት አወቃቀር የሚያሳይ ስዕል

4 የአንቺ ሆዬ ለኔ ቅኝት

ይህ ቅኝት በአብዛኛው ጊዜ በሠርግና በበዓል ላይ ይዜማል። የሙዚቃ ባለሙያዎች የአንችሆዬ ለኔ ቅኝት የኢትዮጵያ ቅኝት ብቻ እንደሆነ ይገልጻሉ። የአንቺ ሆዬ ለኔ ቅኝት እንደ አምባሰል ከሰባቱ ድምጾች ሶስተኛና ሰባተኛ ድምጽን በማወጣት ሁለተኛና አምስተኛ ድምጾችን በግማሽ ድምጽ በመቀነስ የምንጫወት ነው።

ለምሳሌ C-D^b-F-G^b-C ወይም በሙዚቃ መሳሪያ ላይ የአጨዋወቱ ሁኔታ፡-

የአንቺ ሆዬ ለኔ ቅኝት አወቃቀር ከዚህ በላይ ባለው ሁኔታ በማየት ተለማመዱ።

በሀገራችን ውስጥ የሚኖሩ ብሔር ብሔረሰቦች ከዚህ በላይ እንደ ተገለጸው በስፋት የሚጠቀሙበት ፔንታቶኒክ ሲሆን ምታቸውን ልዩ በማድረግ ይጠቀሙባቸዋል። በኢትዮጵያ በተወሰኑ አካባቢዎች ውስጥ እንደ ምሳሌ ከወሰድን በአብዛኛው የትኛው ቅኝት እንደሚዘፈን ወይም በማይም ስራ ላይ እንደሚወልድ እንመልከት። በኦሮሚያ ውስጥ በአብዛኛው ስራ ላይ በመዋል የሚታወቁ ቅኝቶች፣ በአብዛኛው የትዝታ ሜጀር ቅኝት ሆኖ ባቲ ማይነርም ከእርሱ ቀጥሎ ያለ ነው።

1.3. የትያትር እና የፊልም ጥበብ ፕሮዳክሽን አላባውያን

ተማሪዎች ቢያንስ መገናፀፍ የሚገባቸው የመማር ብቃት፡

ከዚህ የትምህርት ርዕስ በኋላ ፡

- ለትያትርና ፊልም ጥበብ ዝግጅት የሚያስፈልጉ አላባውያንን ትዘረዝራላችሁ፡፡
- በትያትር ጥበብ ውስጥ የልብስ እና የመብራት ሚናን ትገልጻላችሁ፡፡
- የትወናን የልምምድ ዘዴ ትገልጻላችሁ፡፡
- የፊልም ጥበብ ዝግጅት ሂደትን ትናገራላችሁ፡፡

መግቢያ

ባለፉት ትምህርቶች የትያትር ምንነት፣ አጀማመር፣ እድገት እንድሁም የትያትር እና የድራማ ልዩነት ተምራቿል፡፡ በዚህ ክፍል ደግሞ የትያትር እና የፊልም ጥበባት አዘጋጃጀት ሂደቶችን ትማራላችሁ፡፡

ተግባር 9

1. ባለፈው የትምህርት ክፍል ጊዜ ስለ ትያትር ጥበብ የተማራችሁትን ከክፍል ጓደኞቻችሁ ጋር ተነጋገሩ፡፡
2. ትያትርን ለማዘጋጀት ምን ምን እንደሚያስፈልጉ በቡድን በመሆን ተወያዩ፡፡

1.3.1. የትያትር ጥበብ ዝግጅት አላባውያን

የትያትር ጥበብ ተዘጋጅቶ በመድረክ ላይ ለተማላካች ለመቅረብ ብዙ ሂደቶች አሉት፡፡ ይህም ማለት የትያትር ጥበብ ዝግጅት በአንድ ሰውና በአንድ ጊዜ ውስጥ የሚጠናቀቅ ሳይሆን በቡድን የሚሠራና ጊዜን የሚጠይቅ ስራ ነው፡፡ የትያትር ጥበብ ዝግጅት አላባውያን ማለት አንድ ትያትር ከዝግጅቱ ጀምሮ ለተመልካች ለመታየት እስኪበቃ ድረስ በውስጡ የሚያካትተቸው ናቸው፡፡ በትያትር ጥበብ ዝግጅት አላባውያን ውስጥ መድረክ ላይ ወጥተው ትወናን ከሚያከናውኑ ሰዎች ዉጪ ለዝግጅቱ የቴክኒክ ሥራ እንደ ተመረጠው የፈጠራ ሥራ ድረሻቸውን በአግባቡ የሚወጡ ሰዎች አሉ፡፡ እነዚህም በትያትር ጥበብ ዝግጅት ውስጥ ደጋፊዎች ተብለው ይጠራሉ፡፡

በሌላ በኩል የትያትር ጥበብ ዝግጅት ወይም ፕሮዳክሽን ማለት አንድ ትያትር በብቃት ተቀናጅቶ ለመቅረብ የሚያልፍበት ሂደት ማለት ነው፡፡ ይህም ሥራ ሁሉም ተወንያን በሙያቸው አንፃር የሚሳተፉበት ነው፡፡ አንድ የትያትር ጥበብ ዝግጅት በሚሠራው ዝግጅት ላይ ተመረኩዞ የሚከተሉት ነገሮች ያስፈልጉታል፡፡

- አልባሳት፣
- ሜክ አፕ/ገፅ-ቅብ ፣
- ድምፅ፣

- የመድረክ መልክ፤
- ተዋንያን፤
- ተራኪ
- ከመድረክ በስተጀርባ ያሉ ባለ ሙያዎች፤
- ደጋፊዎች እና
- መብራት ናቸው፡፡

ሀ. አልባሳት

ባለፈው ክፍል-ትምህርትውስጥ ስለ ትያትር ጥበብ አጀማመር ታሪክ አንድተማራችሁ፤ ትያትር ሲጀምር በግሪክ ሀገር ውስጥ የዲትረም መዝሙር ቡዲን የዳይኖሰስ ሥርዓት ትዕይንትን ስያቀርቡ ከፍየል ቆዳ የተዘጋጀ ልብስ ለብሰው ስያቀርቡ ነበር፡፡ የትያትርጥበብ ዝግጅት አልባሳት ታሪክም ከዚህ ከፍየል ቆዳ ከተዘጋጀ ልብስ ታሪክ ይጀምራል፡፡

በሮማውያን ትያትር ጥበብ አጀማመር ታሪክ ውስጥም ተወንያን ቀሚስ እና ሽርጥ በመልበስ ትያትር ያቀርቡ ነበር፡፡ እንደዚሁ በመካከለኛ ዘመንም ትያትር ስቀርብ ለትያትሩ የሚያስፈልግ ቀሚስ በማሰፋት ይጠቀሙበት እንደነበር ታሪክ ይናገራል፡፡

በ1500-1600 ዓ. ም የኤልሳቤት ትያትር በመድረክ ላይ ሲቀርብ እንግሊዛውያን በፋብሪካ የተመረተ አልባሳት ለብሰው ትያትሩን ስያቀርቡ ሌሎች አቅማቸው ለፋብሪካ ልብስ የማያበቃቸው በምፈለገው ልክ የሚያምር ልብስ መልበስ የማይችሉ ሰዎች የዘወትር ሥራ ልብሳቸውን ለብሰው ትያትር ስያቀርቡ ነበር፡፡

ባጠቃላይ፤ የትያትር አልባሳት በልብስ ዲዛይን ጥበብ በተካነ ሰው እና በመድረክ ላይ ለሚቀርበው ትያትር ተካፋይ በሆነ ሰው የሚዘጋጁ ናቸው፡፡ ስለዚህ የትያትር ልብስ ዲዛይነር የሚከተሉት ድርሻዎች ይኖሩታል፡፡

- ተዋንያን ለብሰው የሚያቀርቡትን ልብስ መለየት
- ልብስ ማዘጋጀት (ዲዛይን ማድረግ)እና
- ስለየተዋንያን ልብስ ማቅረብ ናቸው፡፡

ለ. ገፅ-ቅብ /መዋቢያ

ገፅ-ቅብ/መዋቢያ በተዋናይ ፊት ላይ የሚሰራ ነገር ነው፡፡ ይህም በዝግጅቱ ላይ ተመስርተው የሚሰራ ነው፡፡ የተዋንያንን የአቋቋም ሁኔታ ለመቀየር የሚያግዝ ነው፡፡ አብዛኞቹ ዝግጅቶች መሰረታዊ የመዋቢያ ሜካኖች የሚጠቀሙ ቢሆንም አንዳንዶቹ እርጅና ለማሳየት፤ ህመምተኛ ለማስመሰል እና ለመሳሰሉት ሁኔታዎች ልዩ ሜካኖች ያስፈልጋቸዋል፡፡

የመዋቢያ/ሜካኖ ጥቅሞች

- በተዋናይ ፊት ላይ ጠባሳ ከተገኘ ለማጥፋት
- የተዋናይ ፊት በደምብ እንዲታይ
- ፊትን በመግለጽ ከድረጊት ጋር ለማወሃድ
- ተዋንያንን ማራኪ ለማድረግ

- ተዋንያን የሚፈልጉትን ድርሻ በነፃነት እንዲተዉኑ ለማድረግ

ሐ. መብራት

መብራት ልክ እንደ አልባሳት በመብራት በለሙያ ለትያትሩ እንደሚመች ተደርጎ ይዘጋጃል፡፡ መብራት በመድረክ ላይ ተዋንያን ከመሳየት ጀምሮ የትያትሩን ታሪክ እውን ለማድረግ ከፍተኛ ጠቀሜታ አለው፡፡

የመብራት በለሙያ ድርሻ የሚከተሉት ናቸው፡-

- ተወኔቱን ስክሪፕቱን) በማንበብ የሚያስፈልገውን መብራት መለየት፡፡
- ትያትሩ የሚቀርብበት ቦታ በመሄድ መጋረጃና ለመብራት የሚያስፈልጉትን ነገሮች ማሟላት፡፡
- ለመብራት የሚያስፈልጉ ቅድመ ሁኔታዎችን ማሟላት፤

ለምሳሌ፡- አስፈላጊው የኤሌክትሮኒክስ መሳሪያዎችን በመጠቀም በመብራት ላይ እንዲጨመሩ ማድረግ፡፡

መ. ግባዓተ-ድምፅ

የድምፅ ባለሙያ ስክሪፕቱን በማንበብ ለታሪኩ የምስማማን ድምፅ በመለየት ይዘጋጃል፡፡ ለምሳሌ፡ በእስክሪፕቱ ውስጥ የንጋት /የጎህ መቅደድ/ ታሪክ ተጽፎ ከተገኘ ንጋትን የሚገልጹ ድምፆች እንደ የወፎች ጫጫታ፣ በከተማ አከባቢ የፀሎት ድምፅ እና የመሳሰሉትን ከሚያስፈልጉት ቅድመ ሁኔታዎች ጋር ይዘጋጃል/ታዘጋጃለች፡፡

ሠ. የመድረክ መልክ

የመድረክ መልክበትያትር ፕሮዳክሽን ውስጥ የትረካውን ቦታ በሚገልጽ ስሜት የሚገነባ ነው፡፡ የመድረክ መልክበትረካው (ስክሪፕቱ) ላይ መቼቱ በተደራጀ መልክ የሚገለጽበት ሁኔታ ነው፡፡ የመድረክ መልክከወንበር ጀምሮ ድራማው የተከናወነበትን ቦታ፣ የተገነባ ቤትን ጨምሮ በመድረክ ላይ የየምንጠቀምባቸውን በሙሉ ያጠቃልላል፡፡

በአጠቃላይ የመድረክ መልክማለት አንድ ድራማ ተፈጥሮአዊ ሆኖበሚያምር መልክእዉናዊ መስሎ እንዲቀርብ የሚደረግበት ጥበብ ነው፡፡

ረ. ተዋንያን

ተዋንያንማለት በትያትር ዝግጅት ውስጥ የተሰማቸውን ገፀ-ባሕርይወክለዉ በአንድነት መድረክ ላይ ወጥተዉ የሚያሳዩ ሰዎች ናቸው፡፡ ተዋንያን ወንድም ሴትም ሊሆኑ ይችላሉ፡፡

ሰ. ትወና

ትወና በትያትር፣ በፊልም፣ በራዲዮ ድራማ እና በሌሎችም ጭውውትውስጥ የአንድ ኩነት ታሪኪ በተዋንያን ከተለማመዱ በኋላ፣ ታሪኩን ከማስመሰል ወደ እውነተኛ ኩነት መስሎ ማቅረብ መቻል ነው፡፡

ትወና አርቆ የማሰብ ትንታኔ፣ ስሜትን መግለጽ፣ ትርጉም ያለዉ የአካል እንቅስቃሴ፣ ከፍ ያለ ድምፅ፣ በደንብ የሚሰማ ንግግር እና እስክሪፕቱን የመተርጎም ጥበብን ያካተተ ጥበብ ነው፡፡

እንዲሁም ትወና የተለያዩ ቃላቶችን፣ ንግግሮችን፣ ድንገቴ ፈጠራ፣ ጭጭቶችን፣ ማይምክ፣ የመድረክ ግጭቶችን እና የመሳሰሉትን ጥበባት ያካትታል። ስለዚህ ተዋንያን ደጋግመው መለማማድ አለባቸው። በትወና ልምምድ ውስጥ የተለያዩ ዘዴዎች አሉ። ከነዚህ ውስጥ ዋና ዋና የሆኑት የሚከተሉት ናቸው።

ሀ. የሜዶስኔሪ ዘዴ

የሜዶስኔሪ ዘዴ በእውነተኛ ትወና ላይ የተመረኮዘ ነው። ይህ ዘዴ ተዋንያን በወሰጣቸው የሚሰማውን ስሜት እንዲጫወቱ ያበረታታል። በአዕምሮ ከሚብሰለሰል ይልቅ ልባቸው የሚናገራቸውን ሆነው እንዲሰሩ የሚያሳይነው።

ለ. የእስታንስላቭስኪ ዘዴ

የእስታንስላቭስኪ ዘዴ ተዋንያን ያለፈ ትዝታቸውን እንዲጠቀሙ ያበረታታል። ተዋንያን በህይወታቸው ያሳለፉትን፣ ማስታወሻቸውን ወደ ኋላ ተመልሰው እንዲያሰላስሉ ይጠይቃል። ወይም ተዋንያን “ይህ ኩነት በእውነት እኔ ላይ ቢፈጸም እንዴት ሊተወን እችላለሁ?” ብለው ራሳቸውን እንዲጠይቁ የሚያደርግ ነው።

የእስታንስላቭስኪ ዘዴ አራት አላባውያን አሉት፤

- ትኩረት
- ነፃ አካልና ሃሳብ
- የትዝታ ስሜት
- እውነተኛነት

ሸ. ደጋፊዎች

ደጋፊዎች ማለት በቀጥታ መድረክ ላይ የማይታዩ ግን በሚዘጋጀው ትያትር ውስጥ በቴክኒክ ሥራ ከመጀመሪያ እስከ መጨረሻ የሚደግፉ ናቸው።

ቀ. መብራት

መብራት በትያትር ፕሮዳክሽን ውስጥ የታሪኩን መቼት እውን እና ሙሉ ለማድረግ የሚንጠቀምበት ሆኖ በመጠንና በአይነት የተለያዩ ናቸው።

1.3.2. የትያትር ጥበብ ፕሮዳክሽን ደረጃዎች

የትያትር ጥበብ ፕሮዳክሽን ደረጃዎች ማለት በአንድ ጥያትር ዝግጅት ውስጥ የሚታለፉ ደረጃዎች ማለት ነው። አነዚህም ደረጃዎች በፖስት ትላልቅ ቦታዎች ይከፈላሉ።

እነሱም፡

1. ከዝግጅት በፊት
2. የዝግጅት ጊዜ
3. ከዝግጅት በኋላ

1. ከዝግጅት በፊት ደረጃ

ይህ ደረጃ የመጀመሪያው የትያትር ዝግጅት (ፕሮዳክሽን) ቅድመሁኔታነው። ይህም፣አንድ ታሪክ (ተወኔት) ተመርጦ ከሚዘጋጅበት ጊዜ አንስቶ የተዋንያን መረጣ፣ የቦታ መረጣ፣ የበጀት እና የቁሳቁስ መረጣ አንዲሁም የልምምድ ጊዜና ሁሉንም የቴክኒክ ዝግጅት ያጠቃልላል።

2. የዝግጅት ጊዜ

ይህ ደረጃ ደግሞ አንድ ትያትር ልምምድ ከተጠናቀቀ በኋላ መድረክ ላይ ለእይታ ሲቀርብ ነው። በዚህ ደረጃ ተዋንያን በመድረክ ላይ የሚያሳዩትን ተግባር፣ የተመልካች ስሜት፣ የመድረክ አያያዝ ሁኔታ፣ የልብስና ሜካኒክ፣ የተዋናይ ስሜት፣ የመብራት እና ድምፅ አጠቃቀም ይጠቃልላል።

3. ከዝግጅት በኋላ

ይህ ደረጃ አንድ ትያትር ልምምዱ ተጠናቅቆ ለመድረክ ክፍት ሲሆን፣ የማስታወቂያ እና ማከፋፈያ ጊዜን ያጠቃልላል። ይህም ትያትሩ ለህዝብ አንዲቀርብ ቦታ መምረጥ፣ ተመልካችን መምረጥ እና በቀጥታ ማሳየትን ያካትታል።

1.3.3. የፊልም ጥበብ ዝግጅት አላባወያን

የፊልም ጥበብ ዝግጅት አላባወያን የሚባሉት በአንድ የፊልም ዝግጅት ውስጥ ከመጀመሪያ እስከመጨረሻ የሚታቀፉት ነገሮች ናቸው። እነርሱም፣ ገጽ-ባህሪ (የተወናይ ድርጊት)፣ መቼትና ቁሳቁስ፣ ካሜራ፣ መብራት፣ ቀለም፣ ድምፅ፣ መብረቃ እና የመሳሰሉት ናቸው።

ሀ. ገጽ-ባህሪ ትወና

ገጽ-ባህሪ በአንድ ፊልም ውስጥ አንድን ታሪክ ተዋናይ ተካፍሎ ስያከናወን የሚገልጽ ነው። ይህም በፊልም ጥበብ ቴክኒክ ዝግጅት ውስጥ የተዋናይ ድርጊት ወደ ቀረፃ እንዴት አንደሚመጣ ከካሜራ ማዕዘን ጋር በማቀናጀት የሚያሳይ ነው።

ለ. መቼትና ቁሳቁሶች

በፊልም ጥበብ ዝግጅት ውስጥ አንድ ታሪክ መቼትና የት እንደተፈጸመ፣ በዝግጅቱ ውስጥ ምን አይነት ቁሳቁስ በመጠቀም የታሪኩን እዉነታ ለመግለፅ እንደሚገባ የሚገልጽ ነው። ይህም ታሪኩ መቼትና የት እንደተፈጸመ በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ ማህበረሰብ ውስጥ ካለው እውነታ ጋር አቀናጅቶ የሚያቀርብና ታሪኩ በተፈጸመበት ዘመን የነበሩትን ቁሳቁስ እና በዘመኑ የነበሩትን ማህበራዊ ግንኙነቶችን የሚገልጽ ነው።

ሐ. ካሜራ

ካሜራ የአንድ ፊልም ታሪክ ተዋንያን ልምምድ ከተዘጋጁ በኋላ የሚቀረጽበት እና ሺዲዮውን ወደ ፊልም በመቀየር የሚቀርብበት መሳሪያ ነው። ይህም በፊልሙ የታሪክ ግንባታ ላይ በሚገኝበት ሁኔታ ሪቀት፣ መዕዘን እና የተለያዩ እንቅስቃሴ ያለውና የቀረበውን ታሪክ እዉነታን ለመግለጽ ከፍተኛ ሚና አለው።

መ. መብራት

መብራት በፊልም ጥበብ ዝግጅት ውስጥ እይታን ለማሳመር፣ መቼትን እውን ለማድረግ፣ እንዲሁም የተዋንያንን ስሜት ሙሉ ለማድረግ የሚጠቅም ነው። ይህም በፊልሙ ታሪክ ላይ በመመስረት አይነት እና አቅጣጫ፣ እንዲሁም በተለያዩ ጥንካሬ ወደ ፊልም ጥበብ የሚጨመር ነው።

ሠ. ቀለም

በፊልም ውስጥ ቀለም ተዋናዩ ያለበትን ስሜት ለመግለጽ ያገለግላል። ይህም ጸሃፊው በፊልሙ ውስጥ ታሪኩን አቀናጅቶ ባስቀመጠው መሰረት ይሆናል። የተለያዩ ቀለማትን አንደሚንጠቀም ሁሉ የተዋናይ ስሜትም በቀለሙ ውስጥ እውናዊ ይሆናል።

ረ. ግበዓተ ድምፅ እና ሙዚቃ

ድምፅ እና ሙዚቃ በፊልሙ የታሪክ ጽሁፍ ላይ በመመስረት የተዋናይን ስሜት እውን ለማድረግ፣ እውናዊውን መቼት ለመፍጠር፣ እንዲሁም የአንድን የፊልም ጥበብ መልዕክት ሙሉ ለማድረግ የሚጠቅሙ ናቸው። ይህም ከፊልሙ ታሪክ ጋር የሚገናኙ ተፈጥሮአዊ እና ሰው ሰራሽ ድምፆችን በመጠቀም የተዋንያንን ስሜት በሙዚቃ መሳሪያ በመጠቀም መግለጽ፣ የፊልሙን መልዕክት ሙሉ ማድረግ እና የተዋንያንን የትወና ብቃት ሙሉ ለማድረግ የሚጠቅሙ ናቸው።

1.3.4. የፊልም ፕሮዳክሽን ደረጃዎች

አንድ ፊልም ከመጀመሪያው እስከ መጨረሻው በተለያዩ ደረጃዎች ውስጥ በማለፍ ይዘጋጃል። ፊልም ከትያትር ይልቅ የተለያዩ ባለሙያዎችንና የሰው ጉልበትን ይጠይቃል። በፊልም ዝግጅት ሂደት ውስጥ ሶስት ትላልቅ ደረጃዎች አሉ። የሶስቱ ደረጃዎች ክፍፍልም በሚሠራው ስራና አፈፃፀም ላይ የተመሠረተ ነው። እነርሱም፡

- ቅድመ ፊልም ዝግጅት
- የዝግጅት ጊዜ እና
- ከዝግጅት በኋላ ይባላል።

ሀ. ቅድመ ፊልም ዝግጅት

በቅድመ ፊልም ዝግጅት ጊዜ የሚሰሩ ሥራዎች፣ አብሮ የሚሰሩትን ተዋንያን መለየት፣ ቁሳቁስና የልምምድ ጊዜን ማሳወቅ፣ የልምምድ የጊዜ ሰሌዳን ማዘጋጀት፣ የሚያስፈልገውን በጀት ማዘጋጀት፣ ፊልሙን ከሚደግፉት አካላት ጋር ለመሥራት ዝግጅት ማድረግ፣ ተዋንያን ስክሪፕቱን እንዲያነቡ ማድረግ፣ ተዋንያን ከአዘጋጁና አብሮ ከሚሰሩት ማለትም ከመብራት ባለሙያ፣ ከድምፅ አሳማሪ ባለሙያ፣ የአልባሳት ባለሙያ፣ እና ሌሎችም የቴክኒክ ሥራ ከሚሰሩት ጋር መተዋወቅ።

በተጨማሪም በፊልሙ አሰራር ላይ አስፈላጊውን ገለጻ መሰጠት፣ ታሪኩን መከፋፈል፣ በተከፋፈሉት ታሪክ ላይ ሊያጋጥሙቸው የሚችሉትን ችግሮች መለየት እና ተዋንያን ፊልሙን ከሚያዘጋጀው አካል ጋር ዉል መፈራረም እና ወደ ሥራ መግባት-በዚህ ደረጃ ውስጥ የሚጠቃላለ-

ናቸው፡፡

ለ. የዝግጅት ጊዜ

የዝግጅት ጊዜ ፊልሙ የሚሰራበት ጊዜ ማለት ነው፡፡ የሚያስፈልጉ ነገሮች ተዘጋጅቶ የልምምድ ጊዜ የሚደረግበት እና ፊልሙ በየእይታው ተከፋፍሎ የሚቀረጽበት ጊዜ ነው፡፡ በፊልሙ ፕሮዳክሽን ጊዜ ሁሉም ተዋናይና ደጋፊዎች የድርሻቸውን የሚወጡበት ጊዜ ነው፡፡ በአጠቃላይ በፕሮዳክሽን ጊዜ የሚከናወኑ ሥራዎች የሚከተሉት ናቸው፡፡

- ፊልም መቅረጽ
- የተቀረጸውን ፊልም ግድፈቱን በመለየት አንደገና እንድቀረፅ ማድረግ
- ከተቀረጸውን ፊልም ውስጥ አላስፈላጊ የሆኑ ነገሮችን ለይቶ ማዉጣት

ሐ. ከዝግጅት በኋላ

ከዝግጅት በኋላ የሚሰራው ሥራ የተሰራውን ፊልም መሰብሰብ፣ አስፈላጊውን አርትኦት ማድረግ፣ የማያስፈልጉትን ነገሮች ማስቀረት እና በትክክል መሰራቱን በማረጋገጥ ማዘጋጀትን የጠቃልላል፡፡ በአጠቃላይ ከዝግጅት በኋላ የሚሰራ ሥራ የሚከተሉትን ያካትታል፡፡

- የአርትኦት ስራ መሥራት
- ፊልሙን ማስተዋወቅ
- ለገበያ ማቅረብና
- ለተመልካች ማቅረብናቸው፡፡

የዚህ ትምህርት ርዕስ ማጠቃለያ ሃሳብ

- ቅርፃቅርፅ ቁመት፣ ርዝመት እና ወርድ ካላቸው እና ቀለል ባለ ነገሮች መሰራት ይቻላል፡
- የሰው ልጅ ከተፈጠረበት ጊዜ ጀምሮ በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ የቅርፃቅርፅ ስራዎችን ሲሰራ ነበር፡፡
- ቅርፃቅርፅ ረጅም እድሜ ያስቆጠረ እና ከሰው ልጅ ጋር እኩል እድሜ ያለው ነው፡፡
- ለቅርፃቅርፅ የተሰጠው ትርጉም እና ማብራሪያ በፊት ከሚታወቀው፣ በ20 ኛው ክፍለ ዘመን ስለፋፋ ነበር፡፡
- በቅር ፃቅርፅ ስራ ውስጥ እንቅስቃሴ በጣም ወሳኝ እና አስፈላጊ የሆነ ነገር ነው፡፡
- ቅርፃ ቅርፅ/sculpture/የሚባል ቃል በላቲን ቋንቋ “Sculptura” ከሚልቃል የመጣ ነው፡፡
- ቅርፃ ቅርፅ የአንድን ነገር እውናዊ የሆነ ቁስ አካል ማሰያት የሚችል ሲሆን ስዕል በሆኑ ነገሮች (በቀለም ቅብ እና ንድፍ) ማሳየት የማይቻል ነገር ማሳየት የሚችል ነው፡፡
- የቅርፃ ቅርፅ አለባውያን ለቅርፃ ቅርፅ እና ፎርም ላላቸው ነገሮች መፈጠር ምክንያት ይሆናል፡፡
- የትያትር ፕሮዳክሽን ማለት አንድ ትያትር ማለፍ ያለበት ሂደት አልፎ መድረክ ላይ ለተመልካች ማቅረብ ማለት ነው፡፡
- አንድ የፊልም ጥበብ ከጅምሩ አንስቶ እስከ መጨረሻው ድረጃ የተለያዩ ሂደት ውስጥ በማለፍ ለእያታ ይበቃል፡፡
- የዝግጅት ጊዜ የሚባለው ፊልሙ የሚሰራበት ጊዜ ማለት ነው፡፡
- የመድረክ መልክ በትያትር ሮዴክሽን ውስጥ የታሪኩን ስሜት መግለፅና መፍጠር በሚችለው ማዕዘን ይሰራል፡፡
- የሜይስኔር ስልት በእውነተኛ የትወና ስራ ላይ ይመሰረታል፡፡

የምዕራፍ 1 መልመጃ

ሀ. የሚከተሉትን ጥያቄዎች የተሰጠው ሃሳብ ትክክል ከሆነ እውነት ትክክል ካልሆነ ደግሞ ሐሰት በማለት መልሱ፡፡

1. ቅርፃ ቅርፅ የጥበብ ስራዎች ከሚሠሩባቸው ዘዴዎች አንዱ ሲሆን፤ የሰው ልጅ ከጥንት ዘመን ጀምሮ ሲሰራ የቆየ ነው፡፡
2. የሰው ልጅ በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ የቅርፃ ቅርፅ ስራዎችን ይሰራል፡፡
3. የቅርፃ ቅርፅ ታሪክ እና አመጣጥ ሲንመለከት፤ ረጅም እድሜ ያስቆጠረ አይደለም፡፡
4. በቅርፃ ቅርፅ ሥራ እና በሰው ልጅ መሃከል ጠንካራ ትስስር አለ፡፡
5. ለቅርፃ ቅርፅ የሚሰጠው ትርጉም እና ማብራሪያ በፊት ከነበረበት ሁኔታ በስፋት መሰጠት የጀመረው ከ18ኛ መቶ ክፍለ ዘመን ጀምሮ ነው፡፡
6. ሁል ጊዜ ቅርፃ ቅርፅ የተፈጥሮ ነገሮችን የሚመስል ወይም የሚተካ ነገር ብቻ ያሳያል፡፡
7. ስዕል ያልሆኑ የቅርፃ ቅርፅ ስራዎች አንድ ነገር በተፈጥሮ የሚይዘውን አካል ሙሉ በሙሉ የሚያሳዩ ናቸው፡፡
8. በቅርፃ ቅርፅ ስራዎች ውስጥ እንቅስቃሴ በጣም ወሳኝ እና አስፈላጊ ነው፡፡
9. ፊንጌ ከክር የሙዚቃ መሳሪያ አንዱ ነው፡፡
10. የትዝታ ቅኝት ከሜጀር እስኬል ድምጾች ውስጥ 4ኛ እና 7ኛን በማወጣት ይጫወታል፡፡
11. የባህል ሙዚቃ የሰራ ዘፈኖችን አያካትትም፡፡
12. እንደ ሃገራችን የሙዚቃ መሳሪያ ዓይነቶች በሁለት ቦታ ይካፈላሉ፡፡
13. በኦሮሚያ በስፋት ሥራ ላይ እየዋለ ያለው የሙዚቃ ቅኝት እንቺሆዬ ለኔ ነው፡፡
14. የሜይስኔሪ ዘዴ አራት አለባውያን አለው፡፡
15. ከዝግጅት በኋላ የሚሰሩ ስራዎች የተሰራውን ፊልም መሰብሰብ፤ አረትኦት ማድረግና የማይስፈልጉትን ነገሮች ማስቀረት ናቸው፡፡
16. አንድን የፊልም ጥበብ ሥራ ከጅምሩ እስከ መጠናቀቂያ በአንድ በለሙያ ብቻ ይሠራል፡፡
17. በትወና ድርጊት የእስታንስላቭስኪ ዘዴ ገፁባህሪያት የራሳቸውን የስሜት ትዝታ እንድትጠቀሙ ያበረታታቸዋል፡፡

ለ. ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛውን መልስ ምረጡ፡፡

1. ከሚከተሉት መሳሪያዎች ውስጥ የሰው ልጅ በስልጣኔ ከማደጉ በፊት ያልተጠቀመበት የቱ ነው?
 ሀ. ድንጋይ
 ለ. ብረት
 ሐ. የእንስሳት አጥንት
 መ. የእንስሳት ቀንድ

2. ከሚከተሉት ውስጥ የቅርፃ ቅርፅ ስራ የቱን ይገልጻል?

ሀ. ስሜት ለ. ታሪክ

ሐ. ባህል መ. ሁሉም መልስ ናቸው፡፡

3. ስለ ቅርፃ ቅርፅ ስራዎች በፊት ሲሰጥ የነበረው ወሲን ሃሳብ ቀርቶ፤ ሰፊ ሃሳብ መሰጠት የተጀመረው በምን ምክንያት ነው?

ሀ. የቴክኖሎጂ እድገት

ለ. የአዳዲስ መሳሪያዎች መሠራት

ሐ. ለቅርፃ ቅርፅ ስራ አዳዲስ ዘዴዎች ተግባራዊ መሆን

መ. ሁሉም መልስ ናቸው፡፡

4. ከሚከተሉት ውስጥ የቅርፃ ቅርፅ ስራ ማካተት የሚገባው የቱ ነው?

ሀ. ወርድ ለ. ቁመት

ሐ. ርዝመት መ. መልስ አልተሰጠም፡፡

5. ቅርፃ ቅርፅን አስመልክቶ ትክክል ያልሆነው የቱ ነው?

ሀ. ቁስ አካላዊ ነው፡፡

ሐ. ጠጣር ነው፡፡

ለ. በሁለት እይታ ብቻ የሚገለፅ ነው፡፡

መ. በእጅ ይዳሰሳል፡፡

6. ከሚከተሉት ቅርፃ ቅርፅ ከሚሰራበት ዘዴዎች የጥንት ያልሆነ የቱ ነው?

ሀ. መጥረብ ለ. መላግ

ሐ. መበየድ መ. መልስ አልተሰጠም፡፡

7. “Sculptura” የሚለው የላቲን ቃል ትርጉሙ ምንድን ነው?

ሀ. ማጉበጥ/መጠምዘዝ ለ. መቆራረጥ

ሐ. ከላይ መላግ መ. ሁሉም መልስ ናቸው፡፡

8. ከሚከተሉት ውስጥ ቅርፃ ቅርፅ ከድንጋይ በየትኛው ዘዴ ሊሰራ ይችላል?

ሀ. መላግ ለ. መበየድ

ሐ. መጥረብ መ. ማምረት

9. ከሚከተሉት ሙዚቃ ልዩ የሆነው የቱ ነው?

ሀ. ወዝዋዜ ሐ. ጭፋራ

ለ. ኢስክስታ መ. ዳንኪራ

10. የምት ባህላዊ የሙዚቃ መሳሪያ የሆነው ?

ሀ. ኪራር ለ.ፋጋ ሐ. አታሞ መ. ሀ እና ሐ መልስ ናቸው

11. የክር ባህላዊ የሙዚቃ መሳሪያ የሆነው ?

ሀ.ከበሮ ሐ.ጡሩምባ

ለ.መስንቆ መ.መልስ አልተሰጠም

12. ከሚከተሉት አንዱ የሙዚቃ መሳሪያ አይደለም፡፡

ሀ. ከበላ ሐ. ፋጋ

ለ. ዳንኪራ መ. ከበሮ

13. C, __E, F, G, __ B, C ይህ ቅኝት..... ነው

ሀ. ባቲ ሜጀር ሐ. አመባሰል

ለ. ትዝታ መ. አንቺሆዬ ለኔ

14. ከሚከተሉት በፊልም ጥበብ ዝግጅት ጊዜ የሚሰራው የትኛው ነው?

ሀ. ፊልሙን ማስተዋወቅ

ለ. የማብራት እና ድምፅ አጠቃቀም

ሐ. የልምምድ ጊዜን ማስተዋወቅ

መ. በጀት መዘጋጀት

15. ከሚከተለው አንዱ የጥበብ አልባሳት በለሙያ ድርሻ አይደለም፡፡

ሀ. አልባሳትን ማዘጋጀት ሐ. ትወናን መረዳት

ለ. የተዋንያን ልብስ መለየት መ. የቀረፃ ማዕዘናትን መምረጥ

16. ከሚከተለው አንዱ በመድረክ ላይ የሚታየውን ሁሉ ያካትታል፡፡

ሀ. የተዋንያን ትወና ሐ. ድምፅ

ለ. ሲነሪ መ. መብራት

17. የመብራት ጥበብ በለሙያ ሥራ የሆነው የትኛው ነው?

ሀ. የተዋንያን ማቅረብያ አልባሳትን መለየት

ለ. አልባሳትን መቅረፅ

ሐ. ስክረፕትን በማንበብ የሚያስፈልገው ንብረት መለየት

መ. ሁሉም

ሐ. ከዚህ በታች ለሌተ ጥያቄዎች በጽሁፍ መልሱ

1. የምት ሙዚቃ መሳሪያዎችን ዘርዘሩ ?

2. የእትዮያ የባህል ሙዚቃ መሳሪያዎች በስንት ይካፈላሉ?

3. በኦሮሚያ በብዛት የምንጠቀመው የሙዚቃ ቅኝት የቱ ነው?

ምዕራፍ

የፈጠራ ችሎታ

2

የምዕራፉ ትምህርት ውጤት፡

ከዚህ ምዕራፍ ትምህርት በኋላ፡

- የተለያዩ የጊዜ ቆይታ ያላቸውን ኖታዎች ታነባለችሁ፡፡
- የአንቺሆዩ ለኔ እና የአምባሰልን ቅኝቶች ለይታችሁ ትገልፃላችሁ፡፡
- በአንቺ ሆዩ ለኔ እና በአምባሰል ቅኝት በመጠቀም ቀለል ያለ ሙዚቃን ትጫወታላችሁ፡፡
- ባህላዊ ውዝዋዜን በተግባር ታሳያላችሁ፡፡
- ለትያትር ፊልም ፕሮዳክሽን አስፈላጊ የሆኑ ነገሮችን ትዘረዝራላችሁ፡፡
- አጭር የፈጠራታሪክ ለትያትርና ፊልም ጥበብ ትፅፋላችሁ፡፡
- የግራፊክስ ትምህርት ምንነት ትዘረዝራላችሁ፡፡
- የፔፐር ማሼ ስራ ሂደት ትለያላችሁ፡፡
- የሸክላ ስራ ምንነት ትገልፃላችሁ፡፡

መግቢያ

በምዕራፍ አንድ ውስጥ ስለ ሙዚቃ እና የሙዚቃ መሳሪያ ዓይነቶች፣ጠቀሜታ እና ድርሻ፣ስለ ቅኝትና ወዝዋዜ ተምራቿል፡፡ በዚህ ምዕራፍ ደግሞ ስለ ሶልፌጅዮ ምንነት እና አጠቃቀም እንዲሁም የኢትዮጵያ ሙዚቃ ቅኝቶችን (አንቺሆዩ ለኔ እና አምባሰልን)እንዴት መጨመት እንደሚቻል ከባህላዊ ወዝዋዜ ጋር አያይዛችዉ ትማራላችሁ፡፡ በምዕራፍ አንድ ውስጥ የስነ-ትያትር እና ስነ-ፊልም ፕሮዳክሽን ተምራቿል፡፡ እንዲሁም በተወኔት ዘዴዎች ውስጥ የሚፈጸሙትን ስራዎች ተረድታቸዋል፡፡ በዚህ ምዕራፍ ውስጥ ደግሞ ለትያትር እና ፊልም ፕሮዳክሽን ምን እንደሚያስፈልግ እና ሂደቱን የምትማሩ ይሆናል፡፡ በተጨማሪም፣የትያትር እና ፊልም አጭር ታሪክ ፈጠራ እና አንድ የትያትር ጥበብ ለመመዘን እንድትችሉ አስፈላጊውን ክህሎት የሚትጎናጸፉ ይሆናል፡፡

የሸክላ ስራ ሙያ የቅርጻ ቅርጽ ሙያ የሚሰራበት ስራ ነው፡፡ የሸክላ አፈር ዓይነቶች፣ ለሸክላ ስራ ሙያ የሚውሉ ከቦታ ቦታ ልዩነት አሏቸው፡፡ የሸክላ አፈር፣ የፔፐር ማሼ እና የህትመት ስራ ውጤቶች ለተለያዩ ነገሮች አገልግሎት ለማስዋገድ ስራ ይዉሉ ነበር፡፡

2.1. ሶልፌጅዮን በኢትዮጵያ መብታዊ ቅኝት (በአንቺ ሆዬ ለኔ እና አምባሰል)

ተማሪዎች ቢያንስ መገናፀፍ የሚገባቸው የመማር ብቃት፡

በዚህ የትምህርቱ ርዕስ መጨረሻ ላይ ፡

- የሶልፌጅዮን ትርጉም እና ጥቅምን ለይታችው ትናገራላችሁ፡፡
- የአንቺ ሆዬ ለኔ እና የአምባሰል ቅኝቶችን ለይታችው ትገልጻላችሁ፡፡

የግንዛቤ ጥያቄ

መብታዊን ለመጫወት ሶልፌጅዮን የጀርባ አጥንት ነው ሲባል ምን ማለት ነው?
የተበላበት ምክንያት ምንድን ነው?

2.1.1 ሶልፌጅዮን

ተግባር 1

1. ሶልፌጅዮን ምንድን ነው ?
2. ሶልፌጅዮን በመብታዊ ውስጥ ያለው ጠቀሜታ ምንድን ነው?

ሶልፌጅዮን ማለት ከመብታዊ ሳይንስ አንዱ ሆኖ መብታዊን ማዳመጥ፣ መፃፍና ማንበብ ውስጥ ባለው ችሎታ ላይ የሚያተኩር ነው፡፡ የተለያዩ የመብታዊ ምቹች፣የኖታዎችን ድምጽ በጀር ሰምቶ መለየትና የተጻፈውን ዜማ ማንበብ እና መማር የሚቻለው በሶልፌጅዮን ነው፡፡

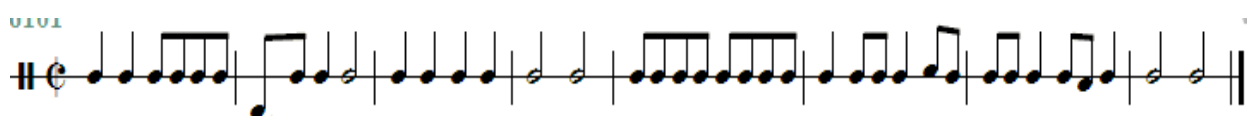
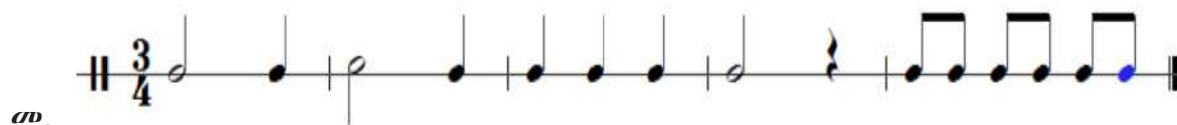
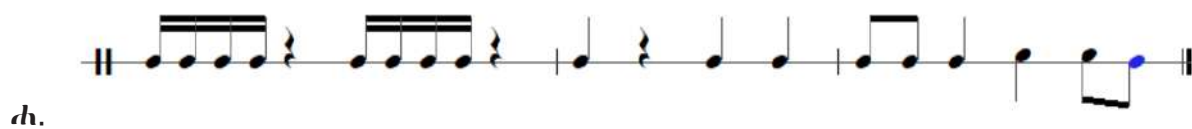
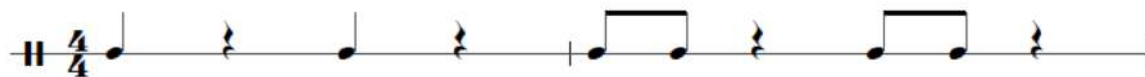
ሶልፌጅዮን እንደ ሌሎች የትምህርት መስኮች በሂደት ወይም በልምምድ መማር ይቻላል፡፡ በመብታዊ ሳይንስና የመብታዊ ችሎታን በማሳደግ ሂደት ውስጥ ያለው አስተዋጽኦ ከፍተኛ ነው፡፡ እንደሚታወቀው በመብታዊ ውስጥ የተለያዩ ዘፈኖችና ዜማዎች በተቀናጀ እና ወበት ባለው መልክ የሰውን ስሜት እንዲማርክ ለማድረግና እና በሰው ውስጥ ተነሳሽነትን የሚፈጠረው በሶልፌጅዮን አማካኝነት ነው፡፡ ስለዚህ ሶልፌጅዮን ለተለያዩ ምቹችና ዜማዎችን ከዋናው እስከ ላይ ድረስ ለመማር የሚያስችል ነው፡፡

ምቹችን የማንበብ ልምምድ

ኖታዎችን ስናነብ ወይም ስንለማመድ እጃችንን በማጨብጨብ ወይም በእግራችን መሬትን በመርገጥ፣ ኖታዎች በተጻፈላቸው ዋጋ ምት ልክ ቆጥረን እንለማመዳለን፡፡

ልምምድ 1

1.ከዚህ በታች ያሉትን ኖታዎች በተሰጠው የጊዜ መለኪያቸው ላይ በመመስረት “ታ” በማለት ተለማማዱ፡፡

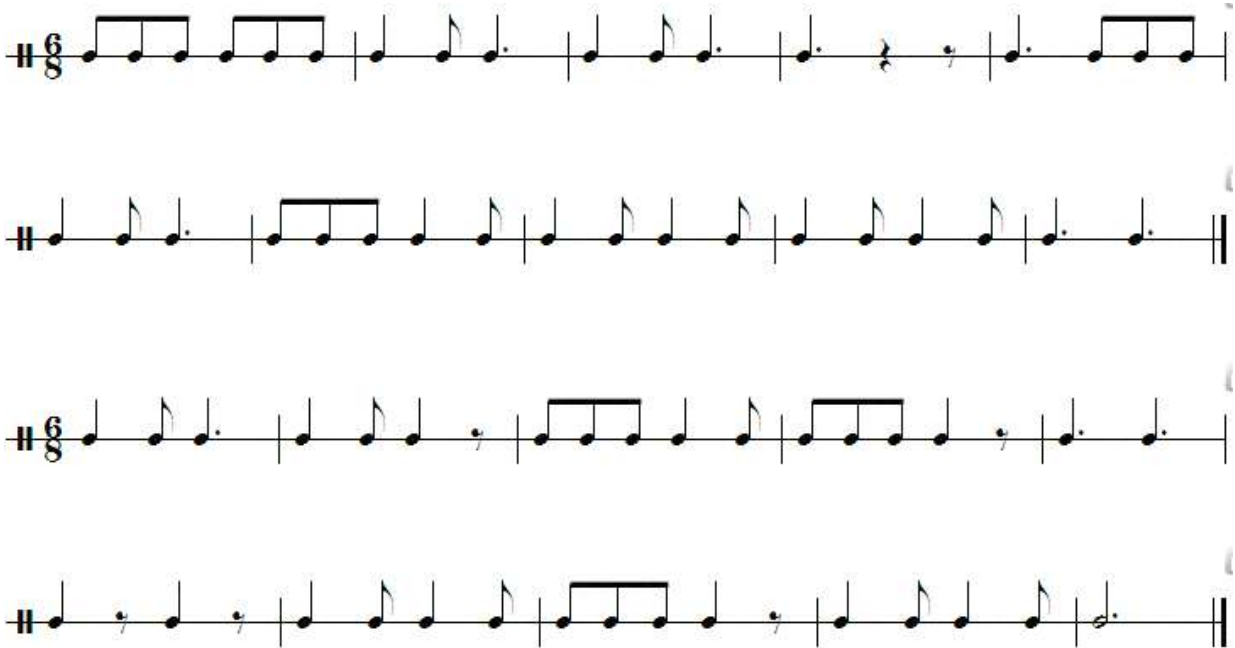
ልምምድ 2

2. ከዚህ በታች ያሉትን ኖታዎች በተሰጠው የጊዜ መለኪያቸው ላይ በመመስረት “ታ” በማለት ተለማማዱ፡፡

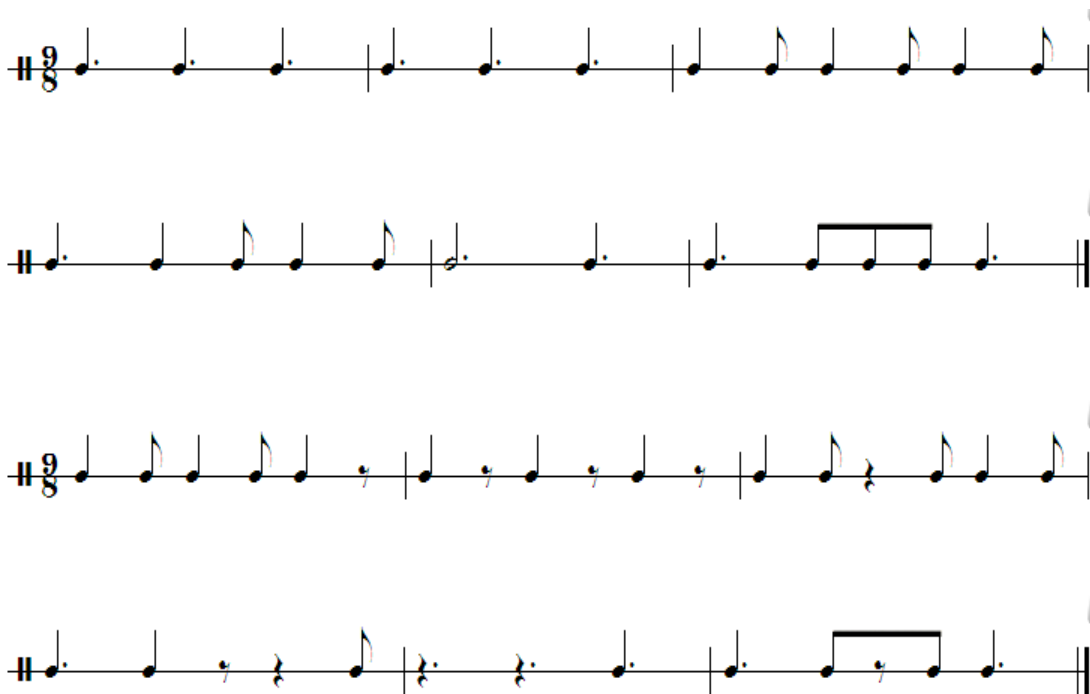
ልምምድ 3

3. ከዚህ በታች ያሉትን ኖታዎች በተሰጠው የጊዜ መለኪያቸው ላይ በመመስረት “ታ” በማለት ተለማማዱ፡፡

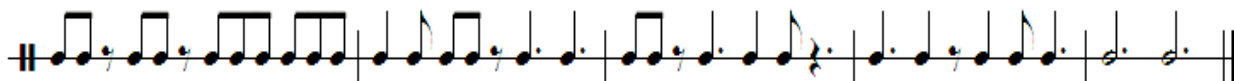
ልምምድ 4

4. ከዚህ በታች ያሉትን ኖታዎች በተሰጠው የጊዜ መለኪያቸው ላይ በመመስረት “ታ” ወይም “ላ” በማለት ተለማማዱ፡፡

ልምምድ 5

5. ከዚህ በታች ያሉትን ኖታዎች በተሰጠው የጊዜ መለኪያቸው ላይ በመመስረት “ታ” በማለት ተለማማዱ፡፡

2.1.2.1. የአምባሰል ቅኝት

C-D^b-F-G-A^b-C

1. C համակարգ

C D^b F G A^b C (C አምባሰል)

ር አምባሰልን በአንድ እጅ በሚንጫወትበት ጊዜ ከዚህ በታች ባለው የሙዚቃ እስታፍ ላይ ተከታተሉ፡፡

C አምባሰልን ከዚህ በታች ባለፈ ትልቁ እሰታፍ ላይ ተከታተሉ፡፡

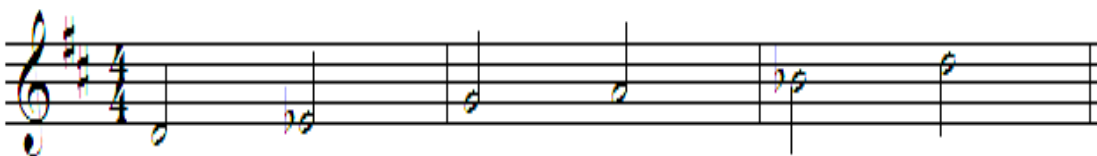

2. D አምባሰል

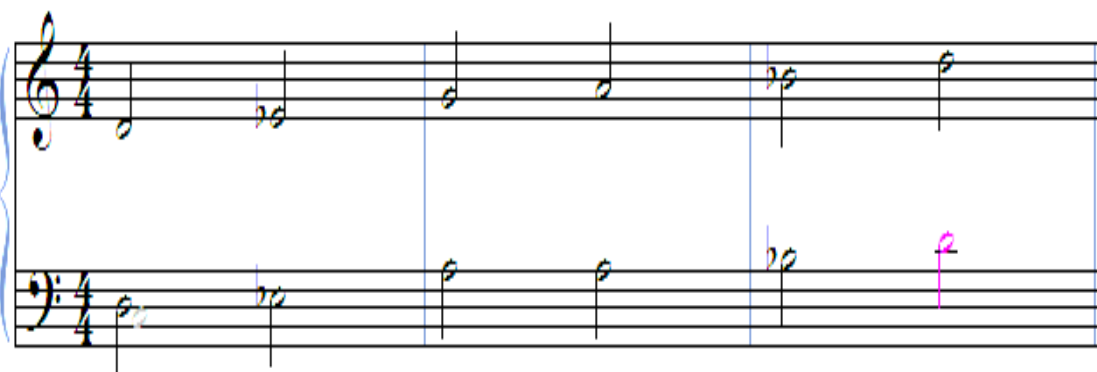
D, E, $F^{\#}$ -G, A, B, $C^{\#}$ -D, (DM)

D E^b G A B^b D (D አምባሰል)

D አምባሰልን ከዚህ በታች ባለፈ የሙዚቃ እስታፍ ላይ ተከታተሉ፡፡

D. አምባሰልን ከዚህ በታች ባለፈ ትልቁ እስታፍ ላይ ተከታተሉ፡፡

3. ምሳሌ A^bአምባሰል

A^b B^b C D^b E^b F G A^b (A^bM)

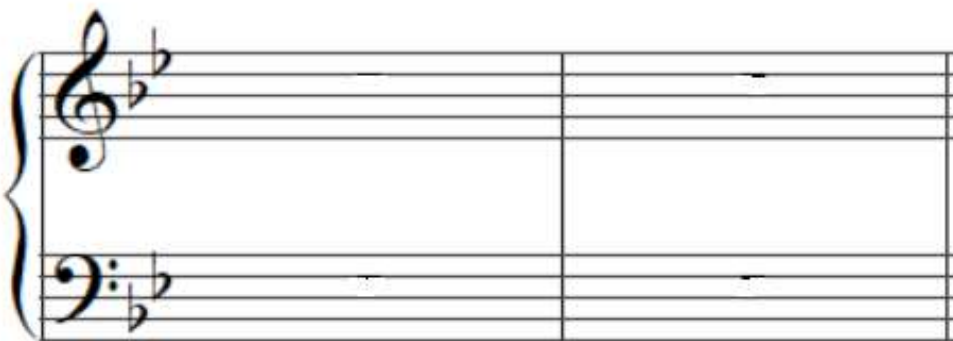
A^b B^{bb} D^b E^b F^b A^b (A^bአምባሰል)

A^b አምባሰልን ከዚህ በታች ባለዉትልቁ እስታፍ ላይ ተከታተሉ፡፡

ተግባር 2

1. ከዚህ በታች ያሉ ድምጾችን መነሻ በማድረግ የአምባሰልን ቅኝት በትሬብልና በቤዝ ክሌፍ ላይ አሳዩ፡፡

2. ከዚህ በታች ያሉትን በመጠቀም በክሌፍች ላይ የአምባሰልን ቅኝት መስርቱ፡፡

ሀ. G አምባሰል

ለ. ዩኒቨርሲቲ

2.1.2.2. የአንድ ሆዩ ለኔ ቅኝት

ከዚህ በፊት እንደተማራችሁ ይህ ቅኝት በአብዛኛው በሰርግና ክብረ በዓላት ላይ ይዘጋጃል/ ይዘፈናል፡፡ የአንድ ሆዩ ለኔ ቅኝት እንደ አምባሰል ቅኝት ሶስተኛና ሰባተኛ ድምጽን በማወቅት ሁለተኛና አምስተኛ ድምጽን በግማሽ በመቀነስ የሚንጫወት ነው፡፡

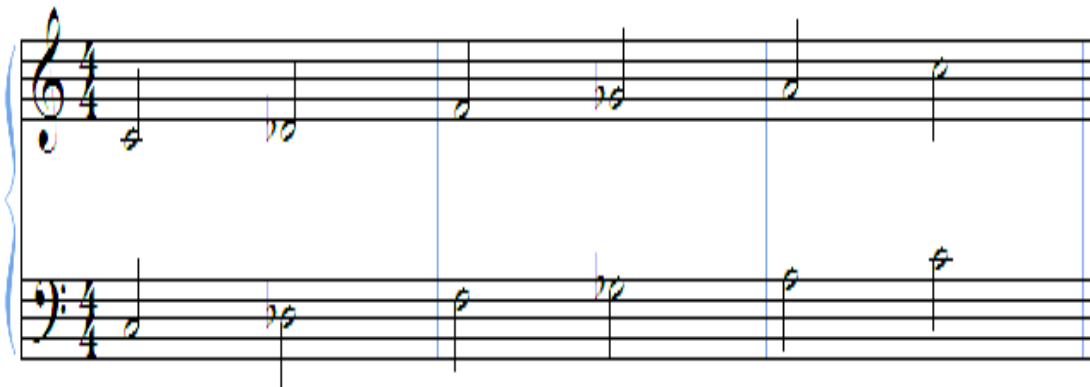
ለምሳሌ የ C አንድ ሆዩ ለኔ ቅኝት

1. C D E F G A B C

2. C D^b F G^b A C (C አንድ ሆዩ ለኔ)

C አንድ ሆዩ ለኔ ቅኝትን ከዚህ በታች ባለው ትልቁ እስታፍ ለይ ተከታተሉ፡፡

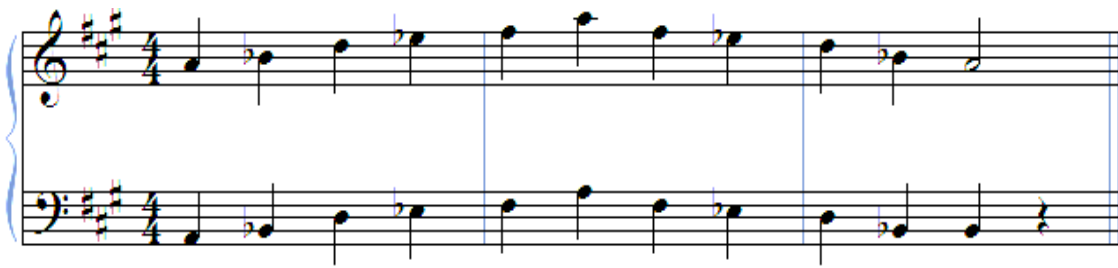

F አንድ ሆዩ ለኔ F, G^b, B, C^b, D, F

F አንድ ሆዩ ለኔ ቅኝትን ከዚህ በታች ባለው የመብረቅ እስታፍ ላይ ተከታተሉ፡፡

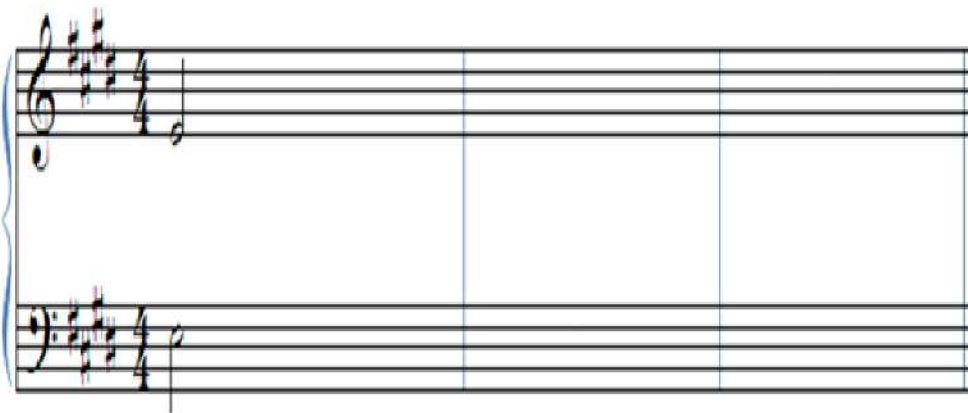

A አንድ ሆዩ ለኔ, A, B^b, D, E^b, F, A,

ተግባር 3

1. ከዚህ በታች ያሉድምጾችን መነሻ በማድረግ አንቺ ሆዬ ለኔ ቅኝት በትረብልና ቤዝ ክሌፍ ላይ አሳዩ፡፡

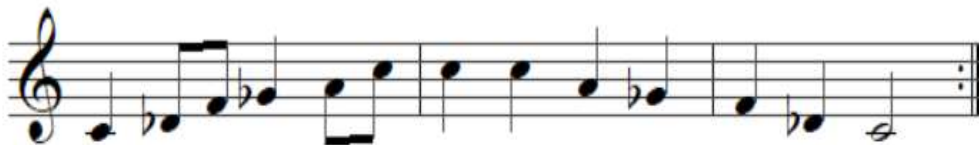
2. ከዚህ በታች ያሉትን እንደ መነሻ በመጠቀም በክሌፎች ላይ የአንቺ ሆዬ ለኔ ቅኝትን መስርቱ፡፡

ሀ. B^bአንቺ ሆዬ ለኔ

ለ. D አንቺ ሆዬ ለኔ

3. ከዚህ በታች ያለውን የአምባሰልና አንቺ ሆዬ ለኔ ቅኝቶችን ዘምሩ፡፡

ሀ. የአንቺ ሆዬ ለኔ ቅኝትን መዘመር

ለ. የአምባሰልን ቅኝት መዘመር

2.2. ባህላዊ ውዝዋዜ

ባህላዊ ውዝዋዜ እንደ ሌሎች ባህላዊ እሴቶች የአንድን ማህበረሰብ ማንነት ማሳያ ከሆኑ እሴቶች ውስጥ አንዱ ነው። የምግብ፣ የአልባሳት፣ የመረዳዳት፣ የእምነትና የመሳሰሉት ባህሎች አንዱን ብሔር ከሌላው እንደሚለዩ ሁሉ የባህል ውዝዋዜ ሁኔታም ከቦታ ቦታ ልዩነት አለው። በውዝዋዜ የሚሳተፉ ሰዎች እድሜ፣ እንቅስቃሴ፣ ጊዜ እና ስነ ስርዓት ከቦታ ቦታ ተመሳሳይነትና ልዩነት አለው። ከዚህ ቀጥሎ በተወሰኑ የሃገራችን ክፍሎች የሚታወቁ የውዝዋዜ አይነቶችን እንመልከት።

አንድ ማህበረሰብ ባህሉን ከትውልድ ወደ ትውልድ በተለያየ መልክ በማስተላለፍ፣ እርስ በረሱን እያዝናና እና እያበረታታ ይኖራል። ከነዚህ አይነት ባህላዊ እሴቶች ውስጥ የዘፈንና ባህላዊ ውዝዋዜዎች ተጠቃሽ ናቸው። ውዝዋዜና ዘፈን በአብዛኛው አብረው የሚሄዱና የማይለያዩ ሆነው በየጊዜው ልሻሻሉና ልዘመኑ ይችላሉ።

ሀ. የመጫ አሮሞ/የወለጋ/ ባህላዊ ውዝዋዜ (ኤሞሌ)

ከወለጋ ውዝዋዜ ታዋቂ ከሆኑት አንዱ ኤሞሌ ነው። ኤሞሌ ፍጥነት ያለው ውዝዋዜ ሲሆን፣ ይህ በሆሮ ጉዳሩ ይታወቃል። የኤሞሌ አፈጻጸም በቡድን የሚከወን ሲሆን፣ እጅ፣ እግርና አንገትን ተቃራኒ በሆነ መልኩ ግራ እግር፣ ቀኝ እግርና አንገት በአንድ ጊዜ በአንድ አቅጣጫ ሲዞር በሚቀጥለው ዙር ደግሞ ቀኝ እግር፣ ግራ እጅና አንገት ተቃራኒ በሆነ (አቅጣጫ) ይዞራል። በዚህ ሁኔታ ተወዛዋጦቹ አንገታቸውን እርስ በራሳቸው ስር በማስገባት ይወዛወሳሉ።

ስዕል 2.1. የኤሞሌ ውዝዋዜ

ለ. የጉጂ አሮሞ ባህላዊ ውዝዋዜ ሎሞላ/ ሳርብቻ

ይህ ባህላዊ ውዝዋዜ የሚታወቀው በጉጂ አከባቢ ወጣቶች ከሰዓት አከባቢ የሚጫወቱት ነው። አጨዋወቱም በቡድን በመሆን ሴቶችና ወንዶች ጥንድ በጥንድ በመሆን፣ አንገታቸውን ወደ ግራ እና ቀኝ በማወዛወዝ፣ እንዲሁም ውዝዋዜውን ለማድመቅ ፊሽካ በመንፋት፣ ብትር በመያዝ እናሰስት ጊዜ መሬት እየረገጡ ይጫወታሉ።

ስዕል 2.2 ሎሞላ/ሳርብቻ ውዝዋዜ

ሐ. የመጫ አሮሞ/ኢሉአባቦር/ ባህላዊ ውዝዋዜ (ትርትርሳ)

በኢሉ አባቦር የሚታወቅ ባህላዊ ውዝዋዜ ትርትርሳ ይባላል። ትርትርሳ ወንዶችና ሴቶች በቡድን በመሆን ይጫወታሉ። የትኩረቱ አፈጻጸም አንገትን በደምብ በማንቀሳቀስ ነው። በዚህን ጊዜ ሴቶች የባህል ልብሳቸውን በመልበስ ትንሿን ድቤ ይዘው ይቀርባሉ። ወጣት ወንዶች ደግሞ፣ ቀጭን ሻሽ (ጨርቅ) ግንባራቸው ላይ በማሰር ጦራቸውን መሬት ላይ አቁመው፣ ወደ ሴቶች አንገት ጠጋ በማለት አንገታቸውን እያነቃነቁ ይጫወታሉ።

ስዕል 2.3. የትርትርሳ ውዝዋዜ

መ. የቱለማ አሮሞ/ሸዋ / ባህላዊ ውዝዋዜ እሸኬኬ

እሸኬኬ ታዋቂ የሸዋ አሮሞ ባህላዊ ውዝዋዜ ነው። እሸኬኬ ከረገዳ/ጭፈራ ጋር የሚቀራረብ ቢሆንም፣ በአወዛወዝ ሁኔታ ልዩነት አላቸው። በአብዛኛው ጊዜ እየተቀባበሉ በሚዘፈኑ ዘፈኖች ላይ ለግጥሙ መሸጋገሪያ ይጠቀሙበታል። ከረገዳ/ጭፈራ የሚለየው እሸኬኬ በአንገት ወደ ላይ ቀና በማለት ጉልበትን በማጠፍና በመዘርጋት፣ እጃቸውን በአንገታቸው ተቃራኒ ወደ ቀኝና ወደ ግራ በማነቃነቅ የሚወዛወዝ በመሆኑ ነው። ነገር ግን ሁለቱም ባህላዊ ውዝዋዜዎች ሲተገብር መልእክታቸው ተመሳሳይነት አለው። በተጨማሪም በሁለቱም “እሸኬኬ” የሚለውን ቃል እንደ መነሻ ይጠቀሙበታል።

ስዕል 2.4 የእሸኬኬ ውዝዋዜ

ሠ. የራያ አሮሞ ባህላዊ ውዝዋዜ (ጉቤ ሎሌ)

የራያ አሮሞ የሚያምርና የሚከራበት የራሱ የሆነ የውዝዋዜ ባህል አለው። ይህም ውዝዋዜ “ጉቤ ሎሌ” ይባላል። ጉቤ ሎሌ በከፍተኛ ሞራል የሚወዛወዙበት የውዝዋዜ አይነት ነው። የውዝዋዜው ሁኔታም ወጣቶች ዱላ በማንሳት በሁለት እግራቸው በትንሹ በመዝለል ሲወዛወዙ፣ ሴቶች ደግሞ ወንዶች ከሚዘሉት ሁኔታ በትንሹ በመዝለል አንገታቸውን ወደ ግራና ወደ ቀኝ

በማነቃነቅ በቡድን ይጫወታሉ፡፡ የጉቤ ሎሌ ውዝዋዜ በጣም ፈጣንና ሰጠን ማነሳሳት የሚችል ነው፡፡

ስዕል 2.5. የጉቤ ሎሌ ውዝዋዜ

ረ. የከረዩ ኦሮሞ ባህላዊ ውዝዋዜ (ኤኢያ)

የከረዩ ኦሮሞ ባህላዊ ውዝዋዜ ልዩ በሆነ ሁኔታ ይገልጻል፡፡ በከረዩ ኦሮሞ ዘንድ የሚታወቀው ባህላዊ ውዝዋዜ ኤኢያ ይባላል፡፡ ኤኢያ ወንዶችና ሴቶች ክብ በመስራት የሚጫወቱት ውዝዋዜ ነው፡፡ የኤኢያ ውዝዋዜ ተሳታፊዎች ወንዶች ፀጉራቸውን በማበጠር የባህል ልብሳቸውን ለብሰው ይወጣሉ፡፡ ሴቶች ደግሞ ፀጉራቸውን በማበጠር ይወጣሉ፡፡ በኤኢያ ውዝዋዜ ቦታ ሴቶችና ወንዶች ክብ በመስራት ይቆማሉ፡፡ ሴቶች አንገታቸውን ወደ ቀኝና ወደ ግራ ማንቀሳቀስ ይጀምራሉ፡፡ የተወሰኑ ወንዶች ደግሞ በክቡ ውስጥ በመግባት ወደ ላይ በመዝለል ቁጥጥ እያሉ በክቡ መሃል ኤኢያ በማለት ይወዛወዛሉ፡፡ ኤኢያ በሰርግ ቦታና በተለያዩ በዓላት ላይ ይጫወታሉ፡፡

ስዕል 2.6 የኤኢያ ውዝዋዜ

ተግባር 4

1. በአካባቢያችሁ ያለውን አንድ ባህላዊ ውዝዋዜ በመምረጥ በክፍል ውስጥ በተግባር አሳይ፡፡
2. ከዚህ በላይ የተጠቀሱትን በሌሎች አካባቢ ካሉት ባህላዊ ውዝዋዜዎች አንዱን በመምረጥ፤ በቡድን ከተመለማመዳችሁ በኋላ፤ በክፍል ውስጥ በተግባር አሳይ፡፡
3. ከዚህ በላይ ያልተጠቀሰውንና በሌሎች አካባቢዎች የሚታወቁ ባህላዊ ውዝዋዜዎችን በመዘርዘር፤ መቼ መቼ እንደሚተገበሩ ገለፁ፡፡

ሰ. የአርሲ ኦሮሞ ባህላዊ ውዝዋዜ (ቲሪ)

ቲሪ በአርሲ ኦሮሞ ከሚታወቁት ባህላዊ ዘፈኖች ውስጥ አንዱ ሲሆን በአርሲ እና በባሌ ዞኖች ይዘፈናል፡፡ ቲሪ ከሰርግ ዘፈን ውስጥ አንዱ ሲሆን፤ በተለያዩ ጊዜያት የሚዘፈን ነው፡፡ ይህም በሰርግ ጊዜ፤ በሰርግ ዋዜማ፤ በተለያዩ ዝግጅቶች ላይ እና በመኖሪያ ስፍራ/ቦታ ወጣቶች መዝፈን ይችላሉ፡፡

ስዕል 2.7. የቲሪ ውዝዋዜ

ሸ. የቦረና ኦሮሞ ባህላዊ ውዝዋዜ (ዌዱ እና ቦሬ)

በቦረና ኦሮሞ አካባቢ ከሚታወቁ ውዝዋዜዎች ዌዱ እና ቦሬ መጥቀስ ይቻላል፡፡ ዌዱ የሚንለው ወንዶች ታዋቂ ሰው፣ከብቶቹን እና የሚያደንቀው ነገር ለማሞገስ የሚያዘው ሲሆን፤ ቦሬ ደግሞ ሴቶች በሰርግ እለት ለመሸሪቷ ያላቸውን ክብር እና ፍቅር ለመግለፅ የሚያዘውት እንዲሁም ተሰብስበው በመቀመጥ የሚጫወቱት የውዝዋዜ አይነት ነው፡፡

ስዕል 2.8. የዌዱ እና ቦሬ ውዝዋዜ

2.3 የትያትርና ፊልም ፕሮደክሽን (ፈጠራ፣አጭር ታሪክ መፃፍና መመዘን)

ተማሪዎች ብያንስ መጎናፀፍ የሚገባቸው የመማር ብቃት፡

ከዚህ ትምህርት በኋላ ተማሪዎች፡

- የትያትርና ፊልም ጥበብ ፕሮደክሽን ሂደት ትግልፃላችሁ፡፡
- አጭር የፈጠራ-ታሪክ ለትያትርና ፊልም ጥበብ ትፅፋላችሁ፡፡
- የስነ-ጥበብ መተችያ መንገዶችን ትለያላችሁ፡፡

መግቢያ

በምዕራፍ አንድ ስለ ትያትርና ፊልም አላባውያን ተምራቸዋል፡፡ እንዲሁም በትወና ዉስጥ የምክናውኑ የተለያዩ ድርጊቶችን ተገንዝባቸዋል፡፡ በዚህ ምዕራፍ የትምህርት ደግሞ ለትያትርና ፊልም ፕሮደክሽን ምን እንደሚያስፈልግና የዝግጅቱን ስልት የምትማሩ ይሆናል፡፡ በተጨማሪም ለትያትርና ፊልም ጥበብ የአጭር ታሪክ ፈጠራ ስልትና ይዘቱን፣ የስነ-ጥበብ መተንተኛ መንገዶችን የሚትጎናፀፉ ይሆናል፡፡

ተግባር 5

1. ፈጠራ ማለት ምን ማለት ነው?
2. የፈጠራ አይነቶች የሚባሉትን አስተውላችሁ ታወቃላችሁ? አስተውላችሁ ከሆነ ስለ ፈጠራ አይነቶች በቡድን በመወያየት ለክፍል ተማሪዎች ግለፁ፡

2.3.1 ፈጠራ

ፈጠራ፣ የጥበብ ሥራ፣ትያትር፣ፊልም ጥበብ እና፣ሙዚቃ ብቻ የሚወስን ሳይሆን፣ በኢኮኖሚ፣ በምርት፣ በቴክኖሎጂ፣ በአስተዳደር፣ እና የመሳሰሉት ውስጥም ይገኛል፡፡

ተጨባጭ የሆኑ የፈጠራ ሥራዎች፣ የስነ ጥበባት ሥራዎች፣ መፅሐፍት፣ ሙዚቃ፣ የክነ-ህንፃ ስራዎች፣ ማሽኖች ሲሆኑ፣ተጨባጭ ያልሆኑ የፈጠራ ስራዎች ደግሞ ሃሳብ፣ አገልግሎት፣ ዘዴ፣ ተረፈ ምርት እና ማከፋፈያን ያጠቃልላሉ፡፡

ስለዚህ ከላይ የተገለፁትን የፈጠራ ስራዎችን በማጠናከር፣ ለታለመ ግብ ማድረስ አስፈላጊ ነው፡፡ ይህም መሰረታዊ የሆኑ ነገሮች የጥበብ ባለሙያዎች ተነሳሽነት እና ለጥበብ ያላቸው ክብር ናቸው፡፡ በተጨማሪም በተለምዶ ያሉትን ነገሮችን ማዘመን እና ተጨባጭነ ጥበባዊ በሆነ መንገድ ነገሮችን መግለፅ አስፈላጊ ነው፡፡ እነዚህ ጥበባዊ ስራዎች የሚያምሩ የክነ ህንፃ ዲዛይኖች፣ የልብ ወለድ መፅሐፍቶች፣ ማሽኖች አስተዳደራዊ ስርዓት እና በሃገር ሰላም ጥበቃ ዘርፍ ግንዛቤዎችን ለማሳደግ ሊሆን ይችላል፡፡

የዘመናዊ ፈጠራ ታሪክ የተጀመረው በ20ኛው ክፍለ ዘመን (1950 እ.አ.አ) ነበር፡፡ ምሁራን የፈጠራ ስራ በግለሰብ እድገት እና አኗኗር ላይ ከፍተኛ ተፅዕኖ እንዳለው ያምናሉ፡፡ ስለዚህ የፈጠራ ስራ በተማሪዎች ዘንድ ወደ ተጨባጭ የፈጠራ ስራ ክንውኖች በመለወጥ የፈጠራ ስራ ምዘና እና እድገት ክፍል ውስጥ የዉይይት ነጥብ መሆን አለበት፡፡ ይህም የፈጠራ ስራ አስፈላጊነትን በማነቃቃት፣ ከዚሁ ጋር ተያይዞ የሰው ልጅ እድገት እና ስልጣኔ አካሄድን

ማስተዋወቅ ይቻላል፡፡ እነዚህም፡

1ኛ. አካሄድ/ የፈጠራ ሃሳብ

2ኛ. የሰውዬዉ የፈጠራ ችሎታ

3ኛ. ከፈጠራዉ የተገኘ ውጤት

ስለዚህ ፈጠራ እንደ ምክንያትና ውጤት የሚወሰደዉ፤ በሰዎች ፈጠራ ችሎታ እና አካሄዳቸዉ ላይ በመመስረት ነዉ፡፡ በዚህ በሂደት የሚመጣዉ ችሎታ ደግሞ ውጤት ነዉ፡፡

ዘመናዊዉ የፈጠራ ታሪክ የተጀመረዉ በመካከለኛ 20ኛ ክፍለ ዘመን በ1950 ዓ.ም. ነዉ፡፡ የፈጠራ ችሎታን ወደ ንድፍ ሃሳብ ያመጡ ምሁራን ስለ ሰዉ ልጅ የሚፅፉ ፀሓፊዎችን ነበሩ፡፡ እነዚህ ምሁራን የፈጠራን አስፈላጊነትና በሰዉ ላይ በሚመጣው ለውጥና እንዲሁም በሰላም ውስጥ ተፅዕኖ እንዳለዉ የምናሉ፡፡ በዚሁ መሰረት በተማሪዎች ዘንድ ፈጣሪ ወደ ተጨባጭ ለውጥ ተቀይሮ፤ የትምህርት አካል ለማድረግ የተነሳው ሃሳብ ተቀባይነት በማግኘት የውይይት አጀንዳ ሆነ፡፡ እንዲሁም የፈጠራ ሥራ አስፈላጊነቱ የማነቃነቅ እና ግላዊ የእድገት ለውጥ ለማስተዋወቅ መሆኑ ተቀባይነት አገኘ፡፡

ስለ ፈጠራ ስራ የመስኩ ምሁራን የተለያዩ ብያኔዎችን የሚሰጡ ቢሆንም፤ በአጠቃላይ የፈጠራ ስራ ትርጉም ከሚከተሉት ሃሳቦች ጋር የሚያያዝ ነዉ፡፡

- ፈጠራ ማለት ልዩ እና አዳዲስ ሃሳቦችን ወደ አዕምሯችን የሚያመጣ ነዉ፡፡
- ፈጠራ እንድ ሰዉ መሆን የሚፈልገዉን ነገር ሆኖ የሚገኝበት ነዉ፡፡ ይህም ሰዎች እራሳቸዉን የሚገልፁበት መንገድ ነዉ፡፡
- ፈጠራ ሰዎች ችሎታቸዉን የሚያሳዩበት ስራ ነዉ፡፡
- በሰዎች ዘንድ ሊታዩ የሚችሉ የችሎታ ደረጃዎች ልዩነት ስላላቸዉ በእዉቀት በመደገፍ ተጨባጭ የሆነዉን ነገር መፍጠር ነዉ፡፡
- ፈጠራ ሌሎች ሰዎችን የሚያነቃቃ እና ማስተማር የሚችልን ነገር ዉብ በሆነ ሁኔታ መስራት ነዉ፡፡
- ፈጣሪ የተለመደዉን ነገር መሠረት በማድረግ አዳዲስ ነገሮችን መፍጠር ነዉ፡፡ ይህም በጥበብ ስራዎች፤ ትያትር፤ ፊልም፤ስነ-ጥበብ፤ ግጥም፤ ቅርፃ ቅርፅ እና በፋሽን ዲዛይን መንፀባረቅ ይቻላል፡፡
- ፈጠራ ከተለመደ ውጪ በማሰብ እና ሃሳቦችን ተጨባጭ በማድረግ፤ እንዲታይ ወይም እንዲሰማ ማድረግ እና የመሳሰሉት ናቸዉ፡፡

2.3.2. አጭር ታሪክ ለትያትር ና ፊልም ጥበብ መፍጠር

በፊልምና ትያትር ጥበብ ዉስጥ የፈጠራ ችሎታዉ የሚጀመረዉ ሃሳብ መቀነበር መቻልና ከመፃፍ ነዉ፡፡ ማፃፍ ሲባል ትያትር ወይም ፊልም የሚሆን ፈጠራ ታሪክ ምናባበት መንገድ የስነ-ፅሁፍ ይዘት መኖሩ ነዉ፡፡ አንድ የፈጠራ ስነ-ፅሁፍ ሥራ ከይዘቱ የተነሳ ፈጠራ ሊባል ይችላል፡፡ የፊልም ጥበብ ሆነ የትያትር ጥበብ ዋናዉ መሰረቱ፤ ፃፊዉ አስቀድሞ በራሱ የፈጠረዉ ሃሳብ ሆኖ የተፈጠረው ሃሳብ ወደ

ፅሁፍ ይቀይራል፡፡ይህም የተፈለገው ሃሳብ በፅሁፍ መልክ የተፈለገውን መልዕክት ማስተላለፍ እንድችል ማድረግ ማለት ነው፡፡ ስለዚህ አንድ ለጥበብ ስራ (ለትያትር ወይም ለፊልም) የሚፃፍ ፅሁፍ የተፈለገውን መልዕክት ለማስተላለፍ አስፈላጊ በሆኑ ነጥቦች ላይ ትኩረት ማድረግ አለበት፡፡

በዚሁ መሠረት አንድ ፅሁፍ ሦስት ዋናዎች ነጥቦችን በውስጡ መያዝ ይችላል፡፡

1ኛ፣ ለምን ጉዳይ እንደምፃፍ፣

2ኛ፣ የሚፃፍበት ዓላማ፣

3ኛ፣ ለማን እንደሚፃፍ፣ በተለይ እዚህ ውስጥ ለሚፃፈው ተመልካችና ለተሰበበት የፅሁፉ አንባቢ አካል መሆኑ ነው፡፡ በአጠቃላይ አንድ ፅሁፍ ጉደይ፣ ዓላማ፣ አንባቢ፣ ተመልካች ይኖሯል ማለት ነው፡፡

ከላይ እንደተገለፀው አንድ ለጥበብ ስራ የሚፃፍ ፅሁፍ የግድ በዚህ ረገድ በቂ ችሎታ የላው ፀሓፊ ይኖሯል፡፡በስነ ፅሁፍ የፈጠራ ስራ ውስጥ አንድ ዓላማ ችሎታውን ለማሳደግ ከዚህ በታች የተገለፁትን ማወቅ አለበት፡፡

- ከፊልምና ትያትር በለሙያ ሃሳብ ለሙያዊ ቅርበት ካላቸው ሰዎች መቀበል፡፡
- የተለያዩ የትወና መፅሐፍቶችን ማንበብ፡፡
- ተስፋ ሳይቆርጡ በተደጋጋሚ መፃፍ- በዚሁ ነጥብ ሥር መረሳት የሌለበት ጉዳይ በፈጠራ ችሎታ ውስጥ ጥንካሬና እምነት መኖር አለበት፡፡
- የምኖርበትን ማህበረሰብ በጥልቀት ማወቅ፡፡
- የተለያዩ ትያትርና ፊልምን ማየት እና ተወኔቶችን ማንበብ ፡፡
- የራሱን ሥራ /ፈጠራ ከሌሎች ሰዎች ሥራ ጋር በማነፃፃር ማየት
- የማህበረሰብን ተጨባጭ የሆነ እውነታ ማወቅን በእውነታዊ ላይ ተንተርሶ መፃፍ አለበት፡፡
- ምናቦችን በማሳደግ መፃፍ፡፡
- የተሳሉትን ገፀ-ባህርያት በጥልቀት ማወቅ፣ ማጥናት- ይህ ማለት እየተፃፈ ያለው ጉዳይ ከማህበረሰብ፣ ባህል፣ አሴትና ከሃይማኖት ጉደይ ጋር ተያዥነት መኖሩን ማወቅ ነው፡፡
- ከግላዊ ስሜት ራሱን መቆጠብ አለበት፡፡
- ፀሃፊው በመስታወሻዊ ላይ የፃፈው እና ያገኘውን መፃፍ አስፈላጊ ነው፡፡

2.3.3 የአጭር ታሪክ ፈጠራ

ታሪክ የተወኔት መሠረት ነው፡፡ አንድ ተወኔት ታሪክ በመመስረት ይፃፋል፡፡አንድ ፀሃፊ ከመፃፍ በፊት ስለ ምን ታሪክ እንደሚፅፍ ማወቅ ይኖርበታል፡፡ ታሪኩ ምን እንደ ሆነ ከየት ተነስቶ የት እንደምቋጩ፣ ለወደፊት የት እንደምደርስ እንዲሁም ምን መሆን እንደ አለበት

ካወቀ በኋላ መፃፍ አለበት፡፡ የምዕፈው ይዘት ከጅምሩ እስከ ፍጻሜ ድረስ የምፈለገውን የፈጠራ ስራ አላባውያን ለምሳሌ፡ መቼት፣ ሴራ፣ ወይም ቀጥሎ ምን እንደሚመጣ፣ በገፁ ባህርያት የሚፈፀመው ግጭት /ድርጊት በቅደም ተከተል/ ተመልምለው የሚፃፉ ይሆናሉ፡፡ ለምሳሌ፡ከዚህ በታች የተሰጠውን ታሪክ እንደ ምሳሌ መውሰድ ይቻላል፡፡

የአናኔ ታሪክ

አናኔ ከአባቷ አቶ ገላና እና ከእናቷ ወይዘሮ ተሊሌ ምዕረብ ሸዋ ዞን አምቦ አከባቢ ተወለደች፡፡ በወለጋ ዩኒቨርሲቲ በእንጅነሪንግ ትምህርት ዘርፍ የዘንድሮው ተመራቂ ናት፡፡ ቤተሰቦቿ በጣም በዝቅተኛ ኑሮ ስለምኖሩ ብዙ ጊዜ ልጃቸውን ከሰዎች ተበድረው ወደ ዩኒቨርሲቲ ይሸኛሉ፡፡ ልጃችን ትምርቷን ጨሪሳ ነገ ኑሯችን ትለውጣለች በማለት በጉጉትና በተስፋ ይጠብቁታል፡፡ ፡ በትምህርቷም ንበዝ ተማሪ ስለሆነች ከቤተሰብ አልፋ ለሀገር ትበጃለች በምል ስሜት ተስፋ ተጥሎባታል፡፡

ትምህርቷን በጥሩ ሁኔታ እየተከታተለች ሳለ፣ ከሆነ ወንድ ልጅ ጋር ፍቅር ጀመረች፡፡ ትኩረቷ ከትምህርት ወደ ፍቀረጅ ላይ መጣል ጀመረች፡፡ በዚህ ሳለች በብዙ ኮርሶች ነጥሷ ስለ ወርዳ ለምረቃት ስነ-ሥረዓት ሳትበቃ ቀረች፡፡ ከዩኒቨርሲቲም ተባራረች፡፡ በቤተሰቧ በተስፋ ስለምጠባበቋት ወደ ቤተሰብ ለመመለስ በማፈር፣ በዩኒቨርሲቲው አከባቢ በቀን ሰራተኝነት የጉልበት ስራ ለመስራት ስትፈልግ፣ ለመስራት ነው ወይስ ትቀልዳለች ብለው አባረሯት፡፡ የቤት ሠራተኛ ሆና ተቀጥራ ለመስራትም ስት ፈልግ እንደ እሷ ያለ ሰው ለቤት ሰራተኝነት አትሆንመም፤ ለሌብነት መጥታ ይሆናል እንጂ ወይስ ሌላ ተልዕኮ አላት ብለው ሰድቧት አባረሯት ፡፡ በዚሁ መሠረት በመሸባት ቦታ አድራ በመካራና በራሃብ ከተፈታተነች ቦኋለ፤ ሆቴል ገብታ መስራ እንዳለባት በመወሰነች ሆትል ገባች፡፡ ነገር ግን የሆቴል ሥራ ስለማታቀው በየቀን ኪሳራ በራሷ ላይ እያስመዘገበች እንዲሁም እየተቆጣጠሩት ትሰራ ነበረ፡፡ በዚህ ሁኔታ ሳለች የሆነው ልጅ የራራለት በማስመስል በመቀራረብ ፍቅር ዉስጥ እዲትገባ አደርጋት፡፡ ከዛ በኋላ ይዟት ወደ ቤቱ መሄድ ጀመረ፡፡ ላንቺ እዚህ ቦታ አይመችሽም እኔ ብዙ ሀብት አለኝ ስለዚህ በአጭር ጊዜ ዉስጥ ከዚህ ትወጫለሽ ብለው በማባበል፤ ማታ ማታ ተከረይተው ወደሚኖሩበት ትንሿ ቤት ተያይዞ መግባት ጀመሩ፡፡ ይህ የኪራይ ቤት ነው፤ ሌላ እየሰረሁ ነው፤ እየሰራሁት ያለሁትን ቤት በእረፍትሽ ቀናት አሳይሻለው በማለት አባበላት፡፡ የሌላ ሰው ቤት የኔ ነው በማለት እየሳያት ሳለ በለቤቱ መጥቶባቸው ልጆች! ዱሪዬው ከዚህ ምን ይሰራል? ምን ልትሰሩ እዚህ መጣችሁ? በማለት ተናዶባቸው አበረራቸው፡፡ እሷም በጣም ተናዳ በማልቀስ ልጇን እዘው ጥላ ብቻዋን ሄደች፡፡ ከተወሰኑ ቀናት ቦኋለ በስልክ ጠርታ እንደፀነሰች ነገረችው፡፡ ከዚያ ቦኋለ የት አዉቅሻለው በማለት አበረራት፡፡ ሃኪም ቤት ሄዳ ፅንሷን ለማቋረጥ ስትጠይቃቸው ለመጫናገፍ እንደማትችል ተነገራት፡፡ ከዚያ ወደ ነበርችበት ሆቴል ተመልሳ ስትጠይቃቸው፤ ስትወጪ ምን አግኝተሽ ነው የወጣሽው ብለው ከለከሷት፡፡ ከዚያ በኋላ መፍትሄ ስታጣ በፀነሰች ሁኔታ መርዝ ገዝታ ወደ ቤተሰቧ ሄዳ ሰላም ከለቻቸው ቦኋለ አብራቸው ስትጨወት ቆይታ በእኩል ሌሊት አከባቢ መርዝ ጠጣች፡፡

ይህ የፈጠራ ታሪክ ወደ ተዉኔት ትያትር ሲቀየር እንደሚከተለው ይሆናል፡፡

ትዕይንት አንድ

(ቦታው ምዕራብ ሸዋ ዞን በአምቦ ከተማ 01 ቀበሌ በአቶ ገላና ቤት ዉስጥ ነው፡፡ የወፎች ድምፅ

የንጋት ምልክት ከመድረክ ይሰማል። ወይዘሮ ተሊሌ በጧት ተነሰተው በር ከፍተዉ አቶ ገላናን ይቀስቅሳሉ። የሚከፈት የበር ድምፅ ይሰማል።)

ወ/ሮ ተሊሌ ፡ ወይ አቶ ገላና ! እንደነጋ አላወቁም ወይስ እስከ ስንት ሳዓት ይተኛሉ? አይሰማም?
የአናኔ አባት፡ እም....(ከእንቅልፍ ባልነቃ ስሜት)

ወ/ሮ ተሊሌ፡ እባክዎ ተነሱ! ያችሁ ልጅም እየጠበቀችን ነው! ተነሱና ሂዱ! እሷም ከኛ ውጭ ማን አላት?

የአናኔ አባት፡(በማዛጋት) እ...ከመቼው ነው የነጋው? እኔ የምለዉ ይህ ቀን ይሮጣል? ይህ ቀን ይሮጣል...ምንም አናይም...የት ልወሰደን ነው? እስኪ ጋቢውን ስጭኝ.. አምላኳ ይርዳኝ እንጂ! ሁሉም ሰው አወቀኝ ...የሰው ፊት ማየትም ከበደኝ (ረጅም ትንፋሽ ተነፈሱ)

ወ/ሮ ተሊሌ፡ የገላኔ አባት! ታገስ! የዘንድሮ ዓመት ብቻ ቀረን! ዘመን የምሮጥበትም ለጥሩ ነገር ልያሳጣን ነው...ልንወጣም ነው .. እሷ በሳላም አጠናቃ ትምጣ እንጂ ከዚያ በኋላ የሰው ቤት ላይ መዞርህ ይቆማል! እያዘንክ አትሂድ! ይሳካልሃል! የአናኔ አባት!

የአናኔ አባት፡ (የከብቶች ድምፅ ይሰማል) እንደ ቃልሽ ይሁን! እኔ እስከምመጣ ድረስ ይህችን ከብት አውጪና ሣር አስቀምጭላት..በጧት መጮይ ጀመረች! ጨለማና ብርሃን ሳይለይ መጮይ ጀመረች!(ወጥተው ሄዷል)

ወ/ሮ ተሊሌ፡ (ከበቶችን ከእስር ፈቱ) ተዉ...ተዉ...ይህ ከብት ደግሞ ! ሁለት ቢሆኑ እንዴት ይሆኑ ነበር ? ከዞረብህማ ከበትና ሰው አይለይም! ብላ... (የሳር ድምፅ ይሰማል)...ለነገሩ ይህቺ ላም ከእንግዲህ ወደ ሁለት፤ ከሁለት ወደ ሦስት፤ ከሶስት ወደ አራት እንዲሁም ወይፈን ተጨማሪምሮበት ማደሪያቸውን ስሞሉ ኑሮው ይመጣል። "እንደዱሮ እና በቆሽሽ እጅ አይቀሩም እንደሚባል" አባባል!

ትዕይንት ሁለት

(ከመድረክ የሰው እግር ድምፅ ይሰማል። አቶ ገላና እንደተናገሩት የውሻ ድምፅ መስማት ጀመረ።)

አቶ ገላና፡ ቤቶች! ቤቶች ! (ውሻ ትጮይባቸዋል)

አቶ ዋቅጋሪ ፡ አቤት...ማን ልበል? ይህች ውሻ ደግሞ ምን ትጮሃለች! ተዉ! ሂድ አት ሄድም? ይግቡ (አቶ ዋቅጋሪ በመቀበል)

አቶ ገላና፡ በእግዜር! ሰላም ናቸው ? (አክሊላቸውን አንስተው)

አቶ ዋቅጋሪ፡ እንዴ ! አቶ ገላና አንተ ነህ ለካ ! እንዴት ነው ? ይግቡ ...ግቡ!(በለሰለሳ ድምፅ)

አቶ ገላና፡ እኔ አቶ ዋቅጋሪ ነኝ ! ታዲያ እንዴት ነው? ቤተሰብ ሁሉ ሰለም ናቸው?

አቶ ዋቅጋሪ፡ እግዝአብሄር ይመስገን ክብሩ ይሰፋ! ሰላም ነን! ልጆቻቸው እንዴት ናቸው?

አቶ ገላና: ሰላም ነው ! ሰላም ነው! ዛሬ ደርሰናል! አንድ ሁለት እያለን ነው!

አቶ ዋቅጋሪ: እባክዎትን ይግቡ ወጭ ቆሙ?

አቶ ገላና:: ችግር የለም ጧትም.....

2.3.4 ሂስ

ሂስ ማለት በጥናት ላይ የተመሰረተ ዋና አጀንዳ በጥልቀት የሚካሄድ ፍቺ የሚሰጥ፣ የሚገመግም፣ማብራሪያ የሚሰጥ ፣ውሳኔ፣የሙስና ሀሳብ እንዲንጣራ የሚያግዝን በስልት የተሟላ የጥበብ ዘርፍ ሆኖ ስለ መቼት ትርጉም ሰፊና መልካም እድል ለህያሊያን ይሰጣል። የስነ-ፅሁፍ ሂስ ስራ የአንድ ሰው የስነ-ፅሁፍ ምርምር ስሆን፤ የመልካም አመለካከትና ከፉኛ አመለካከት ይዘት ያለው ጥበብ ነው።

ሂስ ማለት የጥበብ ስራ የምንገልፅበትና የሚገመገምበት የስልት ዓይነት ነው። በሌላ በኩል ሂስ ሳይንሳዊ የሆነ ምርምር በስነ-ፅሁፍና ስነ-ጥበብ ላይ የሚከናወንበት ስልት ነው።

ሂስ የስነ-ጥበብ ስራዎች ላይ የውይይት አጀንዳን የምቀርፅ እንዲሁም የስራው መልካምነት ላይ ወሳኔ መስጠት እና የስራው ደካማ ጎን የምንገልፅበት መንገድ ነው።

ለማኛውም ሂስ የሚከተለውን የራሱ ዘዴ አለው።

እውቀት + መረዳት/ማስተዋል = ትርጉም ያለው ውሳኔ/ሂስ

እዚህ ውስጥ መታወቅ የሚገባ ነገር ቢኖር ሂስ ትርጉም ያለው ውሳኔ መሆኑ ነው። ምክንያቱም ሂስ በእውቀትና መረዳት/ማስተዋል ላይ ተንተርሰዉ የምከነወን ከሆነ ትርጉም ያለው ይሆናል።

ስለዚህ ሂስ እንደ ሌሎች ጥበብ እውቀትና ሙያ ባለው በባለሙያዉ መከናወን አለበት። የመተቻት ችሎታ ያላቸው ሰዎች እውቀታቸውና ግንዛቤያቸው ተያዥነት አሏቸው።

የስነ-ጥበብ ሂስ ይዘቶች

በዚህ ርዕስ ትምህርት ሥር የሚንመለከተው የስነ-ጥበብ ሥራ መመዘኛ መንገዶች/ሂስ መስጫ ስልቶችን ነው። የማንኛውም የጥበብ ሥራ ተሰርቶ ከማህበረሰብ ዘንድ ከደረሰ ቦኋለ የምታየው ታይቶ የምነበብ ተነቦ፤ ከተማረበትና ከተዘናነበት ቦኋለ በስራው ጥንካሬና ደካማ ጎን ላይ ምላሽ ይሰጣል። ይህ ደግሞ በግለሰብ ደረጃና በቡድን ደረጃ መስጠት ይቻላል። ሰዎች ሂስ ስሰጡ በተረዱና በተገነዘቡበት መንገድ ብሰጡም ነገርግን የጥበብ ስራ ለመተቻት የራሱ ይዘትና ስልት አለው። ሂስ ማለት የጥበብ ሥራ ደካማ ጎኑ ብቻ መተቻት ሳይሆን፤ ጥንካሬውንም ጭምር ነው። ስለዚህ የስነ-ጥበብ ሥራ ሂስ የራሱ ሂደት አለው።

ሀ. ማብራሪያ

በሂስ አሰጣጥ ሂደት ውስጥ መታወቅ ያለባቸው መሠረታዊ ነገሮች አሉ።

እነዚህም፤

- የስራው ርዕስ

- የፀሃፊው ስም
- የተፃፈበት ቀን
- የዕትም ቦታ ...ይህንን ስንፈፅም በትክክለኛ መረጃና ተግማኝነት መሆን አለበት፡፡

ለ. ትንታኔ

ትንታኔ ውስጥ መታየት ያለበት የጥበብ ሥራው በተቀነጀበት መንገድ ነው፡፡ የሥራው አወቃቀር ስልት እንዲሁም መጠቀም ያለበት አላባዊያንና መከተል የለበት ደንቦች ተጠቅሟል ወይ የሚል ያካትታል፡፡ የጥበብ ሥራ ሁሉ የራሱ ዘርፍ አለው፡፡

ለምሳሌ፡ ፊልም ጥበብ፣ ድራማ፣ ትያትርና ሌሎችን መጥቀስ ይቻላል፡፡

ሐ. ትርጉም/ፍቺ መስጠት

ከአንደኛና ከሁለተኛ ያገኘነውን መረጃ ላይ በመመስረት ፃሃፊው ማስተላለፍ የፈለገውን ነገር መረዳት የኛ ግኝት የሚነገረውን በማስተዋል መግለፅ መቻል ነው፡፡

መ. ውሳኔ

ይህ ቦታ የጥበብ ስራ ጥንካሬን የምንገመግመበት፣ ደካማ ጎኑን የምንፈትሽ፣ የስራው ውበት ላይ የራሳችንን ሃሰብ የምንሰጥበት ነው፡፡ ይህ ደግሞ የአንድን ሰው ሥራ መውደድ ወይም መጥላት ሳይሆን፣ እውነትና የሂስ ሳይንስ መጠቀም ነው፡፡

2.4 የህትመት እና ቅርፃ ቅርፅ ስራ (የሸክላ አፈር፣ፔፐር ማሼ)

ተማሪዎች ቢያንስ መጎናፀፍ የሚገባቸው የመማር ብቃት፡

በዚህ ትምህርት መጨረሻ ተማሪዎች፡

- የግራፊክስ ትምህርት ምንነት ትዘረዝራላችሁ፡፡
- የፔፐር ማሼ ስራ ሂደት ትለያላችሁ፡፡
- የሸክላ ስራ ምንነት ትገልፃላችሁ፡፡

2.4.1 ህትመት

በአሁኑ ጊዜ የህትመት ስራ በሰው ልጅ አኗኗር ጋር ተያይዞ በዘመናዊ ቴክኖሎጂ በመታገዝ፤ የሰው ልጅ የእለት እለት ፍላጎት እና ምኞት እያሟላ ነው፡፡ በዚህ ርዕስ ከጥንት ጊዜ ጀምረው እስከ ዛሬ ያለው የሰው ልጅ የፈጠራ ችሎታ የአሰራር ዘዴው ልዩነት ቢኖረውም፤ ሲሰራ እና እየተሰራ ከለው ውስጥ የልብስ ዲዛይን፣ወረቀት በመቆራረጥ የሚሰሩ ህትመት፣ ስክራች እና የመሳሰሉት በዚህ ትምህርት ክፍል የምትማሩ ይሆናል፡፡ እናዲሁም ለዚህ ህትመት አይነት የሚያገለግል መሳሪያ እና የአሰራር ዘዴዎችን በዚህ ርዕስ ግንዛቤ የሚታገኙ ይሆናል፡፡

2.4.1.1. የልብስ ዲዛይን

ስዕል 2.9. የልብስ ዲዛይን

የልብስ ዲዛይን ማለት በሚንሰራ ልብስ ላይ የተፈጥሮ ፎርም/ቅርፅ ወይም ሰው ሰራሽ ሆኑትን በማቀናጀት እና በማሳመር መስራት፤ ልብስ ሳይመረት በፊት እንድያምር እና ሰው እንድሰብ በልብስ ላይ የሚሰራ ዲዛይን ማለት ነው፡፡ የልብስ ዲዛይን የሚሰራ ሰው ባለው ችሎታ በመጠቀም፤ ለባህላዊ ወይም በዘመናዊ መልክ መስራት ይችላል፡፡ የልብስ ዲዛይን ሲሰራ፤ ቀላል ወይም ዉስብስብ በሆነ ጥልፍ (ፓተርን) ልሰራ ይችላል፡፡ የተለያዩ በሚያምሩ ቅርፅ ወይም ፎርም ይሰራል፡፡

ይህ የልብስ ዲዛይን በጣም ተፈላጊ እና ጥበባዊ ጌጥ ያለው ነው፡፡ በጥንት ጊዜ የሰው ልጅ የተለያዩ ጥልፍ በመስራት ሲገለገልበት እንደነበር ጣሪክ ያስረዳል፡፡ጥልፍ ያለው ልብስ በእጅ መሰራት የጀመረው ከጥጥ ነው፡፡

ሥዕል 2.10 በተለያዩ አይነት የተሰራ የልብስ ዲዛይን

የልብስ ዲዛይን በተለያዩ ዘዴዎች ሊሰራ ይችላል፡፡ እነርሱም፡-

1. ልብስ በመንከር እና
2. ልብስ በመጥለፍ

1. ቀለም ውስጥ በመንከር የሚሰራ የህትመት ዘዴ

አንዳንድ የታሪክ መፅሐፍት እንደሚገልፁት ልብስ ቀለም ውስጥ የመንከር ጥበብ በግብፅ፣ፔሩ እና በሰሜን ህንድ እንደተጀመረ ይናገራል፡፡ ይህ ጥበብ ከጊዜ ወደ ጊዜ በተለያዩ አካባቢ በመስፋፋት፤ በአሁን ጊዜ በአለም ከፍተኛ እድገት እያሳየ ያለ ጥበብ ነው፡፡ በተለይ በምጣኔ ሃብት ያደጉት ሃገራት በዘመናዊ ቴክኖሎጂ በመታገዝ እየሰሩ መሆናቸው እና ብዙ ገቢ እያገኙበት ያለው የጥበብ ስራ ነው፡፡ ቀለም ውስጥ የመንከር አሰራር የሚከተሉት ናቸው፡፡

- ሀ. አስረው ወይም ጠቅልለው መንከር እና
- ለ. በሰፊፍ መንከር (የባቲክ ዘዴ) ናቸው፡፡

ሀ. አስረው ወይም ጠቅልለው የመንከር ዘዴ

ተግባር.6

በአካባቢያችሁ ስንደዶ/ሰርዶ አስረው በቀለም ስነክሩ አይታችሁ ታወቃላችሁ? አይታችሁ የሚታወቁ ከሆነ እንዴት እንደሚነከር በቡድን በመወያየት ለመምህራችሁ ንገሩ፡፡

ይህ ጥበብ በቀላል ዘዴ የተለያዩ ዲዛይን እንዲሰራ አጣጥፈው በማሰር የሚሰራ ነው፡፡

የሚከተለውን ምሳሌ ተመልከቱ፡፡

ሥዕል 2.11. አስረው ወይም ጠቅልለው የመንከር ዘዴ

ሀ. ለስራው የሚያስፈልጉ ነገሮች

Halluuwwan adda addaa

Meesha bal'aa huccuun keessatti cuurhama

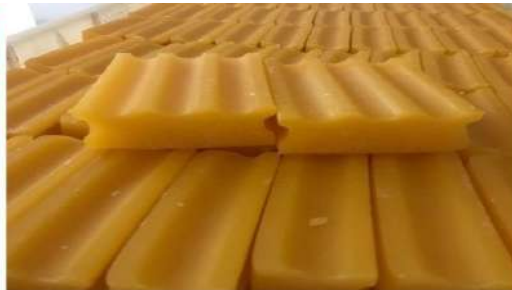
Waan ittin hidhamu kan akka furiyoo

Uffata adda addaa

Saamunaa

Soogidda

Soodiyeem baayikaarboneyii

ለ አስረዊ ወይም ጠቅልለዊ የመንከር ዘዴ

- ሳይንክሩ በፊት የሚነከር ልብስ በዚያ እና በሳሙና ማጠብ።
- የታጠበዉን ልብስ ሳይደርቅ ልንሰራዊ በፈለግነው ዲዛይን በማጠፍ ማሰር።
- በፈላ ዉኃ ቀለም መበጥበጥ።
- ታስረዊ የተዘጋጀዉን ልብስ በተበጠበጠ ቀለም ውስጥ ማንከር።
- ልብሱ ከተነከረ በኋላ በፈላ ዉኃ እንፋሎት መቀቀል።
- ጨዊ እና ሶዲዬም ባይካርቦኔት በቀዝቃዛ ዉኃ መበጥበጥ። ይህም በአምስት ሊትር (5ሊ) ዉኃ አምስት መቶ ግራም (500ግ) ጨዊ እና አንድ መቶ ሃምሳ ግራም (150ግ) ሶዲዬም ባይካርቦኔት ማዘጋጀት።
- ይህ ታስረዊ የተነከራ ልብስ ዉኃ፣ ጨዊ እና ሶዲዬም ባይካርቦኔት ለአራት ሰዓት በመንከር ማቆየት።
- ልብሱ ተነከረዊ ከወጣ በኋላ በዚያ እና ሳሙና በማጠብ ጥላ በለበት ቦታ ማሳጣት።
- ልብሱ በደንብ ሳይደርቅ በሞቀ ካዊያ መቶከስ።
- በመጨረሻም የተነከረዉን ልብስ ለተለያዩ አገልግሎት ማዋለው።

በተለያዩ ቀለማት መንከር አስፈላጊ ሆነው ከተገኘ፣ በፊት የተነከረዉን ልብስ በእንፋሎት ሳይቀቀል፣ ከበፊቱ በተለየ ቀለም አስረዊ ንጣት ካላቸዉ ቀለም ወደ ደብዛዛ ቀለም መንከር ይኖርብናል። ለምሳሌ፡-አንድን ልብስ በቢጫ እና ቀይ ቀለም ውስጥ መንከር ከፈለግን፣ በመጀመሪያ በቢጫ ቀለም ውስጥ መንከር ይኖርብናል። በመቀጠል ደግሞ በቀይ ቀለም ውስጥ እንነክራለን።

እንደን ልብስ ከመንከራችን በፊት በደንብ መታሰሩን ማረጋገጥ አለብን።

ለ. ሰም በማቅለጥ (የባቲክ ዘዴ)

ሥዕል 2.12 ሰም በማቅለጥ (የባቲክ ዘዴን) የምያሰይሥ ሥዕል

የባቲክ ጥበብ መብብ መብብ የተጀመረው በግብጽ ሀገር ቢሆንም፤ ወደ ቦኋላ ላይ በፔሪሺያ እና በህንድ ተስፋፍቷል። በአሁን ጊዜ በተለያዩ በአለም ሃገራት መስፋፋቱን ፅሁፎች ያስረዳሉ። የዚህ ስራ ዘዴ የቀለጠ ሻማ እና ሰፈፍ ልብስ ላይ በማፍሰስ፤ የተለያዩ ዲዛይኖች ይሰራበታል። ይህም የተንጠባጠበበት ቦታ ቀለም እንዳይነካ ያገለግላል።

1. ለዚህ ስራ የሚያስፈልጉ መሳሪያዎች

- ልብስ
- ሰፈፍ ወይም ሻማ
- ሰፈፍ ወይም ሻማ የሚቀልጥበት እቃ።
- የተለያዩ ብሩሾች (ትልቅ እና ትንሽ)
- ቀለም
- ትልቅ ሳሃን ወይም ባልዲ
- ጋዜጣ
- ካዊያ
- ጠረጴዛ
- ልብስ የሚሳጣበት ሽቦ እና ልብስ ማስያዣ።

2. የባቲክ ስራ አሰራር

- በመጀመርያ ለዚህ ስራ የሚሆን ልብስ ማዘጋጀት።
- ለመንከር የሚመች ልብስ በሳሙና በደንብ ማጠብ።
- የታጠበውን ልብስ በፀሀይ እንዲደርቅ ማድረግ። ከደረቀ በኋላ በካዊያ መቆከስ።
- የተዘጋጀውን ልብስ በጠረጴዛ ወይም ዝርግ በሆነ ነገር ላይ መዘርጋት።
- የሚያስፈልገውን ዲዛይን በእርሳስ መንደፍ፤ የተነደፈውን ንድፍ ካርቦን በመጠቀም በልብስ ላይ መገልበጥ። ለምሳሌ፡-አበባ፣ወፍ፣የዛፍ ፍሬ፣ቢራብሮ፣አሣ፣ የተለያዩ ቅጠሎች እና የመሳሰሉትን በማዘጋጀት በልብስ ላይ መንደፍ።
- የተፈለገው ዲዛይን ከተሰራ በኋላ፤ የቀለጤ ሻማ ወይም ሰፈፍ የተሰራውን ንድፍ

በመከተል መቀባት/ማፍሰስ፡፡

- ያፈሰሰነው ሻማ/ሰፈፍ ከደረቀ በኋላ፤ የልብሱን መልክ የማይመስል ቀለም መቀባት ወይም መንከር፡፡
- የተቀባ ቀለም እንዲደርቅ ማድረግ፡፡
- በልብስ ላይ ቀለም ከደረቀ በኋላ ሻማ የተቀባውን ቦታ ሙቅ በሆነ ነገር ቀልጠው እንዲለቅ በማድረግ፤ ውይም ስለት በለው ነገር ማስለቀቅ፡፡
- ይህ ልብስ የሚለብሱት ከሆነ፤ ለረጅም ጊዜ ቀለም ውስጥ እንዲቆይ ማድረግ፡፡
- በቀለም የተነከረው ልብስ ከቀለም ውስጥ ካወጣን በኋላ፤ በውኃ የተበጠበጠ ጨው እና በሶዲዬም ባይካርቦኔት ለአራት ሰዓት ማቆየት፡፡
- በጠረጴዛ ላይ መዘርጋት፡፡
- የተነጠፈ ልብስ ለይ የተነከረው ልብስ በመዘርጋት ማሳጣት፡፡
- የተሳጣ ልብስ ላይ ሌላ ጨርቅ በማንጠፍ በካውያ መቶከስ፡፡

በአጠቃላይ የልብስ ዲዛይን ሲሰራ፤ ማወቅ ያለብን ነገር የሚንሰራ ነገር መለየት፡፡ ይህም ሲሰራ ባህላዊ እና ዘመናዊ መሆኑን መለየት፡፡ ይህ ካልሆነ የሚሰራ ነገር ዋጋቢስ ይሆናል፡፡

2. ልብስ መጥለፍ/ጥልፍ መስራት

ተግባር. 7

በአከባቢያችሁ በወተት ቅል/ጮጮ ላይ የሚሰራ ዲዛይን አይተህ ታወቃለህ/ሽ? አይታችሁ የሚታወቁ ከሆነ በክፍል ከተወያያችሁ በኋላ ለመምህራችሁ ንገሩ፡፡

ሥዕል 2.13 ልብስ ለይ መጥለፍ/ጥልፍን የምያሰይ ሥዕል

መጥለፍ/ጥልፍ መስራት ማለት የእጅ ሙያ ሆኖ፤ የስፌት መርፌ እና የተለያዩ ቀለማት ያለው ክር በመጠቀም ልብስ፣ምንጣ፣ስፌት እና የመሳሰሉት ላይ ዲዛይን በመጥለፍ የሚሰራ ነው፡፡ ይህ ሙያ ከጥንት ጊዜ ጀምሮ በእንጨት፣በሣር እና የመሳሰሉት ነገሮችን በመጠቀም ስርዓተ ጥለት ሲሰሩ ነበር፡፡ በአሁኑ ጊዜ ይህ ሙያ ትልቅ ቦታ ደርሶው በሲንጄር/ልብስ የሚሰፋ መኪና

በመጠቀም ሰውን የሚማርክ እና ውብ የሆነ ዲዛይን በተለያዩ ክር በመጠቀም እየተሰራ ነው፡፡ እንደ ምሳሌ በዚህ ሙያ የሚሰሩ ነገሮች የተለያዩ መጋረጃዎች፣አልጋ ልብስ፣ምንጣፍ፣የሶፋ ጨርቅ እና የመሳሰሉት እያስዋቡ ይገኛሉ፡፡

2.4.1. 2 ወረቀት በመቆራረጥ የሚሰሩ የህትመት ስራዎች /paper cut print/

ወረቀት ቆርጠው በማወጣት የሚሰሩ የህትመት ስራ ማለት በወረቀት ላይ አስፈላጊ ዲዛይን ከተነደፈ በኋላ ጥቁር እንክ/ቀለም በመቀባት፣የቀረውን ቦታ ደግሞ ቆርጠው በማወጣት የሚሰሩ ስራ ነው፡፡ ይህ ዘዴ እንጨት ላይ ለሚሰሩ ለህትመት ስራ እንደመነሻ ያገለግላል፡፡

ወረቀት ከእንጨት ይልቅ ቀላል ስስ ስለሆነ በቀላሉ እንደፈለግነው መቁረጥ መስራት እንችላለን፡፡ ይህ ማለት እንድ ሰው ወረቀት የመቆራረጥ ሙያ ካለው እንጨት በማጎድጎድ እን በመላግ ዲዛይኖችን መስራት ይችላ ማለት ነው፡፡

ማንኛውም ትምህርት ከቀላል ወደ ወስብስብ እንደሚሄድ የታወቀ ነው፡፡ ይሁን እንጂ ይህን ስራ ከሌሎች ልዩ የሚያደርገው፤ ዲዛይን ከተሰራ በኋላ ብርሃን እና ጥላ በመስራት ጥላ ባለበት ሁሉም ቦታ ዲዛይኑ በተሰራበት ላይ በመተዉ፤ ብርሃን ያርፍበታል ብለን ያሰብነውን ደግሞ ተቆርጠው ከወጣ በኋላ ጥቁር ቀለም በመቀባት፤ በሙጫ/ማጣበቂያ ጥቁር ነገር ላይ በማጣበቅ የሚሰሩ ስራ ነው፡፡

ይህ የህትመት አሰራር ወረቀት በመቆራረጥ /paper cut print የሚሰሩ ስራ ይባላል፡፡/

ሥዕል 2.14ሀ ወረቀት በመቆራረጥ የተሰሩ የህትመት ስራ

1. ለዚህ ስራ የሚያስፈልጉ መሣሪያዎች

- ዲዛይን የሚሰራበት ወረቀት
- የሚለጠፍበት ወፍራም ወረቀት
- እርሳስ
- መቅረጫ

- ላጽስ
- መቁረጫ
- ከላ ወይም ማጣበቂያ
- ጥቁር ቀለም /lnk/
- ብሩሽ/መቀቢያ

2. የስራው ሂደት

- በወረቀት ላይ ንድፍ ወይም ስዕል መሳል፡፡
- የተሳለውን ስዕል በስርዓት ብርሃን እና ጥላ መስራት፡፡
- ሥዕሉን ለመለጠፍ የተዘጋጀውን ወፍራም ወረቀት ጥቁር ቀለም በመቀባት ማድረቅ፡፡ ወይም በተዘጋጀው ዲዛይን ላይ ጥላ ያለበት ቦታ ቀለም በመቀባት ቆርጠው በማወጣት መለጠፍ፡፡
- የብርሃን እና ጥላ ቦታ በመለየት ብርሃን ያለበት ቦታ ቆርጠው ማወጣት፡፡
- ከቆረጥን በኋላ ወረቀት ስለ ስለሆነ እንዳይጨማደድ በጥንቃቄ ከላ/ማጣበቂያ መቀባት፡፡
- የተቀባው ማጣበቂያ ሳይደርቅ ቶሎ ብለን መለጠፍ ነው፡፡

የሚከተለውን ምሳሌ ተመልከቱ፡-

ሥዕል 2.14ለ ወረቀት በመቆራረጥ የተሰራ የህትመት ስራ

ልምምድ 1

ከላይ የተገለፁት ወረቀት በመቆራረጥ የሚሰራ የህትመት ዘዴ አሰራር ላይ በመመስረት ከታች ያለውን ህትመት አስመስላችሁ በመስራት ለመምህራችሁ አሳዩ፡፡

ሥዕል 2.14ሐ ወረቀት በመቆራረጥ የተሰራ የህትመት ስራ

2.4.1.3 ስክራች / Scratch/

ስክራች የህትመት ዘዴ አይደለም፡፡ ግን ከግራፍክስ ስራዎች ውስጥ አንዱ ስለሆነ፤ በዚህ ዘዴ በመጠቀም የግራፍክስ ትምህርት ማስተማር ይቻላል፡፡ የስክራች ስራ ጥቁር ቀለም /ink/ብቻ ስለሚንጨምር ነው እንጂ በአከባቢያችን የሚገኙ ነገሮች ሻማ፣የልብስ ሳሙና፣ጥቁር ቀለም እና መርፌ/ ስለት ያለው ነገር/ በመጠቀም መስራት ይቻላል፡፡ ይህ ዘዴ ከግራፍክስ ስራዎች ውስጥ ቀላል የሆነ እና ብርሃን እና ጥላ በመጠቀም የሚሰራ ስራ ነው፡፡

ይህ የስክራች ሙያ ቀላል የሆነ ስራ እና ማንኛውም ሰው የሚሰራ ሆኖ፤ አሰራሩ ግን ከፍተኛ ጥንቃቄ የሚፈልግ ስራ ነው፡፡ ምክንያቱም ከተሳሳትን ተመልሰን ለመስራት ወይም ለማስተካከል እስቸጋሪ ነው፡፡ ይህ ስራ ቀላል ስለሆነ እንጨት ተፍቀው ከሚሰሩት ስራዎች ቀድመው ይታያል፡፡ ይህም በነጭ እና ጥቁር ብቻ የተለያዩ ቶኖች ሻሊዩ መሰራት መቻሉ ነው፡፡

1. ለዚህ ስራ የሚያስፈልጉ ነገሮች፡

- ወፍራም እና ጠንካራ ወረቀት፡፡
- ሳሙና
- ዉጋ
- ሻማ
- የቀለም ብሩሽ
- ጥቁር ቀለም / Ink/
- ስለት ያለው ነገር መርፌ እና የመሳሰሉት መጠቀም እንችላለን፡፡

1. የአሰራር ሂደት

- የተዘጋጀው ወፍራም እና ጠንካራ ወረቀት ዝርግ በሆነ ነገር ላይ በማስቀመጥ እንዳይጎበኝ ማድረግ፡፡
- የተዘረጋ ወፍራም ወረቀት ላይ ሻማ በማሸት መቀባት፡፡
- የተቀባ ሻማ ላይ በብሩሽ ፈሳሽ ሳሙና መቀባት፡፡
- እስክደርቅ በትዕግስት መጠበቅ፡፡
- በደንብ ከደረቀ በኋላ ጥቁር ቀለም በብሩሽ መቀባት፡፡
- የተቀባ ቀለምበደንብ ከደረቀ በኋላ፤ በመርፌ ቀስ ብለን የፈለግነውን ንድፍ መንደፍ፡፡
- የብርሃን እና ጥላ አቅጣጫ በመለየት፤ ብርሃን መስለው የሚታየውን አቅጣጫ በደንብ መፋቅ፡፡
- ጥላ ያለበት አቅጣጫ አስፈላጊ ከሆነ በስተ ጀርባውን በማላቀቅ ወይም በቶሪ መስመር መስራት ነው፡፡

ይህንኑ ከሚከተለው ስዕል መረዳት ስለሚችሉ ተመልከቱ፡፡

ሥዕል 2.150 በስክራች የተሰራ ስራን የምያሰይ ሥዕል

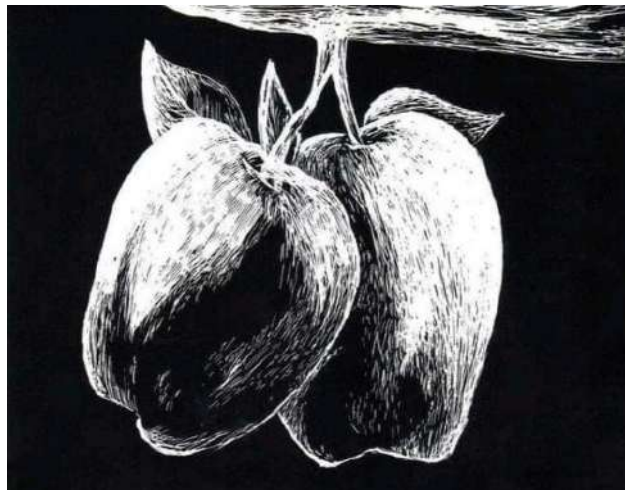
መልመጃ 2

ከላይ በተገለፀው የስክራች አሰራር ላይ በመመስረት፤ የሚከተለውን ሥዕል በማስመሰል ስሩና ለመምህራችሁ አሳዩ፡፡

ሀ

ለ

ሥዕል 2.15ለ በስክራች የተሰራ ስራን የምያሳይ ሥዕል

2.4.2. የቅርፃ ቅርፅ ትርጉም

ቅርፃ ቅርጽ ከስነ-ጥበብ ስራዎች አንዱ ሆኖ ቁመት፣ወርድ እና ርዝመት ያለው ነው፡፡ ይህ ደግሞ የቀለም ቅብ እና ንድፍ ከሚሰሩ የስነ-ጥበብ ስራዎች አሰራር ለመለየት ያገለግላል፡፡

2.4.2.1 የሸክላ ጥበብ ስራ

ከጥንት ዘመን ጀምሮ የሰው ልጅ የተለያዩ ነገሮችን በመስራት ሲገለገልበት ነበር፡፡ ለጊዛዊ ጥቅም ብቻ ነበር፡፡ በተለይ ለአደን የሚጠቀሙበት እና ከአንድ ቦታ ወደ ሌላ ቦታ ለማዘዋወር የሚያስችግር መሳሪያዎች አብዛኛው ጊዜ አይጠቀሙበትም ነበር፡፡ እንስሳትን በማላመድ ኑሯቸውን ወደ እርባታ ለመቀየር ባሰቡበት ጊዜም፤ ውኃ እና ሣር እና ከዚህ ጋር የተያያዙ ምክንያት ሲያጋጥማቸው፤ ከቦታ ወደ ቦታ ስለሚዘዋወሩ በአደን ጊዜ ህይወታቸውን እንደሚመሩ ሁሉ ቀለል ባሉ ቁሳቁሶችን ይጠቀሙ ነበር፡፡ ከጊዜ በኋላ የሰው ልጅ ተረጋግቶ አንድ ቦታ መኖር ከጀመረ ወዲህ የሸክላ ስራ ሙያ እንደተጀመረ ታሪክ ያስረዳል፡፡

የሸክላ ጥበብ ስራ የቆየ ሲሆን የሰው ልጅ በተለያዩ ቦታዎች ሲጠቀሙበት ከነበሩት አንዱ ነው፡፡ የሰው ልጅ ለመጀመሪያ ጊዜ፤ ከሸክላ ስራ እንስራ፣ዶጮ እና የተለያዩት በመስራት ውኃ ስቀዳበት ነበር፡፡ከወንዝ የሚቀዱ ውኃ የሸክላ አፈር ስላለበት ከጊዜ ወደ ጊዜ በሚቀዳበት እንስራ ከስር እየተጠለለ የእንስራ ፎርም ይይዛል፡፡ በሂደት ውስጥስደርቅ የሰው ልጅ የሸክላ አፈር እንደ እንስራ ውኃ መያዝ እንደሚችል ተረዱ፡፡

ከዚህ ሃሳብ በመነሳት፤የሸክላ አፈር ወንዝ አካባቢ በመፈለግ በመሰብሰብ መቅረፅ፤ በፀሀይ እና እሳት ጨስ ማስዋብ ጀመሩ፡፡ አንዳንድ ጊዜ ቀለል በሉ ነገሮች በመጠቀም የሚያምር ስራ መስራት ጀመሩ፡፡ በዚህ መሰረት ይህ ሙያ ተጀመረ፡፡

የሽክላ ሙያ ስራ ምግብ የሚሰራበት እቃ፣ ዉኃ ለመቅዳት እና የተለያዩ ነገሮችን ለማስቀመጥ በእሳት ተቃጥለው ይሰራል።ይህ ሙያ ለረጅም ጊዜ ሲሰራ የነበረ ሙያ መሆኑን አንዳንድ ጥናቶች እና የታሪክ መዛግብት ያስረዳል።. ይህ ደግሞ የሰው ልጅ የስልጣኔ ማሳያ ነው።

ከሽክላ አፈር የተሰራ ነገሮች ይሰበራሉ ነገር ግን ስብርባሪው ለረጅም አመታት ሳይጠፋ አፈር ውስጥ ይቆያል።.እንደ ዋሻ ጥበብ ሁሉ ወይም በፊት ሲሰሩ የነበሩ ሌሎች የጥበብ ስራዎች፤ የፈጠራ ስራ እና የሽክ ስራ ማህበረሰባዊ፣ከምጣኔ ሃብት እና የአካባቢ አየር ሁኔታ ጋር ተያያዥነት እንዳለው ያሳያል።

ከጥንት ዘመን ጀምሮ የሽክላ ስራ የሚሰሩ ሰዎች የሚሰሩትን ሽክላዎች በተለያዩ መንገድ ሲያስወጡ ነበር። በተለያዩ አካባቢ የህብረተሰብ ባህል፣እሴት እና ታሪክ ልዩነት እንዳለው፤ ሁሉ የማስዋብ እና አሰራር ሂደትም ይለያያል።

የሽክላ ስራ ምርቶች የተለያዩ ጥቅሞች አላቸው። በተለይ እንደ አሁኑ ጊዜ፤ የሰው ልጅ የሚጠቀምባቸው መሳሪያዎች በተለያዩ ነገሮች ከመተካታቸው በፊት፤ ሰዎች የሽክላ ስራ ውጤትን ዉኃ ለመቅዳት፤ ምግብ ለማብሰል፣እህል ለማጠራቀም እና ለመሳሰሉት ጉዳይ ሲገለገሉበት ነበር።

የሽክላ ስራ ለመስራት ተመራጭ የሆነ የሽክላ አፈር ነው። የተለያዩ እቃዎች ከሽክላ አፈር ከሰራን በኋላ፤ በእሳት ማቃጠል አለብን። ጥቅሙ ከዉኃ ተፅዕኖ ይታደጋል። ከሽክ የተሰራውን በፀሃይ ብቻ አድርቀን ዉኃ ብንጨምርበት፤ ያፈሳል። ነገርግ ሳንጠቀም በፊት ከአምስት መቶ ድግሪ ሴሊሼስ /500°C/ በላይ ቢናቃጥል አያፈስም።ምክንያቱም የሽክላ አፈር በመቃጠሉ የጠነሳ በኬሚካል ለዉጥ የፕላስቲክነት ባህሪያ ስለሚኖረው ወኃ በውስጡ እንዲቆይ እና እንዲጠነክር ያደርጋል።

ሀ. የሽክላ አፈር አይነት

ከሽክላ አፈር የሚሰሩ መሳሪያዎች በአፈር አይነት እና በሚቃጠልበት ሙቀት ቴምፕሬቸር ላይ በመመስረት ለሶስት ይከፈላሉ። እነርሱም፡-

1. ጠንካራ የሽክላ አፈር
2. አሸዋማ አፈር
3. ነጭ የሽክላ አፈር ናቸው።

1. ጠንካራ የሽክላ አፈር

ጠንካራ የሽክላ አፈርከአፈር አይነት ሊቆይ የሚችል እና ቀላል የሆነ ነው። እንዲሁም ለስለስ ያለና በአነስተኛ ቴምፕሬቸር የሚቃጠል/የሚሟሽ ነው። በአማካይ ቴምፕሬቸር ከእንድ ሺህ እስከ ሺህ ሁለት መቶ ድግሪ ሴሊሼስ /1000°C-1200°C/ ይቃጠላል።

2. አሸዋማ አፈር

ጥቅጥቅ ያለ አፈር እና በአማካይ ቴምፕሬቸር ከእንድ ሺህ አንድ መቶ እስከ አንድ ሺህ ሶስት መቶ ድግሪ ሴሊሼስ /1100°C-1300°C/ ይቃጠላል። በተጨማሪ አሸዋማ አፈር በመስተዋት

ስብርባሪ/ ዱቄት የሚለበስ እና በከፍተኛ ቴምፕሬቸር የሚቃጠል/የሚሟሽ ነው። የመስተዋት ዱቄት ጥቅም ሲያቃጥሉ ቀልጠው በመያያዝ እያንጠባረቀ እንዲያምር እና ዉኃ በውስጡ እንዳያሳልፍ ይረዳል። ከአሸዋማ አፈር የሚሰራ ስራዎች የተለያ መልክ አላቸው። ለምሳሌ፡ - ከቢጫ ደብዛዛ እስከ ቀይ ደብዛዛ፣ ከግራጫ እስከ ቢጫ ደብዛዛ ወይም አሪንጋዴ መልክ አላቸው።.

3. ነጭ የሸክላ አፈር

ነጭ የሚያንፀባርቅ እቃዎች ከነጭ የሸክላ አፈር ይሰራል። በቀላሉ የሚሰበሩ እቃዎች ኩባያ፣ሲኒ፣ሳሕን፣ጨሌ፣ዶቃ እና የመሳሰሉት ከዚህ አፈር ይሰራሉ። ይህ ምርት ከሌሎች ከፍ ያለ ዋጋ ያለው እና የሚያምር ነው።

ለ. የሸክላ አፈር ውጤቶች ማስዋገጥ ሂደት

ከሸክላ አፈር የሚሰሩ ምርቶችን በተለያዩ መልክ ማስዋገጥ ይቻላል። እነርሱም፡-

- እንዲያንፀባርቅ ማድረግ።
- መቀባት
- መቦርቦር
- ወደ ላይ ማወጣት።
- ስርዓተ ጥለት/ ፓቴርን መስራት።

ሐ. የሸክላ ስራ ባህሪ

- ከፍተኛ የመቅለጫ የሙቀት ነጥብ አለው/ ስለዚህ እሳት እንዳይጎዳ ይረዳል።
- ጥንካሬ አለው።
- ረጅም እድሜ አለው።
- የኤለትርክ ኃይል የማስተላለፍ አቅሙ አነስተኛ ነው።
- ከሌሎች ኬሚካሎች ጋር አፀግብሮት/ብልልት (reaction) አያካሄድም።
- አብዛኛዎቹ ማግኔት አይስቡም።
- አነስተኛ አፍጋት(density) ስላላቸው፣ ክብደት የለላቸው ነገሮች ይይዛሉ።

መ. የሸክላ አፈር ደካማ ጎን

- በተፈጥሮ ቶሎ የመሰበር ባህሪ የላቸውም።
- መተጣጠፍ ላይ አስቸጋሪ ናቸው።
- በጣም ስስ ከሆኑ ጥንካሬ የላቸውም።
- የተለያዩ ጥንካሬ አላቸው።

- ቅርፅ ለማወቅ አስቸጋሪ ናቸው፡፡

ሠ. የሸክላ ስራ ጥቅሞች

- ለጌጥ ይወላል፡፡
- ቤት ውስጥ ለመገልገል ይረዳል፡፡
- ገቢ ያስገኛል፡፡
- የኤሌትርክ ኃይል ለመቀነስ ያገለግላል፡፡
- ሙቀት እና ብርሃን እንዳያሰስተላልፉ ይረዳል፡፡
- የኤሌትርክ ሙቀት ለመቀነስ ያገለግላል፡፡

2.4.2.2. የወረቀት ቅርፅ ቅርፅ ስራ ጥበብ

ሀ. የወረቀት ቅርፅ ቅርፅ ስራ ምንነት

የወረቀት ቅርፅ ቅርፅ የተለያዩ የሚያምሩ እና የማያምሩ ነገሮች የሚሰሩበት ዘዴ እና ቀላል የሆነ እና በቀላል መልክ የሚሰራ ነው፡፡ በተለያዩ መንገድ በመጠቀም የአንድን ነገር ሞዴል መስራት ይቻላል፡፡ ጠንከር ያለ ወረቀት በፈለግነው መጠን በመቆራረጥ በኮላሚንባቢቲያቸው፣ኤሌትርክ እና በተለያዩ አበባዎች በመጠቀም በተለያዩ ነገር በማጣበቅ እብደሚሰሩ ታሪክ እና ጥናቶች ያስረዳል፡፡

ለ. የወረቀት ቅርፅ ቅርፅ ጥበብ ስራ ታሪክ

የወረቀት ቅርፅ ቅርፅ ጥበብ ስራ ከጥንት ዘመን ጀምሮ በተለያዩ ሃገራት እየተሰራ እንደነበር በተለያዩ ጊዜ የተጻፉ ጽሁፎች ያስረዳሉ፡፡ የወረቀት ቅርፅ ቅርፅ ጥበብ ስራ እንዲያድግ እና እንዲታወቅ በይበልጥ የሚጠቀሙበት እና ከፍተኛ ሚና የተጫወቱሃገራት የሚከተሉት ናቸው፡-

1. ግብፅ
2. ፈረንሳይ
3. መካከለኛ ምስራቅ ሃገራት
4. ሩቅ ምስራቅ ሃገራት
5. የአጣሪ ሃገራት

በአጠቃላይ ከላይ የተዘረዘሩት ሃገራት የጥበብ አመጣጥ እንመልከት፡፡

1. ግብፅ

ከተለያዩ የታሪክ ምንጭ መረዳት እንደሚቻለው በጥንት ዘመን ግብፅ የጥበብ ሙያ በመስራት እና በመጀመር የአለም ሃገራትን ትቀድማለች፡፡ ይህች ሃገር ከክርስቶስ ልደት በፊት የጥበብ ስራ በመጀመሯ ከፍተኛ ቦታ ያላት ሃገር ነች፡፡

በጥንት ዘመን በግብፅ ሲሰራ የነበረው የጥበብ ሙያ ውስጥ የወረቀት ቅርፃ ቅርፅ አንዱ ነው፡፡ በይበልጥ ሲሰሩ የነበሩ የፊሳ ሳጥን እና የፊት ማስክ እንደነበር ታሪክ ያስረዳል፡፡ እንዲሁም የፔፐር ማሼ /ወረቀት የማቡካት ስራ በመጠቀም አልጋ ልብስ እንደ ማስትሽ/ ለማያያዝ የሚያገለግሉ ነገሮችን በመጠቀም ሲሰሩ ነበር፡፡

2. መሀከለኛ እና ሩቅ ምስራቅ ሃገራት

ሩቅ ምስራቅ ሃገራት የሚባሉ ጃፓን፣ቻይና፣ኮሪያ እና የመሳሰሉት ሲሆኑ፤ መሀከለኛ ምስራቅ የሚባሉት ደግሞ እስራኤል ፍሊስቴይም፣እራቅ፣እራን እና የመሳሰሉት መጥቀስ እንችላለን፡፡ በፔሪሽያ አእና ካሽሚር የወረቀት ቅርፃ ቅርፅ ጥበብ ስራ ይታወቃል፡፡ በዚህ ሁለቱ ሃገራት የተለያዩ መሳሪያዎችን በመጠቀም ሲሰራ የነበረ ሲሆን፤ የቤት እቃዎች ሳሃን፣ በተለያዩ ቀለማት የተዋቡ የልብስ ሳጥን እንደሚሰራ ታሪክ ያስረዳል፡፡ እንዲሁም በጃፓን እና በህንድ ጋሻ፣ጦር፣ ጎራዴ እና የመሳሰሉትን ነገሮች ዉጪዉን በማስገጥ ሲሰሩ ነበር፡፡ ሲሰሩ ነበር፡፡

3. አዉሮፓ

የፐፔር ማሼ ጥበብ በአዉሮፓ የተጀመረ ሲሆን፤ የተለያዩ እንጨቶችን በመጥረብ የተሰራ ዲዛይን እንደሁለተኛ ምርጫ በቅናሽ ዋጋ እየቀረበ እንደሆነ ታሪክ ይናገራል፡፡ ለምሳሌ፡- በ1772 እ.አ.አ በእንግሊዝ ሃገር ንፁህ ወረቀት በኑግ /ተልባ ዘይት ማያያዝ እና በመለጠፍ ያስፈለገበት ማክንያት፤ ዉኃ እናዳያረጥበዉ የጥረዳል ብለዉ ያምናሉ፡፡ ቴዶሬ ጀኔንስ የሚባል ሰው የተለያዩ ወረቀት በመቀቀል፤ ቅርፃ ቅርፅ ሲሰራ ነበር፡፡ ለምሳሌ፡-ሳሃን፣ጦረጴዛ፣የተለያዩ ቅርፃ ቅርፆችን መጥቀስ እንችላለን፡፡ ይህ ባለሙያ ዉኃ እና ወረቀት በመጠቀም እና ጠንካራ እናዲሆን የተሰራዉን ስራ በእንጨት እና ብረት ላይ በመለጠፍ እየሰራ እንደነበር ታሪክ ያስረዳል፡፡

በአዉሮፓ ሃገር ሲሰራ ከነበሩ ስራዎች የተወሰኑት፡-

- ጀልባ እና
- የፊት ማስክ ናቸው፡፡

ከወረቀት ቅርጻ ቅርጽ የፊት ማስክ መስራት በአንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤት እና ሙያዉን ለሚወዱት ሰዎች ዘንድ በጣም ተወዳጅ ነው፡፡

ሐ. የወረቀት ቅርፃ ቅርፅ ጥበብ አይነት

የወረቀት ቅርጻ ቅርጽ ጥበብ አሰራር እና በተለያዩ መሳሪያዎች በመጠቀም መስራት እንችላለን፡፡ ይህ ስራም ከአጭር እስከ ረጅም ጊዜ በመዉሰድ የሚሰራ ሲሆን፤ ስለዝህ ከህፃናት እስከ አዋቂዎች መሳተፍ ይችላሉ፡፡ በሚንጠቀምበት መሳሪያዎች እና አሰራር ላይ በመመስረት ለሁለት እናካፍላለን፡፡ እነርሱም፡-

- ወፍራም ወረቀት በመቆራረጥ የሚሰራ እና
- ወረቀት በማቡካት የሚሰራ

1. የተቦካ ወረቀት በመጠቀም ቅርፃ ቅርፅ (ሞዴል) የሚሰራበት ሂደት

ከሸክላ አፈር የተለያዩ ቅርፃ ቅርፅ እንደሚሰራ ሁሉ፤ ከተቦካ ወረቀትም የተለያዩ ፎርም ያላቸዉ/ ሞዴል

መስራት ይቻላል። ይህም ከተቦካ ወረቀት የሚሰራ ስራ ፕፔር ማሼ ይባላል። ፕፔር ማሼ የሚባል ቃል ከፈረንሳይ የተወሰደ ሲሆን፤ ትርጉሙም የተቦካ ወረቀት ማለት ነው። ይህ ጥበብ በ11ኛ ክፍል ዘመን እንደተጀመረ ታሪክ ያስረዳል።

በፕፔር ማሼ ሞዴል በሁለት መንገድ ይሰራል። እነርሱም ለዚህ ስራ የሚሆን ስስ ወረቀት በማስያዣ (የእህል ዱቄት በመበጥበጥ) ደጋግመው በማያያዝ የሚሰራ ሲሆን፤ ሌላው ደግሞ ወረቀት በማቆራረጥ፤ ወጋ ከበሰበሰ በኋላ ከኮላ/ ሙጫ ጋር እንደ ሸክላ አፈር በማደባለቅ የተለያዩ ቅርፃ ቅርፅ ይሰራል። በዚህ አሰራር ከሚሰሩ ስራዎች ሳሃን፣ኩባያ፣ባልዲ፣ሲኒ እና የመሳሰሉትን መስራት ይቻላል።

ሀ. ለፔፐር ማሼ ስራ የሚያስፈልጉ መሳሪያዎች

ለፔፐር ማሼ ስራ ከሚያስፈልጉ መሳሪያዎች የተለያዩ ነገሮችን መስራት እንደሚቻል ከጥበብ ታሪክ መረዳት እንችላለን። ስለዚህ ከዚህ በታች የተዘረዘሩት መሳሪያዎች ማንኛውም የወረቀት ቅርጽ ቅርፅ ስራ ለመስራት ያገለግላሉ። እነዚህም መሳሪያዎች በአከባቢያችን የሚናገሩት ወይም በፋብሪካ የሚሰሩ ሊሆኑ ይችላሉ። እነርሱም፡-

- የተለያዩ ወረቀቶች
- የተለያዩ ቀለማት
- የብርጭቆ ወረቀት
- የተለያዩ መጠን ያላቸው ሽቦዎች
- የሚለጠፍበት ነገር (ሳንቃ/ሰሌዳ፣ኮምፖርሳቶ፣ብረት እና የመሳሰሉት)
- የተለያዩ መጠን ያላቸው ብሩሾች
- ሳሙና፣ ሻዝሊን እና ዘይት
- ጨው
- ጎድጎድ ያሉ እቃዎች (ጎድጋዳ ሳህን፣ባልዲ እና የመሳሰሉት)
- ፒንሳ
- ቫርኒሽ
- መሮ
- ለማጣበቂያነት የሚያገለግሉ፤ ኮላ፣ ኡሁ፣ ሙጫ፣አዳሚ፣ጥድ እና የመሳሰሉት መውሰድ እንችላለን። ከዱቄት ደግሞ ስንዴ፣ጤፍ፣ገብስ እና የመሳሰሉት ናቸው።
- ወጋ
- እስኮች
- ማንክያ
- የተለያዩ ፎጣዎች
- ቅርጽ ማዉጫ ነገር ምላጭ፣ መቀስ፣ካተር እና የመሳሰሉትን መጥቀስ ይቻላል።

የፕፔር ማሼ ቅርፃ ቅርፅ ስራ የሚያገለግሉት መሳሪያዎች ያላቸው ጥቅሞች ሚክተሉት ናቸው።

- ወረቀት፡ለዚህ ስራ ማኛውም ወረቀት ብያገለግልም፤ በቀላሉ ወይም በአጭር ጊዜ የሚበሰብስብ ቢሆን ይመረጣል፡፡
- ወረቀት እንዲያያዝ የሚያደርጉ ነገሮች፡የመያያዝ ባህሪ ያላቸው ነገሮች እንደ ኮላ።ክእህል ዱቄት የተዘጋጀ ሊጥ፤ ተልባ እና የመሳሰሉት ሊሆኑ ይችላሉ፡፡በአከባቢያችን የሚገኙ ነገሮች ዱቄት እና የተቦካ ወረቀት በደንብ የሚደባለቅ/የመሳሰለ ባህሪ ያላቸው ከእነርሱም የስንዴ ዱቄት እና አጃ ሲሆን፤ ለመስራት የማይመቹ ደግሞ የማሽላ እና ቦቆሎ ዱቄት ለስለስ ስለሚል መጠቀም አስፈላጊ አይደለም፡፡
- ነጌቲቭ፡ነጌቲቭ በፕፔር ማሼ ስራ ለሚሰራ ነገር ፎርም የሚሰጥ ነው፡፡ ይህን ነጌቲቭ በሚንሰራ ነገር ሞዴል መሆን አለበት፡፡ ለምሳሌ፡-በዚህ ጥበብ የሲኒ ሞዴል የሚሰራ ከሆነ እንደ ነጌቲቭ የሚንጠቀመው ሲኒ ነው፡፡
- ሳሙና ፣ ዘይት፣ ሻዚሊን እና የመሳሰሉት፡ይህ ደግሞ የሚሰራ ሞዴል ከነጌቲቭ አካ ጋር እንዳይያያዝ ያገለግላል፡፡ ይህም የሞዴል አካል ከነጌቲቭ ጋር በሚሰራበት በኩል ሲሆን፤ በነጌቲቭ አካል በወጪ ምጥ በኩል የሚንሰራ ከሆነ፤ በውስጥ በኩል እንቀባለን፡፡ በወጪ በኩል የሚንሰራ ከሆነ በወጪው እንቀባለን፡፡በአከባቢያችን ከሚንገኝ ነገሮች መስራት እንችላለን፡፡
- ቀለም፡የሚሰራ ሞዴል ከተሰራ በኋላ በሰራ ሞዴል ላይ አስፈላጊ ዲዛይን ለመስራት/ለማስዋብ የሚያገለግል ነው፡፡
- የብርጭቆ ወረቀት፡በዚህ ስራ የብርጭቆ ወረቀት ጥቅም የተሰራውን ሞዴል አካል ለማስተካከል/ለማሸት፡፡
- ጨው፡ የተቦካ ወረቀት እንድብላላ ያገለግላል፡፡

ለ. የፕፔር ማሼ አሰራር

ከፕፔር ማሼ የተለያዩ ሞዴሎች የሚሰራበት ሁኔታ ከሚቀጥለው መረዳት እንችላለን፡፡

- ለዚህ ስራ የሚያገለግል ወረቀት በማቆራረጥ በንፅሁ ውኃ ውስጥ እንድረጥብ ማቆየት፡፡
- በእህል ዱቄት የሚንጠቀም ከሆነ፤ የእህል ዱቄት እና በጨው የተበጠበጠ ውኃ በመጨመር ሊጥ ማዘጋጀት፡፡ ይህም ሊጥ እሳት ላይ በመጣድ ከፈላ በኋላ እንዲቀዘቅዝ ማድረግ፡፡ ኮላ ማግኘት የሚችል ከሆነ ደግሞ በዱቄት ሊጥ ፋንታ ኮላ መጠቀም እንችላለን፡፡
- በውኃ ውስጥ የረጠበ ወረቀት በሊጥ ወይም ከኮላ ጋር ማዋሃድ፡፡
- ሊጥ እና የተቦካ ወረቀት ሲናደባልቅ እኩል በሆነ መጠን መሆን አለበት፡፡
- በደንብ እንድብላላ ለሃያ አራት (24 ሰዓት) ማቆየት፡፡
- ለሚሰራ ሞዴል እንደ ነጌቲቭ የሚያገለግል ነገር ማዘጋጀት
- ሞዴል በመሚሰራበት በኩል ነጌቲቭ አካል ሳሙና ወይም ዘይት መቀባት፡፡
- የተደባለቀ ወረቀት እና ሊጥ በደንብ ታሽተው፤መስራት በፈለግን ሁኔታ ዘይት ወይም ሳሙና በተቀባበት በኩል በነጌቲቭ አካል ላይ በመለጠፍ ሞዴሉን መስራት፡፡
- የሚሰራ ሞዴል ደርቀው የነጌቲቭ አካል እስክለቅ ድረስ እንዲቆይ ማድረግ፡፡ የሚሰራ ሞዴል ከደረቀ በኋላከነጌቲቭ አካል ማስለቀቅ፡፡

- ከተቦካ ወረቀት የተሰራ ሞዴል ደርቀው ከነጌቲቭ አካል ካስለቀቅን በኋላ እኩል ያልሆነ ቦታ በብርጭቆ ወረቀት በማሸት እኩል ማድረግ፡፡
- በመጨረሻም ቀለም በመጠቀም የተሰራውን ሞዴል ላይ ዲዛይን በመስራት ማስዋብ፡፡

ተግባር 9

1. ከዚህ በላይ የተዘረዘረውን የተቦካ ወረቀት አሰራር በመከተል፤ የጎርጓዳ ሳሃን ሞዴል በመስራት ለክፍል አቅርቡ፡፡

ከተቦካ ወረቀት የተለያዩ ሞዴሎችና መስራት እናደራጃለን ተምረሃል፡፡ ስለዚህ ለፐፔር ማሼ የሚያስፈልጉ ነገሮችን በማዘጋጀት፤ ከላይ የተገለፀውን የፐፔር ማሼ አሰራር በመከተል፤ ጎርጓዳ ያለ ሳሃን በመስራት ለመምህራችሁ አሳይ፡፡ የዚህ ስራ ዉጣዉረድ እና ያጋጠመህን/ሽን ነገር እንዲሁም ምን እንደተማርክ/ሽ ለክፍል ተማሪዎች አስረዱ፡፡

ተግባር 10

የሳህን ሞዴል ከሰራችሁ በኋላ የሚከተለውን አሰራር በመከተል፤ ከፐፔር ማሼ የአእዋፋት፤ የቤት እንስሳት እና የዱር እንስሳት የሚመቻችሁን ስራ እና ለመምህራችሁ አሳይ፡፡ በመጨረሻም አጠቃላይ የስራ ሂደት እና በዚህ ስራ ያጋጠመውን ነገር እንዲሁም የተማራችሁበትን ነገር ለተማሪዎች አስረዱ፡፡

የአሰራር ቅደም ተከተል

- የሚትፈልጉ ንድፍ በወረቀት ላይ በእርሳስ የአዋፋት፤ የቤት እንስሳት እና የዱር አራዊት ንድፍ፡፡
- የተሰራውን ንድፍ በማየት የእንስሳት ሞዴል መስራት ከፈለጋችሁ በሽቦ ሞዴሉን መስራት፡፡ ሽቦ ለማግኘት የሚያስችግር ከሆነ በክር እና ቀጫጭን እንጨት መጠቀም ይቻላል፡፡

ሥዕል 2.15 ከሽቦ፤ ከቀጫጭን እንጨት ናወረቀት የተሰራ የቅርፅ ቅርፅ ስራ

- የተቦካ ወረቀት እና ከኮላ ጋር በማዋሃድ አዘጋጁ፡፡
- ፎርሙን በሽቦ ወይም ከእንጨት በተሰራ ላይ የተቦካውን ወረቀት በትንሹ የሚሰራውን ፎርም በማየት ማያያዝ፡፡
- ትንሽ ከቆያቸው በኋላ ከላይ መጨመር፡፡
- በመጨረሻም የሚሰራ ነገር እስክ መስል ድረስ ስሩ፡፡
- ከጨረሰክ በኋላ እንዲደርቅ ፀሀይ ውስጥ አድርጉ፡፡
- እኩል ያልሆነ አካል ላይ የሚስተካክለል ነገር ካሌ በብርጨቆ ወረቀት በማሸት ማስተካከል፡፡
- በመጨረሻም አስፈላጊ የሆነ ዲዛይን በሞዴሉ ላይ በመስራት በቀለም አሳምሩ፡፡

2. ወረቀት በማያያዝ ሞዴል መስራት

የዚህ ዘዴ ወረቀት በዉኃ ውስጥ በመዘፍዘፍ የሚሰራ ሳይሆን፤ ወረቀት በማቆራረጥ በሙጫ/ኮላ ደጋግሞ በማያያዝ የተለያዩ ሞዴል የሚሰራበት ዘዴ ነው፡፡ ይህ ስራ በጥሩ መልክ ከተሰራ የተለያዩ አገልግሎት ሊሰጥ ይችላል፡፡ ለምሳሌ የቤት እቃ እና ጌጣ ጌጥ መስራት ይቻላል፡፡

በዚህ ዘዴ የሚሰሩ እቃዎች ኩባያ፣ሳሃን፣ሰው፣የቤት እንስሳት እና የመሳሰሉትን መስራት ይቻላል፡፡ ለዚህ ስራ ዘዴ የሚያስፈልጉ ነገሮች እንደሚከተለው ቀርቧል ተመልከቱ፡፡

ሀ. ለዚህ ስራ የሚያገለግሉ ነገሮች

- ለዚህ ስራ ምቹ የሆነ ወረቀት ጋዜጣ፣ የተለያዩ መፅሔት እና የመሳሰሉት፡፡
- መቁረጫ/ከተር
- ሙጫ
- እንደ ሞዴል ያለው ነጌቲቭ ነገር
- የብርጭቆ ወረቀት
- እርሳስ
- ቀለም እና ብሩሽ
- ዘይት

ለ. የስራው ሂደት

- የሚሰራውን ሞዴል መወሰን፡፡
- ለዚህ ስራ የሚያገለግል ወረቀት ማዘጋጀት፡፡
- የተዘጋጀውን ወረቀት በመቁረጫ በቀጭኑ መቁረጥ፡፡
- ሞዴል በሚሰራበት አቅጣጫ በነጌቲቭ አካል ላይ ዘይት መቀባት፡፡
- ወረቀት በዉኃ በመንከር፤ ሙጫ/ኮላ ሳይቀባ ለመጀመሪያ ዙር በነጌቲቭ አካል ላይ ማያያዝ እና መለጠፍ፡፡
- የተቆራረጠውን ወረቀት ሙጫ/ኮላ በመቀባት ተራበተራ ከላይ ላይ ማያያዝ፡፡
- በዝሁ ሁኔታ ወረቀት እስክወፍር ድረስ ደጋግመሞ ማያያዝ፡፡

- የሚንሰራ ከመሰለልን እንዲደርቅ ፀሀይ ላይ ማስቀመጥ፡፡
 - ከደረቀ በኋላ ዳር ላይ የሚቀሩ ወረቀት ስለት በሆነ ነገር ማስተካከል እና የማያስፈልግ ነገር መቁረጥ፡፡
 - የተሰራ ሞዴል ከነጌቲቭ አካል ማለያየት፡፡
- በዚህ ስራ መታወቅ ያለበት ነገር፤ ወረቀት በሙጫ/ኮላ በመቀባት በነጌቲቭ አካል ሳንያያዝ በፊት፤ በመጀመሪያ ዙር ወረቀት በዉኃ በመንከር፤ በነጌቲቭ አካል ላይ ማያያዝ የሚንሰራበት ወረቀት ነጌቲቭ አካል እንዳይነካ ያገለግላል፡፡
- የተሰራዉን ሞዴል በብርጭቆ ወረቀት በማሸት ማስተካከል፡፡
 - በመጨረሻ ለማሳመር ኮላ አቅጥነን በብሩሽ መቀባት፡፡
 - ከዚህ በኋላ እንዲደርቅ ማድረግ፡፡
 - ይህ ስራ ከተጠናቀቀ በኋላ ወይም ሞዴሉ ከደረቀ በኋላ ቀለም በመቀባት የተለያዩ ዲዛይን በማሳመር እንደጥቅሙ መጠቀም እንችላለን፡፡

ተግባር. 11

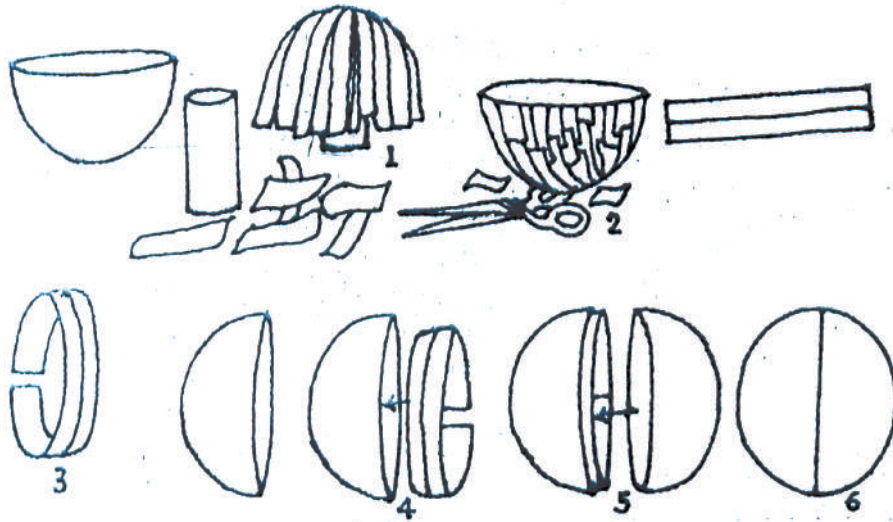
ወረቀት በሙጫ/ኮላ በማያያዝ የተለያዩ ሞዴሎች እንደሚሰሩ ተምራቸዋል፡፡ ለዚህ ስራ የሚያስፈልጉ ነገሮችን በማሟላት፤ ወረቀት በማቆራረጥ የሉል ሞዴል እንደሚሰራ የሚከተለውን ቀድሞ ተከተሉን በመከተል፤ የሉል ሞዴል በመስራት ለክፍል ተማሪዎች አቅርቡ፡፡ በመጨረሻም ያለውን ጠንካራ እና ደካማ ጎንህን/ሽን ከተማሪዎች እና ከመምህርህ ተቀበሉ፡፡

የአሰራርሂደት ቅደም ተከተል

- ለዚህ ስራ የሚመቸውን ወረቀት በቀጫጭን መጠን በመቁረጥ አዘጋጅ/ጂ፡፡
- እንደ ነጌቲቭ የመሚያገለግል መሳሪያ አዘጋጅ፡፡ ለምሳሌ፡- ክብ ቅርጽ ያለው ድስት ወይም ለዚህ ስራ የሚሆን ጎድጓዳ ሳህን፡፡
- ነጌቲቭ አካል ዘይት ቀቡ፡፡
- በመጀመሪያ ዙር የነጌቲቭ አካል ወረቀት ወኃ ውስጥ በመንከር አያይዙ፡፡
- በሁለተኛ ዙር በወኃ ተነክሮ የተያያዘውን ወረቀት ላይ ሙጫ/ኮላ በመቀባት ሌላ ወረቀት በማያያዝ መስራት የፈለግነውን ቅርፅ እስክመስል ድረስ ማያያዝ፡፡
- እንዲደርቅ ፀሀይ ላይ አድረግ/ጊ፡፡
- ከደረቀ በኋላዳር ላይ የሚቀሩ ወረቀት ስለት በሆነ ነገር ማስተካከል እና የማያስፈልግ ነገር መቁረጥ፡፡ ይህም ክብ እንዲሆን በተለያዩ ዘዴ መጠቀም አስፈላጊ ነው፡፡ ከነዚህ ዘዴዎች አንዱ የሚንሰራበት ሞዴል በመቀመጫ በኩል ግማሽ ክብ አካፍላችሁ በስፒል/ በአከባቢያችሁ በሚገኝ ነገር አያይዙ፡፡
- መርፌ/በአያይዛችሁት ነገር ላይ ክር በማሰር፤በሌላኛው ክር ጫፍ እርሳስ በማሰር፤ ክብ መስመር ስሩ፡፡
- በእርሳስ የሚሰመር መስመር እኩል በሆነ ርቀት/ራዲየስ በጀመርንበት ቦታ መመለስ አለብን፡፡

በዚህ መሰረት ሁለተኛውን ሞዴል በመስራት ለሌል/ግሎብ/ ስራ የሚመቸውን ወረቀት አዘጋጅ/ጂ፡፡

የዚህ ስራ አሰራር ግልፅ እንዲሆንላችሁ ከታች ያለውን ስዕል ተመልከቱ፡፡

ስዕል 2.16 ወረቀትን በማያያዝ የተሰራ ሞዴል

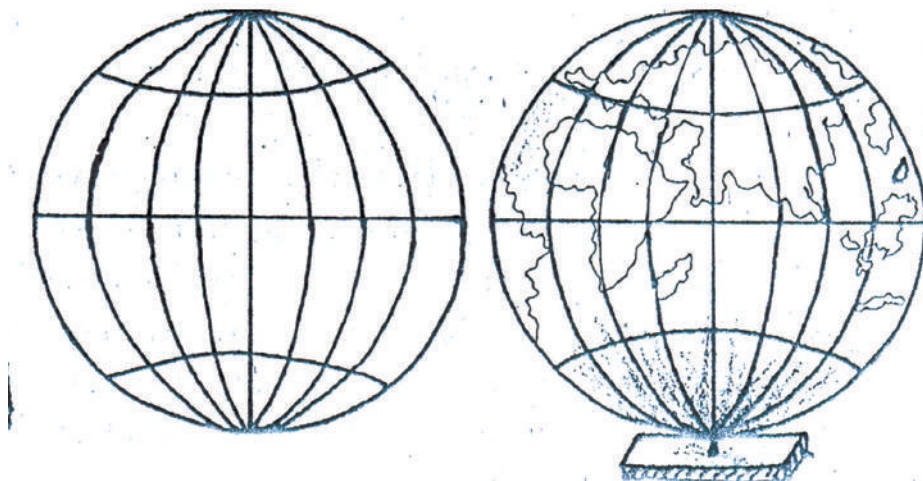
በዚህ ስራ ሁለት የተዘጋጁ ሞዴሎች እናዳይበላለጡ በሁለቱም ላይ በእርሳስ የሚሰራውን መስመር ማስመር ተገቢ ነው፡፡ ይህ ካልሆነ ሁለቱ የሚሰራ ሞዴሎች ስለሚበላለጡ፤ ላይገጣጠሙ ይችላሉ፡፡ በዚህ ሁኔታ ሌላ ዘዴ ካሌ መጠቀም ይቻላል፡፡ ይህ ሁለቱ ቅርፆች እንደያዙ/ እንዲገጣጠሙ፤ በተለያዩ ዘዴ መጠቀም ይቻላል፡፡ ይህም መካከለኛ ውፍረት ያለው ወረቀት/ ወርዱ ስድስት ሴንት ሜትር (6ሴ.ሜ) እና ርዝመቱ ከተሰራ ሞዴል አፍ ጋር እኩል የሆነ ክላሰር አዘጋጅ/ጂ፡፡ ይህን ወፍራም ወረቀት ሶስት ሶስት ሴንትሜትር ሁለት ቦታ አካፍል/ዪ፡፡

- እስከ ሶስት ሴንትሜትር (3ሴ.ሜ) ሙጫ/ኮላ ቀባ/ቢ፡፡
- ሙጫ/ኮላ በተቀባው በኩል በአን ቅርፅ ውስጥ በማስገባት፤ የተሰመረውን መስመር በመከተል በአፉ ቅርፅ ወረቀቱን በማዞር አያይዙ፡፡
- ሶስት ሴንትሜትር ያህል የቀረው ደግሞ ወደ ዉጪ ይቀራል፡፡
- ሶስት ሴንትሜትር ወረቀት/ክላሰር በአንዱ ቅርፅ አፍ ወደላይ የቀረውን በማዞር በዉጪዉ በኩል ሙጫ/ኮላ ቀባ/ቢ፡፡
- ሁለተኛውን ስራ በማምጣት ሙጫ/ኮላ የጠቀባውን ክላሰር በውስጥ በኩል በማድረግ ክደኑ፡፡
- በውስጥ በኩል ሙጫ/ኮላ የተቀባው ወረቀት ሁለቱን ቅርፅ ለማያያዝ ያገለግላል፡፡
- ይህ የተሰራ የሌል ሞዴል የአፉ ዳር ተስተካክለው እና ተያይዘው ከደረቀ በኋላ፤ የተሰራውን ሞዴል በዉጪ በኩል የሚበላለጠውን ቦታ በብርጭቆ ወረቀት በማሸት ማስተካከል፡፡
- ሙጫ/ኮላ በማቅጠን ሞዴሉን በዉጪ በኩል ቀባ/ቢ፡፡ ይህም የሚቀባ ቀለም ወረቀቱ እናዳይመጥ እና የቀረ ቀዳዳ ካሌ ለመድፈን ያገለግላል፡፡

- ሁለቱ ቅርፅ ከተያያዘ በኋላ የስፍር ፎርም ወይም ሌላ የሚመስል ቅርጽ ቅርጽ ማግኘት እንችላለን።
- የአለም ካርታ/ የሌላ ስዕል ከመፅሐፍ ወይም ከሌላ ነገር በማየት ወንድ ያለበት ቦት ነጭ-ሰማያዊ (ሰማያዊ ወንጃ) ቀለም ቀባ/ቢ። መሬት ያለው ቦታ ደግሞ የተመረጠውን ቀለም ቀባ/ቢ።
- በመጨረሻም የመሪዲያን እና ሎንግትዊድ እንዲሁም የመሬት ወገብ የሚያሳይ መስመር በመስራት እንደግሎብ መጠቀም እንችላለን።

ከዚህ በላይ የተገለፁት ዘዴዎች ብቻ ሳይሆን ሌሎች ዘዴዎችን መጠቀም እንደሚቻል ማወቅ ያስፈልጋል።

በዚህ ዘዴ የተሰራውን ሌላ/ግሎብ ተመልከቱ።

ማሳሰቢያ፡- ከዚህ በላይ ያለውን ቅደምተከተል ስንመለከት፤ እንደ ነገረች የሚያገለግለው መሳሪያ በምሳሌ የተገለፀው ክብ ቅርፅ ያለው ድስት ወይም ጎድጓዳ ሳሃን ለዚህ ስራ ይጠቅመናል።

በድስት እና ሳሃን ፋንታ የመረብ እና እግር ኳስ መጠቀም እንችላለን። ነገርግን በጥንቃቄ መሆን መስራት አለብን።

- በኳስ እንዴት መጠቀም እንችላለን ለሚለው ሃሳብ፤ በምንጠቀምበት ነገረች አካል ይቀየራል እናጂ የተገለፀው ቅደምተከተል እንደተጠበቀ ነው። ከኳስ የሌላ/ግሎብ ሞዴል ለመስራት፡-
- ኳስ በደንብ መነፋት አለበት።
- ዘይት/ቫሽሊን መቀባት።
- ከዛ በኋላ በወንድ የተነከረውን ወረቀት፤ በመጀመሪያ ዙር አዙረን በማያያዝ፤ ይህን ሲንሰራ ኳስ የሚነፋበት ቀዳዳውን መድፈን የለብንም።
- በመቀጠል ወረቀት በኮላ በመቀባት፤ እስከተፈለገ በማወፈር ኳስ የሚነፋበት ቀዳዳ እንዳይነካ በመጠንቀቅ ወረቀቱን ማያያዝ።
- ከዚያ በኋላ እንድደርቅ ፀሀይ ላይ ማድረግ።
- በደንብ ከደረቀ በኋላ ከላይ የተገለፀውን ዘዴ በመጠቀም መሀሉን በእርሳስ እያዞርን

ማስመር፡፡

- ኳስ የሚነፋበት ቀዳዳውን በመክፈት አየር ከውስጡ እንዲወጣ ማድረግ፡፡
- አየሩ ከውስጡ ወጥቶ ካለቀ በኋላ፤ በጥንቃቄ ኳስ ሳይቆረጥ በከተር ቅድም በእርሳስ ያሰመርነውን መስመር ተከትለን በመቁረጥ ኳስ እና ወረቀት ማለያየት፡፡
- ከላይ ያለውን ቅደም ተከተሉን በመከተል፤ ሁለት ቦታ የተካፈለውን ወረቀት በኮላ በማያያዝ የሚያስፈልገውን ነገር በመስራት ስራውን ማጠናቀቅ፡፡

የምዕራፉ ማጠቃለያ

- ፊልምም ሆነ ትያትር ዋናው መሠረቱ በምናባችን ውስጥ የፈጠረነውን ከመፃፍ ይጀምራል፡፡
- መጻፍ ማለት በነበረው ፍቺ በፅሁፍ የተፈለገውን መልዕክት ማስተላለፍ ማለት ነው፡፡
- አንድ ፅሁፍ ስፃፍ ለምፃፍ ጉደይ፣ለምፃፍ ዓላማ እንዲሁም ለማን እንደሚፃፍ ግምት ውስጥ በማስባት ነው፡፡
- በትያትር ጥበብ ፕሮደክሽን ዝግጅት ውስጥ የገፁ-ባህርያት ሚና ስክረፕትን መለማመድ ነው፡፡
- የትያትር ልምምድ በተደጋጋሚ በማጫወት ድርሻቸውን በመወጣት ስራቸው ውበት እንደዲኖርና በጥበብ እንዲቀርብ ማድረግ ነው፡፡
- አንድ የትያትር ጥበብ ሥራ ውበት በምኖረው መልክ ተመልካችጋ እንዲደርስ የሚያደርገው ዳይሬክተር ነው፡፡
- የስነ-ጥበብ ሂስ ማለት አንድን የጥበብ ሥራ ጥንካሬውና ደካማ ጎኑን መገምግ ነው፡፡
- የሽክላ ስራ ጥበብ ብዙ ዘመን ያስቆጠረ እና የሰው ልጅ ከጥንት ዘመን ጀምሮ በተለያዩ ስፍራዎች በመስራት ሲገለገልበት ነበር፡፡
- የሽክላ ስራ ጥበብ የስነ-ውበት ጥበብ ሲሆን ከሽክላ አፈር በተለያዩ ቦታዎች ሲሰሩ ነበር፡፡
- ከሽክላ አፈር የሚሰሩ ነገሮች የሚሰበሩ ናቸው ነገርግን የተሰባበሩት ሽክላዎች በቀላሉ ሳይጠፉ ለረጅም ዘመን አፈር ውስጥ መቆየት ይችላሉ፡፡
- ከሽክላ የሚሰሩ እቃዎች እና አሰራር የአንድ ህብረተሰብ ከሌሎች ልዩነት አላቸው፡፡
- ሁሉም የሽክላ ስራዎች ምርት ለመስራት የሽክላ አፈር ተመራጭ ነው፡፡
- ከሽክላ አፈር የሚሰሩ እቃዎች የአፈር አይነት እና የሚሟሸበት/በሚቃጠልበት ቴምፕራቸር ላይ በመመስረት ለሶስት ይካፈላሉ፡፡
- ከሽክላ አፈር የሚሰሩ ምርቶች በተለያዩ ሁኔታ ማስዋብ እንችላለን፡፡
- ከሽክላ አፈር የሚሰሩ ነገሮች የኤሌትርክ ኃይል ለማስተላለፍ ዝቅተኛ አቅም አላቸው ወይም አያስተላልፍም፡፡
- የወረቀት ቅርፃ ቅርፅ የተለያዩ የሚያምሩ እና የማያምሩ ስራዎች የሚሰሩበት ዘዴ ነው፡፡
- በግብፅ ሃገር ከሚሰሩ የጥንት ዘመን ቅርፃ ቅርፅ ጥበባት ውስጥ አንዱ የወረቀት ቅርፃ

ቅርፅ ነው፡፡

- የወረቀት ቅርፅ ቅርፅ እንዲያድግ እና እንዲታወቅ በተለይ ሲጠቀሙበት እና ከፍተኛ ሚና ሲያበረክቱ የነበሩት ሃገራት ፈረንሳይ፣ግብፅ፣መሀከለኛ ምስራቅ ሃገራት፣ሩቅ ምስራቅ ሃገራት እና የአጣሪ ሃገራት ናቸው፡፡
- ፕፔር ማሼ የሚል ቃል ከፈረንሳይ ቋንቋ የተወሰደ ሲሆን ትርጉሙም የተባካ ማለት ነው፡፡

የምዕራፍ 2 መልመጃዎች

ሀ. ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክል ለሆነው ዓረፍተ-ነገር ‘እውነት’ ትክክል ላልሆነው ደግሞ ‘ሐሰት’ በማለት መልሱ፡፡

1. የስነ-ጥበብ ባለቤት አይታወቅም፡፡
2. የስነ-ጥበብ ሥራ ለመስራት የማህበረሰብ ኑሮዉን በጥልቀት ማዋቅ ግዴታ አይደለም፡፡
3. በፈጠራ ችሎታ ውስጥ ፀሃፊዉ ችሎታዉን ለማጠናከር ሃሳብ ከትያትር በለሙያዎች በመዉሰድ የፈጠራ ችሎታዉን መጠናከር ይችላል፡፡
4. አንድ የትያትር ጥበብ ሥራ ዉበት በሚኖረዉ መልክ ወደ ተመልካች እንዲደርስ የምያደርገዉ ዳይረክተር ነው፡፡
5. በስነ-ጥበብ ሂስ ውስጥ የምትገበረዉ የስራዉ መላላትና ድክመት መገምገም ብቻ ነው፡፡
6. የሰው ልጅ ከሸክላ አፈር የተለያዩ ነገሮችን በመስራት መጠቀም ሳይጀምር በፊት፤ ዘንቢል በመስራት ሲጠቀምበት ነበር፡፡
7. የሸክላ ጥበብ ሙያ ምግብ ለማብሰል የሚያገለግል፤ እቃዎች ብቻ የሚንሰራበት ጥበብ ነው፡፡
8. የሸክላ ስራ ምርት የሆኑትን በእሳት ማሟሸት/ማቃጠል ግዴታ አይደለም፡፡
9. የሸክላ ስራ ምርት የሚሆኑ በቀላሉ ስለሚሰበር፤ ስብርባሪዉ በቀላሉ ይጠፋል፡፡
10. ከሸክላ አፈር የተሰራዉን ነገር በፀሀይ እንደ ደረቀ፤ ዉኃ ብንጨምርበት ያፈሳል፡፡
11. ሁሉም የሸክላ ስራ ምርት የሆኑት ተመሳሳይ በሆነ ቴምፕረቸር ይሟሻሉ/ ይቃጠላሉ፡፡
12. የሸክላ አፈር ከሌላ ኬሚካሎች ጋር ማብላላት እያካሄዱም/አይብላሉም፡፡
13. በጥንት ዘመን ሲሰራ የነበረ የወረቀት ቅርፅ ቅርፅ ጥበብ፤ የሬሳ ሳጥን እና የፊት ማስክ ናቸው፡፡
14. ፕፔር ማሼ ማለት ተቆራርጠዉ በሙጫ/ኮላ የተያያዘ ማለት ነው፡፡
15. በሙዚቃ ዉስጥ ሶልፌጅዮ መሰረታዊና ወሳኝ ነዉ፡፡
16. የአምባሰልና የአንቺሆዬ ለኔ ቅኝቶች ስመሰረቱ ልዩነታቸዉ የአንድ ድምፅ ብቻ ነዉ፡፡
17. የኦሮሞ የባህል ዉዝዋዜ ከቦታ ቦታ ልዩነት አለዉ፡፡
18. የሙዚቃ ክሌፎች ሁለት ዓይነት ብቻ ናቸዉ፡፡

19. የባህል ዉዝዋዜ ስወዛወዝ ያለ ባህል ልብስ መወዛወዝ አይቻልም፡፡

ለ. ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛዉን መልስ ምረጡ፡፡

1. በትያትር ጥበብ ፕሮደክሽን ዝግጅት የገፁ-ባህርያት ሚና ምንድነው ?

ሀ. የስክሪፕት ልምምድ ማድረግ

ለ. ገፁ-ቅብ ማዘጋጀት

ሐ. አልባሳት ማዘጋጀት

መ. በጀት መመደብ

2. ከሚከተሉት ውስጥ በጥበብ ሂስ መሰረታዊ የተሰራውን ሥራ መረጃ የሚገለፀዉ የቱ ነው?

ሀ.ግምገማ ውስጥ ለ.ዉሳኔ ውስጥ ሐ.ማብራሪያ ውስጥ መ.ፍቺ ውስጥ

3. የሃፊው ችሎታዉን ለማሻሻል/የማሳደግ ምን ማድረግ አለበት ?

ሀ. ማህበረሰቡን በጥልቀት ማወቅ

ለ.ማስተወሻ መያዝ

ሐ. ከግላዊ ስሜት ራሱን መቆጠብ

መ. ሁሉም

4. የዳይሬክተር ሚና ምንድነው?

ሀ. ስክሪፕት ማንበብ

ለ. የልምምድ ፕሮግራም መዘጋጀት

ሐ. የትርጓሜ ቀን መወሰን

መ. ሁሉም

5.አንድ ፅሁፍ ሲፃፍ ምን መካተት አለበት?

ሀ. ለምፃፍበት ጉደይ

ለ. ለምፃፍበት ዓላማ

ሐ. ለተመልካች

መ. ሁሉም መካተት አለባቸው፡፡

6. ከሚከተሉት አንዱ የሽክላ ጥበብ አሰራር የሚናገረውበት ዘዴ ነው፡፡

ሀ. እንዲፀባረቅ ማድረግ

ለ. መቀባት

ሐ. ስርዓተ ጥለት መስራት

መ. ሁሉም መልስ ናቸው፡፡

7. ከሚከተሉት ውስጥ የሽክላ አፈር ባህሪያ የሚገልፅ የቱ ነው?

ሀ. የመቅለጥ ነጥብ ከፍተኛ ነው።

ለ. ጥንካሬ አለው።

ሐ. ረጅም እድሜ አለው።

መ. ሁሉም መልስ ናቸው።.

8. ከሚከተሉት ውስጥ አንዱ የሽክላ አፈር ደካማ ጎን ነው።

ሀ. በተፈጥሮ በቀላሉ የመሰበር ባሕሪያ አለው።

ለ. በፍፁም አይተጣጠፍም። . ሠ.ሁሉም መልስ ናቸው።

ሐ. በጣም ስስ ከሆኑ፤ጥንካሬ የላቸዉም።

መ. ቅርፅ ለማዉጣት አስቸጋሪ ነው።

9. ከሚከተሉት ውስጥ አንዱ የሽክላ አፈር ጥቅም ይገልጻል።

ሀ. ለጌጥ ያገለግላል።

ለ. ቤት ውስጥ ለመጠቀም ያገለግላል።

ሐ.የኤለትርክ ኃይል ለመከላከል ያገለግላል።

መ.ሁሉም መልስ ናቸው።

10. ከሚከተሉት ሃገራት ውስጥ ለወረቀት ቅርፃ ቅርፅ ጥበብ ከፍተኛ ሚና የተጫወቱ የትኛዉ ነው?

ሀ. ፈረንሳይ ለ. ግብፅ ሐ. ግሪክ መ. ሩቅ ምሰራቅ ሃገራት

11. ፕፔር ማሼ ማለት ከየትኛዉ ሃገር ቋንቋ የመጣ ነው?

ሀ. ግብፅ ለ. ፈረንሳይ ሐ. ጃፓን መ. ቻይና

12. ከሚጀር እስኬል ዉስጥ 3ኛእና 7ኛን በማስቀራት፤ 2ኛ እና 5ኛን ድምፅ በ $\frac{1}{2}$ በመቀነስ የምሰራ ቅኝት

ሀ. ትዝታ ለ. በቲ ሐ. አንቺሆዬ ለኔ መ. አምባሰልና

13. የአርሲ ኦሮሞ የባህል ወዝዋዜ ምን ይባላል?

ሀ. ትርትርሳ ለ. ትሪ ሐ. ኤኢያ መ. እሽኬኬ

14. የወለጋ ኦሮሞ የባህል ዉዚዋዜ ኤሞሌ ከሆነ የራያ ኦሮሞ ምን ይባላል?

ሀ. ኤኢያ ለ. ኩምኩሜ ሐ. ጉቤሎሌ መ. ሹምቤ

15. C D^b F G A^b C ይህ ቅኝት የቱ ነዉ?

ሀ. አምባሰል ለ. ባቲ C. አንቺሆዬ ለኔ D. ባቲ ሚጀር

16. ከዚህ በታች ከሉት ዉስጥ የአንቺሆዬ ለኔ A ቅኝት የቱ ነዉ?

ሀ. A^b B^{bb} D^b E^b F^b A^b ሐ. A, B^b, D^b, E^b, F, A,

ለ. A^b B^{bb} D^b E^{bb} F A^b መ. መልስ አልተሰጠም።

ምዕራፍ

የስነ-ጥበባት ባህልና ታሪክ

3

የምዕራፉ ትምህርት ውጤቶች

በዚህ ምዕራፍ ትምህርት መጨረሻ፤

- ሙዚቃ በባህል ውስጥ ያለውን ጠቀሜታ ትለያላችሁ፡፡
- የሙዚቃ፣ የሙዚቃ መሳሪያዎችና ወዝዋዜ ግንኙነት ትረዳላችሁ፡፡
- የሃውልት፣ መታሰቢያ ሀውልትና ቅርጽ ቅርጽ ምንነትና ትርጉም መካከል ያለውን ልዩነት ትረዳላችሁ፡፡
- የሃውልትን ትርጉም ትለያላችሁ፡፡
- ስለ ሞኑመንት እና የጥንት ዘመን ታርክዊ ቦታዎችን ምንነት ትረዳላችሁ፡፡
- በአከባቢያችሁ የሚታዩትን ተረቶችን ወደ ትያትር ትቀይራላችሁ፡፡
- የተረት ጭብጥ ሃሳብ ትማራላችሁ፡፡

መግቢያ

በምዕራፍ ሁለት ውስጥ የምት ጠቀሜታ በሶልጌጂዮ ውስጥ፣ እንዴት እንደምናነብ፣ የአንቺ ሆዩ ለፎና አምባሰል ቅኝት በመታገዝ መጫወት እንደሚቻል ተምራቸዋል፡፡ በዚህ ምዕራፍ ደግሞ ስለ ሙዚቃ፣ የሙዚቃ መሳሪያና ወዝዋዜ በባህል ውስጥ ያላቸውን ጠቀሜታ ትማራላችሁ፡፡ የእጅ ስራ ሙያ የተለያዩ ነገሮችን ያካትታል፡፡ ለምሳሌ፣ ከድንጋይ የተሰሩ መሳሪያዎች፣ ከሸክላና ብረት የተሰሩ መሳሪያዎች እንደ ጦር ሲጠቀሙበት ነበር፡፡ እንዲሁም ለውበት የሚውሉ ነገሮች እንደ ልብስ አዝራር/የልብስ ቅልፍና የህክምና ልብስ ያካትታል፡፡ ሐውልቶችና የመታሰቢያ ሐውልቶች የተሰሩበትን ሁኔታ ልዩነት ቢኖራቸውም በሚያስተላልፉት መልዕክት ላይ ተመሳሳይነት አላቸው፡፡

ማንኛውም የስነ-ጥበብ ስራ ከህብረተሰቡ ኑሮ ሁኔታ ጋር እንደሚያያዝ ባለፉት ትምህርት ክፍል ከተማራችሁ ተረድታቸዋል፡፡ ስነ-ጥበብን ለመስራት እንደ መነሻ ሀሳብ ሊሆንልን የሚችለው የህብረተሰብችን አኗኗር ዘይቤ ነው፡፡ በዚህ ምዕራፍ የኦሮሞን አፈ-ታሪክ የሚናወቀውን ወደ ስነ-ትያትር በመቀየር ህብረተሰቡን እንዲናስተምር ነው፡፡ እንዲሁም የማናወቀውንም በመጠየቅ እንዲንማር የሚጠቁመን ነው፡፡ የዚህ ርዕስ ዋና ትኩረቱ የኦሮሞን ህዝብ ተረቶች ወደ ትያትርና ፊልም በመቀየር እንዲንችል ነው፡፡

3.1 የሙዚቃ ባህላዊ ገጽታ፣የሙዚቃ መሳሪያዎችና ውዝዋዜ

ተማሪዎች ቢያንስ መጎናፀፍ የሚገባቸው የመማር ብቃት፡

በዚህ የትምህርቱ ርዕስ መጨረሻ ላይ ፡

- ◆ የሙዚቃ፣ሙዚቃ መሳሪያዎችና ባህላዊ ሙዚቃንግንኙነት-ትገልጻላችሁ፡፡
- ◆ የሙዚቃ፣ሙዚቃ መሳሪያዎችና ባህላዊ ሙዚቃ በህብረተሰብ ውስጥ ያለው ጥቅም ትዘረዝራላችሁ፡፡

የግንዛቤ ጥያቄ

አንድ ህብረተሰብ የኑሮ ሁኔታው፣ባህሉ፣ልማዱና ኢኮኖሚውን በምን መንገድ መግለጽ ይችላል?

ባህላዊ ዘፈን፣ውዝዋዜ፣እንዲሁም የሚዘፈንበት፣ የሚወዛወዝበትና የሚንጠቀምበት የሙዚቃ መሳሪያዎች የራሱ የሆነ ምክንያት አለው፡፡ ሙዚቃ የህብረተሰቡን ቋንቋ፣ባህልና እሴት ከውስጡ የያዘ ሲሆን፣ ከውዝዋዜና ሙዚቃ መሳሪያ ታጅቦ ይቀርባል፡፡ እንዲሁም፣ሙዚቃና ውዝዋዜ የህብረተሰባችን የእምነት ስርዓት፣ ኢኮኖሚ፣ ባህልና ፖለቲካ ጋር የተያያዘ ስለሆነ የህብረተሰቡን ልምድ ለማሳደግና ለማስተሳሰር፣ እንዲሁም ባለቤትነት እንዲሰማውና እንድሳተፍ በማድረግ ከፍተኛ ድርሻ አለው፡፡

ሙዚቃና ባህላዊ ውዝዋዜ ጀግንነት፣ ለሃገሩ ፍቅር፣ የግል ችሎታ ማድነቅና ሌሎች ስዎች እንዲሰሩ ለማነሳሳትና ለማበረታታት ህብረተሰባችን ይጠቀሙበታል፡፡ ከዚህም ሌላ ውዝዋዜና የሙዚቃ ታሪክን ከትዉልድ ወደ ትዉልድ ለማስተላለፍ፣ ለህብረተሰቡ ዕድገት፣ ለሀገር ፍቅርና ደስታ ለመባል እየተከፈለበት የነበረው ትንሽ የሚባል አይደለም፡፡

ውዝዋዜ እንደ ባህላዊ ሙዚቃ እሴቶችን፣ አመለካከት፣ አስተዳደር፣ ስነ-ምግባር፣ የህብረተሰቡ ባህል እሴትን በመግለጽና በመተካትም አልፎ በመዝናናት ላይ ያለው ድርሻ ከፍተኛ ነው፡፡ ይህ ማለት ስሜት፣ህሳብ፣ታሪክ መንገር፣ፖለቲካ፣ኢኮኖሚና አንድን የህብረተሰብ ፍላጎትን በዚሁ ጥበብ መግለፅ ይቻላል፡፡

በባህላዊ ውዝዋዜ የሚገለጸው ሌላው የባህል አልባሳት ነው፡፡ በውዝዋዜ የሚሳተፍ ሰው በቡድንም ሆነ በግል የባህል ልብስ በመልበስ ይወዛወላል፡፡ ሀገር በቀል የሆኑት የሙዚቃ መሳሪያዎችም ይሄንን ውዝዋዜ ለማሞቅና ለማነቃቃት ይረዳሉ፡፡

በአጠቃላይ የአንድ ህብረተሰብ ሙዚቃ ገጽታ ባህላዊ ባህርይ፣የሙዚቃ መሳሪያዎችና ውዝዋዜዎች ሲሚተነተኑ፣ በአካሉንና ህሊና በማቀናጀት መስራት የህብረተሰቡን የሀገር በቀል እዉቀትን ለማሳደግና ለማንከባከብ ያስችላላል፡፡

ይህ ማለት የባህል ልብስ አለባበስ ሁኔታ፣ የሚደረገው የሰውነት እንቅስቃሴ፣ በዘፈን የሚተላለፈው መልዕክትና ህብረተሰቡ የሚያካሄደውን ስርዓት በመጥቀም፣ በሰርግ ጊዜ፣ በክብረ በዓል፣የስራን ዝግጅት ለማስጀመር፣ በምርቃት ጊዜ የህብረተሰቡ ማንነትን የሚገልጸው መሆን አለበት፡፡

እንዲሁም ሙዚቃ፣ የሙዚቃ መሳሪያዎች፣ ውዝዋዜን ተጠቅመን የጋብቻ ስነ-ስርዓት ባህል ውስጥ ያለውን አንድነት እንመልከት፡፡

ሙሽሪቷ የምታስተላልፈው የርህራሄ ዜማ(መረሮ) መልዕክት፡-

በወለጋ የኦሮሞ ህዝብ ባህሉን፣ ታርኩንና ማንነቱን በተለያዩ ሁኔታዎች ይገልጻል፡፡ የህዝቡን ባህል ብዙ ቢሆኑም፣ ለምሳሌ ባህላዊ ምግብ ፣የባህል አልባሳት፣ የጋብቻ ስነ-ስርዓት ፣የክብረ

በዓላት፣የመረዳዳትና ሌሎችንም መጥቀስ ይቻላል፡፡

መረሮ በወለጋ ኦሮሞ ጋብቻ ስነ ስርዓት ወክት ባህል የሚዘፈን ሲሆን፤ በወንዶች በኩልም ሆነ በሴቶች በኩል ለሰው ማራራት ኃይል አለው፡፡ የአዘፋፈኑ ሁኔታም ሆነ መልዕክቱ ሰውን ሃዘንና ስሜት የሚገልፅ ነው፡፡ በአብዛኛው ጊዜ መረሮ ሴቶች ትንሿ ከበሮ በመምታት ይጫወታሉ፡፡ በጋብቻ መታጨት ስነ ስርዓት ላይ የሚጋቡ ሰዎች በራሳቸው ፍላጎት የሚጋቡ ከሆነ ወይም አንዲት ሴት ሳትፈልግ በሚያገቧት ጊዜ፤ ቅሬታዋን በመረሮ(በሚያራራ ዜማ) ትገልጻለች፡፡ ይሄንን ግን የሚትገልጸው በስጦታ ቀን ከጓደኞቿ ጋር በድብቅ ወደ ጓሮ በመዞር ክብ ሰርተው ያዘመጣሉ፡፡ ሲያዘመኑ እንዲህ ያላሉ፡-

ዱጉጉሩ ያ ላፌ ሆላ x2
 ስጉርጉሩ ያ ሮጌ እልሞማ x2
 ስጉረጉሩ ናማራርቴቱ ማርሴ ቦአ
 ዬሮ ቄሩማ ያ ሮጌ እልሞማ
 ህዲ ሙራኒ ያ ሮጌ እልሞማ
 ዳርባቻ ዴሙ ያ ሮጌ እልሞማ
 ዬሮ ሱቡማ ያ ሮጌ እልሞማ
 ጉፉ ባታኒ ያሮጌ እልሞማ
 ዳርባማ ዴሙ ያ ሮጌ እልሞማ
 ስጉርጉሩን ናማረረቱ ማርሴ ቦአ

ህሮ ዳማቹ

ሄናን ሀማ ያ ካሎ፤

ህን ሀፍን አጄራዱ፤

ሴናን ዳማ ያ ሃዳኮ

ህን ራፍን ዳጌፋዱ

ዮ ራፍቴፍ ቃልቤፋዱ

ሀርምኮ ህን ባነ ኒቁቅጠ ማሌ

ያ አዮሌ ኮ

ላን ኮ ህን ጌኘ

ያ አዮሌ ኮ

ና ቁፍተ ማሌ ኡሌ ጌሼ ሙሩ

ማፍ ና ላታ ሀዳኮ፤ አኖ ቤኬ ህን ቡሉ

ያ አባዬ ኮ ያ አዮሌ ኮ

ማልቱ ማል ታኤ ካን ባዲ ታኤ

ጫባዎ ህን ቱፋኔ

ዳርባዎ ህን ዳባኔ

ያ አዮሌ ኮ

እዶ ጨሳኮ ጉምቢ ዳባዱ

ጫባ እርባታ ኮ ድልቢ ካዋዱ

ድባ ማታኮ ሳማ ካዋዱ

ያ አቦሌ ኮ፣ ጋድ ባኢቲ ጎርባት ሲክሳ
 ጉያ ኬና ኮ ቶርቤት ሂክሳ
 ጋፋ ቶርቤ ኮ ኩርኖት ሂክሳ
 ጋፋ ኩሞ ኮ ማሊ ፉኞ ኮ

ዋዴሳ ቀኤ መርመርቱ ህን ሴኔ
 መርመርታኒሬ ጉድፍቱ እጆሌ
 ሃሶፍቱ ቄኤ ጉርጉርቱ ህን ሴን
 ጉርጉርታኒሬ?
 አን ጅአን ሰኤ ላፍቶ ሃልካኒ
 አን ጅራን ሰኤ ናቶ ማልታኒ
 ያ አቦሌ ኮ የሙ አን ጥኖ
 ስሬ ዶዶፍቱ ኡሩሩ ጀታ
 አማ ማል ጎናን ባርጨማ ሀጠፍቱ ቃርሺ
 ላኮፍቱ ጉርጉሩ ጀታ?
 ሆሪዳፍ ጀቱ ዳላኬ ጋታ?
 ቃርሺ ቅራጨ ዳርባቱ ኬሳ ጉቹማ ኬሳ
 ዳል ብላቲ ኤርጋቱ ቴሳ፣ ዱሉማ ኬሳ
 ጉዱሩ ስርቡ ጌምቦ ዳድሱ
 ኑን ዱሩ ጅቡ አቦ ጫልችሱ
 አቦን ጋራዳ ኑት ሃላጋዳ
 አቦን ካንሳኒ ኑሞ ማልሳኒ?
 ሂንዳቆን ዳልቱ ቆጢ ጃላቶ
 አቦሌ ዲሮ ናን ሱቃታኒ ኮቲ ጃላቶ
 ኮቲን ካንኬት አን ማልኬቲ?

በማለት ለጋብቻ አሳልፈው በመስጠታቸው ቅሬታዋን ታሰማለች፡፡

በአጠቃላይ ለመዳር የተዘጋጀችሁ ሴት በመረሮ(በርህራሄ ዜማ) ሃሳቧን የምትገልጸው የተለያየ ቢሆንም፤ ይዘቱ ግን ተቀራራብነት አለው፡፡

ጉንዶ ቦሬ
 ጉንዶ ቦሬ ዲፍቱ ጋልታሞሬ
 ያ ፉቱ ኤኙ አባን ጉንዶ ፉቱ
 ካና ኬሳ ሚኑ ህንጅሩ ቃቤ ማሌ
 ካና ኬሳ ዲር ህንጅሩ ሳሬ ማሌ
 ያ ፉቱ ኤኙ አባን ጉንዶ ፉቱ
 ጉንዶ ቦሬ ዲፍቱ ጋልታሞሬ
 ጉንዶ ዲጋ ዲፍቱ ጋልታሞሬ
 ጉሮ ዲራ ዲፍቱ ጋልታሞሬ
 ያ ጉርብቾ ለካ ጭቶ
 ዲፍቱ ጋልታሞሬ
 ናማ ቤላ ያካቤላ
 ዲፍቱ ጋልታሞሬ

እንደ ህብረተሰቡ ባህል ጉንድ ቦሬ የሚወስደው፤ እልህ(ቦሬ) ያለው ሰው እልህና ፉክክርን ይጠይቃል፡
: ነው፡፡ እልህ(ቦሬ) ማጣት ስም እንደመጥፋት/ ሃፍረት እንደለለው ሰው ስለሚቆጠር፤ እንደምንም ተፎካክሮ መያዝ በጉንድ ቦሬ ይባላል፡፡

በሌሎች አሮሚያ ዞኖች የሚታወቁ ባህላዊ ዘፈኖች አሉ፡፡ ለምሳሌ በአርሲ ዞን “ባኤ ባኤ” የሚባለው የሰርግ ዘፈን ሆኖ የሚታገባው ሙሽሪትና ንደኞቿ የሚዘፈን ነው፡፡ እርሱ ከታች ባለው መልክ የሚያገቡትን በመተቸት ወይም በመስደብ የራሳቸውን ደግሞ በማሞገስ ያዜማሉ፡፡

ባኤ ባኤ ጋራምባ ጨጫፈሜ
ባሳን ጌኛን ጋራን ኮ ና ራፈሜ...

ተግባር 1

ስለ ሙዚቃ፤ የሙዚቃ መሳሪያና የውዝዋዜ ታሪክን በአከባቢያችሁ የሚገኙ ታላላቆችን በመጠየቅ ያገኛችሁን ሃሳብ ለክፍል ተማሪዎች አቅርቡ፡፡

3.2. የቅርፃ ቅርፅ (ሃውልት) እና የጥንት ዘመን የእጅ ሙያ ታሪክ

3.2.1. የእጅ ሙያ ጥበብ ስራዎች

ውይይት 1

የእጅ ሙያ ጥበብ ማለት ምን ማለት እንደሆነ በቡድን ተወያዩ፡፡

የእጅ ሙያ ጥበብ ማለት በአጠቃላይ በሰው ልጅ የሚሰሩ ስራዎች፤ መሳሪያዎች ወይም የስነ-ጥበብ ስራ፤ በተለይ ለአርክቴክቶር የሚያስፈልጉ መሳሪያዎችን የሚገልፁ ናቸው፡፡ በአርክቴክቶር የእጅ ሙያ ስራ የሚባል ቃል በአጠቃላይ ለመሳሪያዎች የሚንጠቀማቸው እቃ የሚል ሲሆን፤ በስነ-ጥበብ ታሪክ ደግሞ የስነ-ጥበብ ስራ ይባላል፡፡

የእጅ ጥበብ ሙያ የተለያዩ ነገሮችን ይይዛል፡፡ ለምሳሌ፡- ከድንጋይ የተሰሩ እቃዎች፤ የሽክላ ስራዎች፤ ብረታ ብረት የተለያዩ ነገሮችን በመጠቀም፤ ጦር፤ ጌጣ ጌጥ፤ የልብስ ቁልፎች፤ እና ሌሎችም ሊሆኑ ይችላሉ፡፡

የእጅ ሙያ ስራዎች የባህሪ ለውጥ ውጤት ነው፡፡ የባህሪ ሂደት የጥሬ እቃ ግኝት፤ ወሳኝ የሆኑትን ነገሮችን ማምረት እና ከተጠቀምንባቸው በኋላ የሚወገዱት ጭምር ይይዛል፡፡ የለውጥ ሂደት ቀጣይነት ያለው ሲሆን፤ ይህም የእጅ ሙያ በተፈጥረው ወይም ሰው-ሰራሽ ነገር ስለሚገኝ ነው፡፡ ይህ ሁለቱ ሂደቶች የእጅ ሙያ ስራዎች ይዘት ቅድመ ሁኔታዎችን ለመመዘን ያስፈልጋል፡፡

3.2.2. ሞኑመንት

ውይይት 2

ሞኑመንት ማለት ምን ማለት እንደሆነ በቡድን ተወያዩ፡፡

ሞኑመንት ማለት የቤት አሰራር ወይም የአንድ ህብረተሰብ ጥንታዊ/ታሪካዊ ክንውን ነው፡፡ ሞኑመንት ለታሪካዊ ነገር ወይም ታሪካዊ ቅርስ በጥበባዊ፤ ታሪካዊ፤ የፖለቲካ መልዕክቶች እና ጥቅም ቀላል በሆነ አሰራር ለማስታወስ የሚሰራ ነው፡፡ ሞኑመንት የተለያዩ ስራዎችን ይይዛል፡፡

ለምሳሌ፡-የመታሰቢያ ሃላፊነት፣ ሃላፊነት፣ ታሪካዊ ግንባታ፣ የአርክቴክቸር ቦታዎች፣ ቱባ ባህሎች እና የመሳሰሉት ናቸው፡፡

ሞኑመንት የሚል ቃል ከላቲን ቋንቋ የመጣ ሲሆን፤ ትርጉሙም ማስታወስ ወይም መምከር ማለት ነው፡፡ ሞኑመንት ያለፈው ነገር ለምን ሲጠቀሙ እንደነበረ ግንዛቤ በማስጨበጥ፤ የወደፊቱን ደግሞ በደንብ አይተን ምን እንደሚሆን ለመገመት ይረዳናል፡፡ ለምሳሌ የመታሰቢያ ሃላፊነት በህይወት የሌሎችን ነገሮችን ለትውስታ የሚሰራ ነው፡፡

ሞኑመንት ከጥንት ዘመን ጀምሮ በተለያዩ ቦታዎች ረጅም እድሜ ያላቸው ሆነው፤ የሰው ልጅ የጥንት ስልጣኔ እድገት ማሳያ ነው፡፡ ስለዚህ በጥንት ዘመን የተሰሩ ትልልቅ የሆኑ ሞኑመንት በአከባቢ የሚኖሩ ሰዎች ቁጥር ብዛት ያላቸው እና ምንምምል በስልጣኔ እንዳደጉ እንደሆኑ የሚያሳይ ነው፡፡

ለተለያዩ ጉዳዮች የተሰሩ ግንባታዎች ከእውቅና፣ እድሜ፣ መጠን እና ታሪካዊ ከመሆናቸው የተነሳ እንደ ሞኑመንት ይቆጠራሉ፡፡ ምክንያቱም ረጅም እድሜ ያስቆጠረ እና በመጠን ትላልቅ ስለሆኑ ናቸው፡፡ እንዲሁም አስፈላጊነቱ እና የጥንት ዘመን እና ታሪካዊ ከመሆናቸው የተነሳ ነው፡፡ ብዙ ሃገራት ሞኑመንት እና በጥንት ዘመን የተሰሩት ሌላ ነገሮች የተጠበቁ ግንባታ እና ክነ-ህንፃ ስራዎችን ለማሳየት ያገለግላል፡፡

ሞኑመንት ታሪካዊ የሆኑ እና የፖለቲካ መልዕክት ለማስተላለፍ ይሰራሉ፡፡ እንዲሁም የህብረተሰቡ ወሳኝ ክንውኖች ለማስተማር ይረዳል፡፡ የመታሰቢያ ሃላፊዎች አንድ ታሪካዊ ቅርስ ይቆጠራል፡፡ ነገርግን በጦርነት ወይም ከግጭት የተነሳ ታሪካዊ ቅርሶች ልወድሙ ይችላሉ፡፡

ሞኑመንት ብዙ ነገር ይይዛል ከነዚህ የተወሰኑትን እንመልከት፡-

- የመታሰቢያ ሃላፊነት
- ሃላፊነት
- በጥንት ጊዜ የተሰሩ ቤቶች እና የመሳሰሉት ናቸው፡፡

ሀ. የመታሰቢያ ሃላፊነት

ውይይት 3

የመታሰቢያ ሃላፊነት ማለት ምን እንደሆነ በቡድን በመወያየት ለክፍል ተማሪዎች እና መምህራችሁ አቅርቡ፡፡

የመታሰቢያ ሃላፊነት ብዙ ጊዜ በህይወት ለሌሎች ሰዎች እና እንስሳቶች በአደባባይ የሚቆም/የሚሰራ ነው፡፡ ብዙ ጊዜ በህብረተሰቡ ዘንድ ተወዳጅነት፣ክብር፣እውቅን እና ተቀባይነት ያላቸው ሰዎች ማለትም የሃገር መሪዎች፣ ጀግኖች፣የተለያዩ ግኝቶችን ያገኙ ሰዎች፣ ተፅዕኖ ፈጣሪ የሆኑ ሰዎች እና ለመሳሰሉት እሴት፣ታሪክ፣እውቀት፣ጀግንነት እና መሪነታቸውን ለሚቀጥለው ትውልድ ለማስተላለፍ የሚሰራ ነው፡፡ የመታሰቢያ ሃላፊነት ብዙ ጊዜ ሰዎች ከተሰው/ህይወታቸው ካለፈው በኋላ፤ የሚሰራ ቢሆንም፤ በሕይወት ላሉ ሰዎችም ሊሰራ ይችላል፡፡

የመታሰቢያ ሃላፊነት ቅርፃ ቅርፅ የሚሰራበት ዘዴ ቢሆንም ልዩነት ይኖራቸዋል፡፡ ቅርፃ ቅርፅ ሲንል የስነ-ጥበብ ስራ ሆኖ ቁመት፣ርዝመት እና ወርድ ያለው ወይም ጠጣር የሆነው በእጅ የሚዳሰስ እና ዙሪያውን

በመዞር ማየት የሚችል ነው። ነገር ግን ቅርፃ ቅርፅ ሲንል ጥበባዊ መሆን አለበት። ይህ ማለት ደግሞ ሙሉ በሙሉ በባለ ሙያ/የፈጠራ ችሎታ በቀራጺ የሚሰራ ነው። ይህ የፈጠራ ስራ የመታሰቢያ ሃውልት መስራት ውስጥ አይታይም።

የመታሰቢያ ሃውልት ብዙ ጊዜ ከሸክላ አፈር፣ድንጋይ እና ብረታ ብረት/ ከነሃስ ይሰራል። ቅርፃ ቅርፅ ደግሞ የስነ-ጥበብ ስራዎች የሚሰራበት ዘዴ ሆኖ፤ ቁመት፣ወርድ እና ርዝመት ያለውን በእጅ የሚዳደስ ሲሆን፤ የቅርፃ ቅርፅ ስራ ለመስራት ከሚያገለግሉ ሁሉም የሚሰራ ነው።

የመታሰቢያ ሃውልት ስራ ሙሉ-በሙሉ በተፈጥሮ ያለውን ነገር በማስመሰል የሚሰራ ሲሆን፤ የሃውልት ስራ ደግሞ በተፈጥሮ ያለውን ነገር በማስመሰል የሚሰራ ቢሆንም፤ የተፈጥሮ ችሎታን ያካተተ ነው። ቀራጺ የሚሰራ የቅርፃ ቅርፅ ስራ ተመልካችን እንዲስብ/ማራኪ እንዲሆን ለማድረግ የተለያዩ ነገሮችን ይጨምርበታል።

ሃውልት እና የመታሰቢያ ሃውልት ልዩነታቸው በመጠናቸው ነው። ብዙ ጊዜ የመታሰቢያ ሃውልት በመጠን ተለቅ ተደርጎ ይሰራል። በትንሹ የሚሰራ ከሆነም በተፈጥሮ ልክ መሆን አለበት። ሃውልት ግን በመጠን የሚወሰን አይደለም። ወሳኙ የቀራጺው ትኩረት ሃሳቤን እንዴት ሊግለፀው፤ በምን ልስራ፤ ከሰራው በኋላ ቅርፃ ቅርፁን የት አቆማለው? የሚለው ነገር ነው እንጂ፤ እንዴት ልስራ በሚለው ሃሳብ አይገባውም። ይህ ማለት የሚያስተላልፈውን መልዕክት መጨመር እና ማነስ በተሰራ ነገር አይወሰንም።

ቅርፃ ቅርፅ አንድን ነገር የሚገልፅ አጠቃላይ ፎርም ወይም ምስል የሰው ልጅ በተፈጥሮ የሚመስለውን አስመስለን በመስራት። የመታሰቢያ ሃውልት ግን ሁልጊዜ የአንድን ነገር ምስል፤በተፈጥሮ ያለው ወይም የነበረውን እንዳለው ለማስመሰል፤ የሚሰራ ሊሆን ይችላል። ምስል ስንል ደግሞ፤ ለምሳሌ፡-የሰው የመታሰቢያ ሃውልት የሚንሰራ ከሆነ፤ሰው በተፈጥሮ ያለውን ነገር ሁሉ አስመስለንመስራት አለብን።

ስዕል.3.1.የአባገደና ሀደ ሲንቄን የምየሰይ ሃውልት

ውይይት 4

በአከባቢያችሁ የመታሰቢያ ሃውልት ካለ፤ ለምን መታሰቢያነት እንደተሰራ በቡድን በመወያየት ለክፍል አስረዱ።

ለ. የድንጋይ ሃላፊነት

ውይይት 5

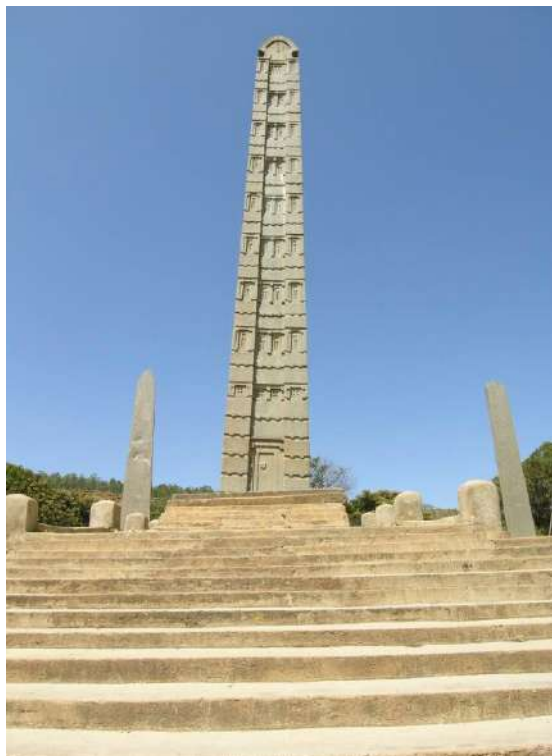
ሃላፊነት ማለት ምን ማለት እንደሆነ በቡድን በመወያየት ለክፍል አስረዱ፡፡

የድንጋይ ሃላፊነት ሁል ጊዜ ቀጭን እና በቁመት ረጅም ሆኖ ይሰራል፡፡ ለኃይማኖታዊ፣ ፖለቲካ፣ ባህል፣ ለበላይነት፣ እሴት እና ሌሎች ምልክቶችን ለማሳየት የሚሰሩ ናቸው፡፡ በአንዳንድ ቦታ ህብረተሰቡ ለንጉስ ያላቸውን ክብር ለማሳየት ንጉሱ ሲሞት በመቃብራቸው ላይ የሚያቆሙት ነው፡፡ ሃላፊነት ስዕል አይደለም፡፡ የአንድን ነገር አጠቃላይ ፎርም የሚያሳይ ነው፡፡ የመታሰቢያ ሃላፊነት እና የድንጋይ ሃላፊነት ልዩነት፣ የድንጋይ ሃላፊነት ፎርም ሲሆን የመታሰቢያ ሃላፊነት ደግሞ በተፈጥሮ ያለው/የነበረውን ነገር ምስል ነው፡፡ እንደ ነገር ከሚታወቀው የድንጋይ ሃላፊነት ውስጥ አንዱ የአክሱም ሃላፊነት ነው፡፡

በአክሱም የተሰሩ ሃላፊነቶች በአብዛኛው ከአንድ ድንጋይ ተፈልፍለው የተሰሩት ናቸው፡፡ ምክንያቱም የፎርሙ ግንባታ ወበት በባህላዊ ዘዴ በመጠቀም መሰራቱን የሚያሳይ ነው፡፡

አክሱም ውስጥ ብዙ ሃላፊነቶች ነበሩ፡፡ በአሁኑ ጊዜ ግን የሚቆሙ/ያሉት በቁጥር ትንሽ ናቸው፡፡ ብዙዎች ተሰባብሯል፡፡ ምክንያቱም የአሰራር ጥራት፣ በዱሮ ጊዜ በተከሰተው የእሳት ጎመራ ፍንዳታ እንዲሁም የጣሊያን ጦር በአድዋ ላይ ከመሸነፉ ጋር በተያያዘ አፀፋ ለመመለስ ባደረሰችበት ጥቃት ለ2ኛ ጊዜ ኢትዮጵያን ሰወሩ፤ ሃላፊነቶች እና የተለያዩ ታሪካዊ ቅርሶችን አውድሞ ስለነበር ተጎድቷል፡፡

አሁን በአክሱም ቆመው የሚገኙ ሃላፊነቶች ውብ እና ረጅም የሆነ፣ ርዝመቱ ሃያ አራት (24 ሜትር) እና አንድ መቶ ስድሳ (160 ቶን) የሚመዝን ነው፡፡ ይህ ሃላፊነት በውብ ሁኔታ የተሰራ እና ሰውን የሚስብ ነው፡፡ የመግቢያ በር ዲዛይን የተሰራው በሁለቱ በኩል እንዲሁም መስኮችን የሰሩት በሁሉም አቅጣጫ ሲሆን፣ በጫፍ ላይ ደግሞ ጎበጥ ያለው ፎርም የተዋበ ነው፡፡ የአክሱም ሃላፊነት ለነገስታት መታሰቢያነት የቆመ ነው፡፡

ስዕል. 3.2. የአክሱም ሃላፊነት

ተግባር 2

በአከባቢያችሁ የተሰራ ሃላፊነት አለ? ካለ የምን ሃላፊነት እንደሆነ እና ለምን እንደተሰራ ቤተሰቦቻችሁን በመጠየቅ ወይም ታላላቅ ሰዎችን በመጠየቅ ለክፍል አቅርቡ ::

ሐ. የጥንት ዘመን ቤቶች

ተግባር 3

በአከባቢያችሁ በጥንት ዘመን የተሰራ ቤት አለ? የጥንት ዘመን ቤት ምንነት እና ለምን እንደተሰራ ቤተሰቦቻችሁን ወይም ታላላቅ ሰዎችን በመጠየቅ ለክፍል አቅርቡ::

በሃገራችን የተሰሩትን ጥንት ጊዜ ቤቶችን ሲንመለከት፤ በተለያዩ ቦታ የሚገኙ ቤተ-እምነቶች እና ቤተ-መንግስት ማየት ይቻላል። ምክንያቱም ረጅም ዘመን ያስቆጠሩ ብዙ ስለሚገኙ ነው ::

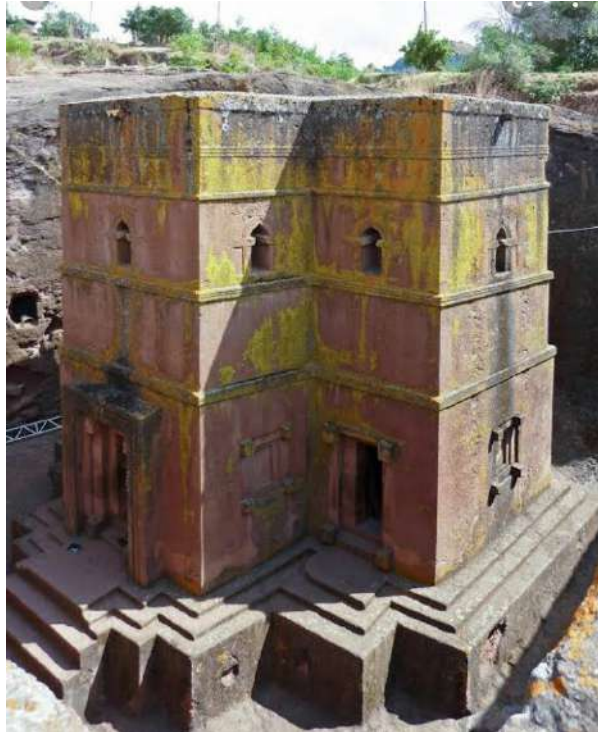
ይህ ቤቶች ወጥ ከሆነ ድንጋይ የተቀረፁ ሲሆኑ፤ በአብዛኛው በትግራይ እና በወሎ ላሊበላ ይገኛሉ። በትግራይ የሚገኝ ከድንጋይ የተቀረፁ ቤቶች የክርስትና እምነት ወደ ሃገራችን ሳይገባ በፊት የተሰሩ እና ለተለያዩ እምነት ጉዳዮች ሲገለገሉበት ነበር።

በወሎ ላሊበላ አከባቢ ከአንድ ድንጋይ የተወቀረ ቤተ-እምነት መሰራት የተጀመረው፤ በ6ኛ ክፍለ ዘመን እንደሆነ ታሪክ ያስረዳል። ይሁን እንጂ በከፍተኛ ደረጃ ትኩረት ያገኘው፤ በአብዛኛው በአንድ ቦታ መሰራት የጀመረው በ12ኛ ክፍለ ዘመን በላሊበላ ንጉስ ጊዜ ነበር። የላሊበላ ንጉስ ከተለያዩ ምክንያቶች ጋር ተያይዘው፤ በአንድ ቦታ የሚገኙ ቤተ-ክርስቲያን ከአሳተ ጎመራ ድንጋይ ተፈልፍለው ሲሰሩ እንደነበር ታሪክ ያስረዳል።

ቤተ-እምነቶችን ከድንጋይ ተዋቅሮ የሚሰሩበት ምክንያት፤ ጥንካሬ ስላለው እንዲሁም አደጋን እና የተለያዩ ሁኔታዎችና መቋቋም ስለሚችል ነው። ይህንን ቤተ-እምነት ልዩ የሚያደርገው ቤት ሲሰራ ከመሰረቱ ወደ ላይ ይሰራል። ይህ ግን ተቃራኒ የሚሰራ ነው። ወደ ታች እየተሰራ የሚሄድ እና በመጀመሪያ ከላይ ያለው ይሰራል። በመቀጠል፤ ዝናብ ማስተላለፍ፤ መስኮት፤ በር እና የመሳሰሉትን እያሉ ወደ ታችየተሰራ ነው።

በላሊበላ የሚገኙ ቤተ-እምነቶች በሆነ በኩል ከድንጋይ ጋር የተያያዙት ሆነው በሆነ ድግሪ ፈቀቅ ብለው ይገኛሉ። ይህ ማለት መሰረታቸው እና በአንድ በኩል ከተፈለፈለበት ድንጋይ ጋር ተያይዟል። እንዲሁም እራሳቸውን ችለው የቆሙ እና በሁሉም አቅጣጫ መታየት የሚችሉም ይገኛሉ።

በአጠቃላይ ከአንድ ድንጋይ ተፈልፍለው በሰሜኑ የሃገራችን ክፍል የሚገኙ ቤተ-እምነቶች የሆኑት በላሊበላ ንጉስ ጊዜ የተሰሩ በቁጥር አስራ አንድ (11) ናቸው። የላሊበላ ንጉስ ይህንን ቤተ-እምነት ለማሰራት ሃያ አራት (24 ዓመታትን) ፈጅቷል።

ስዕል.3.3. የላሊበላ ቤተ-እምነት የሚያሳይ ምስል፡፡

3.3 በአከባቢያችን የሚታወቁ ተረቶችን በትያትርና ፊልም ጥበብ መልክ ማቅረብ

ተማሪዎች ቢያንስ መነሻ፣ የሚገባቸው የመማር ብቃት፡

በዚህ የትምህርቱ ርዕስ መጨረሻ ላይ ፡

- በአከባቢያችሁ የሚታወቁትን ተረቶችን ወደ ትያትር ትቀይራላችሁ፡፡
- የተረት-ተረት ምንነት-ትራዲላችሁ፡፡

መግቢያ

ማንኛውም የስነ-ጥበብ ሥራ ከማህበረሰብ ኑሮ ጋር ተዘማጅነት እንደለው ባለፈው ትምህርት ውስጥ ተምራቿል፡፡ የስነ-ጥበብ ሥራ ለማስራት መነሻ ሀሳብ በምን ላይ እንደምንሰራ ከህበረሰባችን ነው፡፡ ስለዚህ በዚሁ ምዕራፍ የኦሮሞ ስነ-ቃል ወደ ትያትር በመቀየር ማህበረሰብን ለማስተማር ነው፡፡ እንዲሁም የማናወቀውን ደግሞ በመጠየቅ መማር ይቻላል፡፡

ተግባር 4

በትያትር መልክ ማቅረብ የሚቻለውን ተረት እርስ በርሳችሁ በመነጋገር፡፡ ወደ ትያትር ቀይራችሁ ተዊኑ፡፡

ባለፈው ክፍል ጊዜ እንደ ተማራችሁት፤ ስነ-ቃል ማለት የማህበረሰብ ቅርስ ማለት ነው፡፡ እንዲሁም የአዕምሯችን ፈጠራ ችሎታ፤ ማንነት፤ ባህል፤ ቋንቋ፤ የማህበረሰብ አኗኗር የምያፀባርቅ ነው፡፡ ይህ ቅርፅ ከትውልድ ወደ ትውልድ የሚተላለፈው በቃል ወይም በተግባር በመተግበር

ሲሆን፤ የሚረሳና እንደ አዲስ የሚፈጠር፤ የሚቀያየር መሆን ይችላል። በሌላ በኩል ደግሞ መቀያየሩ የስነ-ቃል ዋናው ባህሪ ነው። ስለሆነም ስነ-ቃል ደግሞ የማህበረሰብ ሰለሆነና የፈጠራ ችሎታና ጥበብ ስለሚፈልግ በጥበብ ሥር ይመደባል። ይህ ደግሞ ስነ-ቃል በማህበረሰብ ውስጥ በተላያየ አቅጣጫ ትምህርት የሚያስተላልፍ መሆኑን ያሳያል። ይኸውም በስነ-ቃል በመጠቀም ማህበረሰቡ እራሱን ያስተምራል፤ የማህበረሰብ እሴቶችን ያስተካክላል፤ ያሻሽላል፤ ስለ ማንነቱና ስለ ታሪኩ ለዓለም ያስተዋውቃል፤ ያዝናናል። በተጨማሪም የአንድን ማህበረሰብ የአኗኗር ታምሳሌት፤ የሃይማኖት ስርዓተ-ህግና የፖለቲካ ሁኔታው መሠረት ያደረገው ስነ-ቃልን

በዚህ ምዕራፍ ማስተዋል የሚገባን የኦሮሞ ስነ-ቃል በትያትር መልክ መቅረብ መቻሉንና ይህንኑ ተማሪዎች በአካባቢያቸው የምታወቁ ስነ-ቃላትን ከቤተሰቦቻቸው ወይም ከሌሎች በመጠየቅ በትያትር መልክ ክፍል ውስጥ ማቅረብ ወይም በትወና መልክ ለትርዕት እንዲያቀርቡ የሚል ሃሳብ ላይ የምያተኩር ነው። በዚህም የስነ-ቃል መስኮች የሆኑትን እንደ ተረት፣ ቀረርቶ፣ ዘፈን እና አፈ-ታሪክን በትያትር መልክ በመተወን እርስበርሳቸው እንድማማሩ ማድረግ ይቻላል። ለዚህም የሚከተለውን እንደ ምሳሌ መጥቀስ ይቻላል።

የእርግማን ልጅ

ሦስት ልጆች ያሉ ሽማግሌ ነበሩ። ከሦስቱ የመጀመሪያ ልጃቸው በጣም ተዛዥ ነው፤ እንዲሁም የምያደርግለት እንክብካቤና ክብር ከሁለቱም ልጆች የተለየ ነው። ሲጠራ ይታዘዛል፤ ሲላክ ያለ ምንም እንብተኝነት ይላካል። አባቱም በጣም ይወዱታል። የሁለተኛ ልጃቸው ደግሞ እንደ መጀመሪያ ልጅ ባይሆንም ከመጨረሻ ልጅ ትንሽ የተሻለ ነው። የመጨረሻ ልጅ ደግሞ ሁለቱ ወንድሞቹ በሚያደርጉት የተለየ ነው፤ ሲጠራ አይተዘዝም።

ይህ ተረት/ስነ-ቃል ወደ ትያትር ሲቀየር እንደሚከተለው ይሆናል።

ሽማግሌዎች፡ ልብ በል መሞትህ ሰለማይቀር፤ በኋላ የአባታችን ንብረት ነው ብለው እርስበርሳቸው ስለሚጋጩ፤ ሳትሞት ንብረትህን ለልጆችህ አካፍል።

የልጆቹ አባት፡ይሁን! ነገር ግን ንብረቴን እንደ ሥራቸው አካፍልላቸዋለሁ፤ በግራና በቀኝ ያለው ህዝብ ይወቅ !

ሽማግሌዎች፡ ተወ! እንደ አገልግሎታቸው ሳይሆን፤ ሦስቱም ልጆችህ ሰለሆኑ ያለህን ንብረት እኩል አካፍልላቸው!

የልጆቹ አባት፡አካፋላቸዋለው! ነገር ግን ሲያካፍላቸው ዝም ብላችሁ

አዳምጡኝ! እናንተም እንደላችሁ ንብረት ላይ እንዳይጣሉ አከፍላቸዋለሁ!

ሽማግሌዎች፡ እሺ!

የልጆቹ አባት፡ዘየመጀመሪያ ልጄ ሁሉንም መሬት፤ቤቴንም ጨምሮ ይወሰድ!

ሽማግሌዎች፡የሁለተኛ እና ሦስተኛ ልጆችህ ምን ይሁኑ?

የልጆቹ አባት፡ የሁለተኛ ልጄ ከብቶቹን እና እህል በጠቅላላ ሰብስቦ ይወሰድ !

ሽማግሌዎች፡ የመጨረሻ ልጅ እሱም ልጅህ ነው፤ ንብረትህን በሙሉ ለሁለተኛና ለሦስተኛ አካፍለሃል ለእሱ ምን አስቀርተሃል፤ ወይስ ያንተ ልጅ አይደለም ?

የልጆቹ አባት፡፡አዎ ልጄ ነጂ !

ሽማግሌዎች፡ታዲያ በምን ይኑር? እሱም የአባቱን ውርስ ማግኘት ስላለበት፤ለሁሉቱ ልጆች

ከካፈልከው ውጪ ንብረት አለ እንዴ?

የልጆቹ አባት፡፡ ሌላ ንብረት የለም፤ ነገር ግን የአባት ንብረት ማግኘት አለበት ካለቼኝ እንግዲህ በሌላው ሃኪም ቤት ሂጄ ሁለት መቶ ፍሬ መድሃኒት እና መቶ መርፌ ታዘልኝ

ነበር አሱን ይውረስ ፡፡

ይህ ተረት በተውኔት መልክ ስለቀረበ አስተማሪ ነው፡፡ ተረድታቸዋል አይደል? ስለዚህ በአከባቢያችሁ የሚታቁትን ተረት በመውሰድ ወደ ትያትር እና ፊልም ጥበብ መቀየር ትችላላችሁ፡፡

የምዕራፍ 3 ማጠቃለያ

- ሞኑመንት ማለት የቤት አሰራር ወይም የአንድን ማህበረሰብ የጥንት ዘመን ክንውን ነው፡፡
- ሞኑመንት የሚለው ቃል ከላቲን ቋንቋ የመጣ ሲሆን፤ ትርጉሙም ማስታወስ ወይም መምከር ማለት ነው፡፡
- ሞኑመንቶች ያለፉት ታሪክ ምን እንደሚጠቅሙን ግንዛቤ በመፍጠር፤ የወደፊቱን ደግሞ በደንብ አይተን እንዲንገምት ይጠቅማል፡፡
- የመታሰቢያ ሃሳብ አብዛኛው ጊዜ ሰዎች በህይወት ካለፉ በኋላ የሚሰሩ ናቸው፡፡
- ቅርጽ ቅርጽ ሲንል አጠቃላይ የስነ-ጥበብ ስራዎች ሆኖ፤ ቁመት፣ርዝመት እና ወርድ ያለው ወይም ጠጣር ነገር እና በእጅ መዳሰስ የሚንችል እንዲሁም በሁሉም አቅጣጫ ዞረን ማየት የሚንችል ነው፡፡
- የመታሰቢያ ሃሳብ ብዙ ጊዜ ከሸክላ አፈር፤ ድንጋይ እና ብረታ ብረት/ነሃስ በመጠቀም የሚሰራ ነው፡፡
- ቅርጽ ቅርጽ እና የመታሰቢያ ሃሳብ ልዩነት አንዱ መጠናቸው ነው፡፡
- ቅርጽ ቅርጽ አንድን ነገር ፎርም የሚገልጽ ወይም በተፈጥሮ ያለውን ነገር ምስል እንዳሌ በማስመሰል የሚሰራ ሊሆን ይችላል፡፡
- የመታሰቢያ ሃሳብ ግን ሁልጊዜ የአንድን ነገር ምስል፤በተፈጥሮ ያለው ወይም የነበረውን በማስመሰል ይሰራል፡፡
- ሃሳብ ሁልጊዜ ቀጭን ሆኖ፤ በቁመት ደግሞ ረዥም ተደርገው ይሰራል፡፡
- እንደ ሃገራችን የሚታወቁ ሃሳቦች አንዱ የአክሱም ሃሳብ ነው፡፡
- በአክሱም የተሰሩ ሃሳቦች በአብዛኛው፤ ከአንድ ወጥ ድንጋይ በመሮ በመፈልፈል የተሰሩ ናቸው፡፡
- ቤተ-እምነት ከድንጋይ ተቀርፀው/ተፈልፍለው የሚሰራበት ምክንያት ጥንካሬ ስላለው እንዲሁም አደጋ አእና ማንኛውም ሁኔታ መቋቋም እንዲችል ነው፡፡

- በላሊበላ የሚገኙ ቤተ-እምነቶች በአብዛኛው ስንመለከት፤ በሆነ አቅጣጫ ከድንጋይ ጋር የተያያዙ ናቸው።
- በታሪክና የባህል ኩነት ተጠቅመን በትያትር እና ፊልም ታሪክን መፍጠር እንችላለን።
- የታሪክና ባህልን በማገናኘት የማህበረሰቡን አኗኗር አዘል የሆነውን ነገር በትያትር እና ፊልም ማቅረብ ይቻላል።
- ተረት በስነ-ቃልና የህብረተሰባችን ባህል ውስጥ ያሉትን በመጠቀም ወደ ትያትር ጥበብና ፊልም መቀየር እንችላለን።
- በአጠቃላይ የአካባቢያችን ባህልና ታሪክ በተጨማሪም ሁኔታ በትያትር እና በፊልም መተወን ይቻላል።

የምዕራፍ 3 መልመጃ

ሀ. ከዚህ በታች ያሉትን ጥያቄዎች የተሰጠው ሃሳብ ትክክል ከሆነ እዉነት ትክክል ካልሆነ ደግሞ ሐሰት በማለት መልሱ።

1. ሞኑመንት የተለያዩ ስራዎችን በውስጡ ይያዛል።
2. ሞኑመንት ወደ ፊት የሚሆኑ ነገሮችን እንዲንገምት ያረገናል።
3. የመታሰቢያ ሃሳድ በህይወት ያለፉትን ነገር ለማስታወስ ይሰራል።
4. ሞኑመንት በቅርብ ጊዜ የተሰሩትን ስራዎችን ይያዛል።
5. የመታሰቢያ ሃሳድ ለእንስሳት አይሰራም።
6. ቅርጻ ቅርጽ ቁመት እና ርዝመት ብቻ አለው።
7. ቅርጻ ቅርጽ ሙሉ በሙሉ የሰዉ ልጅ የፈጠራ ችሎታ ዉጤት ነዉ።
8. አብዛኛው ጊዜ የመታሰቢያ ሃሳድ በመጠን ተለቅ ተደርገው ይሰራል።
9. የመታሰቢያ ሃሳድ ስዕል ነው።
10. ሃሳድ ሁልጊዜ ቀጭን እና በቁመት ረዘም ተደርገው የሚሰራ ነው።
11. በማህበረሰብ ውስጥ ያለው ተረቶችን ወደ ትያትር መቀየር አይቻልም።
12. በታሪክና ባህል ተጨባጭነት ትያትር ከፊልም ጋር ተዘማጅነት የላቸዉም።
13. በፊልም ጥበብ ታሪክ ማስተማር ቢቻልም ነገር ግን በትያትር ጥበብ ማስተማር አይቻልም።

ለ. ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛ የሆነውን መልስ ምረጡ።

1. በሞኑመንት ሥር የማይመደብ የቱ ነው?

ሀ. የመታሰቢያ ሃሳድ	ለ. ንድፍ
ሐ. ታሪካዊ ግንባታ	መ. ሃሳድ
2. የእጅ ስራ ጥበብ ያልሆነ የቱ ነው?

ሀ. ከድንጋይ የሚሰሩ ነገሮች	ለ. የሸክላ ስራ
ሐ. ከብረት የሚሰሩ ስራዎች	መ. መልስ አልተሰጠም።

3. ሞኑመንት ማለት ምን መለት ነው?

ሀ. ማስታወስ ለ. መምከር

ሐ. ማዳመጥ መ. “ሀ አእና ለ መልስ ናቸው፡፡

4. ከሚከተሉት ውስጥ በተለይ የመታሰቢያ ሃላፊነት ለመስራት የማያገለግል የቱ ነው?

ሀ. እንጨት ለ. ድንጋይ

ሐ. ብረት መ. የሸክላ አፈር

5. የመታሰቢያ ሃላፊነት በተመለከተ እውነት የሆነ የቱ ነው?

ሀ. ሁልጊዜ በመጠን ተለቅ ተደርገው የሚሰራ መሆኑ፤

ለ. የሚሰራበት ነገሮች ትንሽ እና የተወሰነ መሆኑ፤

ሐ. በፎርም መልክ የሚሰራ መሆኑ ነው፡፡

መ. ስዕል መሆኑ ነው፡፡

6. በአከባቢያችን የሚገኙ ስነ-ቃል ሁሉ ትያትር መሆን ይችላል፡፡

ሀ.ሐሰት ለ.እውነት

7. በታሪክና ባህል በተጨማሪነት ትያትርና ፊልምን ለማስተሳሰር ድርሻ ያለው ምንድነው?

ሀ. ተረት ለ. አባባል ሐ. ስነ-ቃል መ. ሁሉም

8. ከሚከተሉት ውስጥ በስነ-ቃል ስር የሚመደበው የትኛው ነው?

ሀ.ቀረርቶ ለ .ተረት ሐ. አባባል መ.ሁሉም

9. የስነ-ቃል ጥቅም የትኛው ነው?

ሀ. ለማዘናናት ለ. ሃሳብን ለመግለፅ ሐ. ለማስተማር መ. ሁሉም መልስ ናቸው፡፡

10. ስነ-ቃል ከትያትርና ፊልም ጋር መተሳሰር የሚችለው በምን ሁኔታ ነው?

ሀ. ስሜትን በማንፀባረቅ ለ. በትወና ሐ. ታሪክን በመግለፅ መ. ሁሉም

ምዕራፍ

የስነ-ጥበብ መስህብነት

4

የዚህ ምዕራፍ ትምህርት ውጤቶች፡

የምዕራፉን ትምህርት ተምራችሁ ከጨረሳችሁ በኋላ፤

- በተግባር የምቀርቡ ስነ-ጥበባትን ታናጸጽራላችሁ፡፡
- በአቀራረብ ስልቶቻቸው ላይ ያላቸውን ልዩነት (መዘቃ፤ ውዝዋዜ፤ የትያትርና ፊልም ስነ-ጥበባት) ትለያላችሁ፡፡
- የሃዉልት ምልክቶች የሚያስተላልፉ መልዕክት ታስረዳላችሁ፡፡
- የሃዉልት ስራ የሚሰራበትን ጥቅም ትነግራላችሁ፡፡

መግቢያ

በለፈው የትምህርት ውስጥ የስነ-ጥበብ ዓይነቶችን መማራችሁ ይታወቃል፡፡ ሁሉም የስነ-ጥበብ ዓይነቶች በአቀራረቦቻቸው እና በተደረሽኑቻቸው ልዩነት ብኖራቸውም ለማህበረሰቡ ከሚሰጡት ጠቃሚ ትምህርት አንፃር ተመሳሳይነት አላቸው፡፡ በዚህ ምዕራፍ ደግሞ በተግባር የሚቀርቡ ስነ-ጥበባትን በማነፃፀር ትማራላችሁ፡፡

የስነ-ጥበብ ሥራዎች ውበት ያላቸውና የማሳብ ባህሪ ያላቸው ስራዎች ናቸው፡፡ ጥበብ ከሰው ልጅ ጋር ትስስር ስላለው ሰዎችን ለማሳብ ጥልቅ ሚና አለው፡፡ ለምሳሌ ማንኛውንም ፊልም ተመልክታችኋል የፊልሙ ዋና ገፁ-ባህርይ የምያሳየውን ባህሪ ወይም ስራውን በመወደድ መመኘታችሁ አይቀርም፡፡ ስለዚህ የመዘቃ ስራና የእይታ ጥበብ (ስነ ጥበብ) ከሌሎች ስራዎች ጋር ተመሳሳይነት አላቸው፡፡ እንደን የጥበብ ሥራ ተመልክተን እንዲንወድ ያደረገው እንዲሁም እንዲናደንቅ ያነሳሳን አንዱ የጥበብ ዉበት ነው፡፡

በተግባር የምከናወኑ ወይም የምታዩ ድርጊቶች በጽንሰ ሀሳብ ከሚገለፁት ጋር ሲታዩ ልዩነት አላቸው፡፡ ምክንያቱም በዓይናችን ስላየንና ስለ አዳመጥን እንዲሁም ለመማርም ጉልበትና ግዜያችንን ይቆጥብልናል፡፡ ለምሳሌ በአንደኛ ደረጃ ህሳብ ትምህርት ውስጥ እንደ ተማራችኋል ሥዕል ተጠቅማቸው መደመርና መቀነስ ተምራቸዋል፡፡ ምክንያቱም በተግባር ወይም በስነ-ቅርፅ ስቀርብ ተማሪዎች በቀላሉ አይተዉ በተጨማሪነት እንዲረዱ ይጠቅማቸዋል፡፡

ባለፈው ትምህርት ርዕስ ውስጥ ተወኔትና የፊልም ጥበብ ተጠቅመን በትረካና በአፈ-ታሪክ መልክ ማስተማርና በሥነ-ጽሑፍ ማስተማር የሕጻናትን አእምሮ እንደሚንቀርፅ ተምራቸዋል፡፡

4.1. የስነ-ጥበባት ስራዎችን በተግባር የማስተማር ጥቅሞች

ተማሪዎች ቢያንስ መጎናፀፍ የሚገባቸው የመማር ብቃት፡

በዚህ ትምህርት መጨረሻ ተማሪዎች ፡

- የስነ-ጥበባት ጥቅምን ትዘረዝራላችሁ፡፡

ስነ-ጥበባት በምንጠቀምባቸው ሁኔታዎች ላይ በመመስረት የተለያዩ ጥቅሞች አላቸው፡፡ ይህም የዕለት ተዕለት እንቅስቃሴዎች ውስጥ፣ በዕድገትና ልማት ውስጥ እና በጤና አጠባበቅ ውስጥ ስነ-ጥበባት የሚሰጡት ጥቅሞች የሚደነቁ ናቸው፡፡ በተጨማሪም የፈጠራ ችሎታዎችን ለማዳበር የስነ-ጥበባት ስራ ከፍተኛ ጠቃሚነት አለው፡፡ ከዚህም በላይ የስነ-ጥበባት ችሎታና ፍቅር ለኢኮኖሚ ዕድገት፣ ለማህበራዊ ግንዘቤና ለመሳሰሉት ከፍተኛ ጠቃሚነት ስላላቸው ስነ-ጥበባትን በቅርፃ ቅርፅ፣ በሙዚቃና ውዝዋዜ፣ በትያትርና ድራማ እና በመሳሰሉት መግለፅ አስፈላጊ ነው፡፡

ተግባር 1

በምትኖሩበት ማህበረሰብ ውስጥ ስነ-ጥበባት የሚሰጡትን ጥቅሞች በቡድን ከተወያያችሁ በኋላ ለክፍል አቅርቡ፡፡

4.2. በተግባር የምታዩ ስነ-ጥበባትን ማነጻጸር (ሙዚቃ፣ ውዝዋዜ፣ የትያትር እና የፊልም ስነ-ጥበብ)

ተማሪዎች ቢያንስ መጎናፀፍ የሚገባቸው የመማር ብቃት፡

በዚህ ትምህርት መጨረሻ ተማሪዎች ፡

- የትያትር ጥበብ ከሌሎች ጥበብ ጋር ያለው ግንኙነት ትረዳላችሁ፡፡

4.2.1. ትያትር ከሌሎች የስነ-ጥበብ ትምህርት ጋር ያለው ትስስር

የስነ-ጥበብ ዓይነቶች ሁሉ (ውዝዋዜ፣ ሙዚቃ፣ ስነ-ቅርፅ እና ሌሎች) በፕሮዳክሽን ውስጥ የሚያስተላልፉት መልዕክት፣ በተዋንያን አቀራረብ፣በድርጊትና በመቼት ባህሪያቸው ከትያትር ጋር የምያመሳስላቸው ባህርይ አላቸው፡፡ ማንኛውም የስነ-ጥበብ ዓይነት ከትያትር ጥበብ ጋር የምያዘምዳቸው ተጨባጭ ልምድ አሏቸው፡፡ ነገር ግን ከትያትር ጋር ግንኙነት ብኖራቸውም በአጀማመር ታሪካቸው የተለያዩ ናቸው፡፡ ስለዚህ እነዚህ የስነ-ጥበብ ዓይነቶች ከትያትር ጋር ያላቸውን ግንኙነት ማወቅ አስፈላጊ ነው፡፡

4.2.2 ሙዚቃ

ሙዚቃ ማለት ከአርቶች ውስጥአንዱ ሆኖ በድምፅ እና በተለያዩ መሳሪያዎች ስሜታችንን የሚናጸባረቅበት የጥበብ ዓይነት ነው፡፡ አንድ የሙዚቃ አቀናባሪ ወይም አዘጋጅ የሙዚቃ ድረጊቱን የሚያቀርብ ሰው በመጠቀም የሙዚቃው መልዕክት እንዲተላለፍ ያደርጋል፡፡ አድማጮችም ያዳመጡትን ድምፅ ወደ

ስሜትና ፍልስፍናቸው በመቀየር ጭብጡን ይቀበላሉ። ስለዚህ በድምፅ የተዘጋጀው መዚቃ መድረክ ላይ ማቅረቡ ከትያትር ጋር ያለውን ግንኙነት ያሳየናል።

በተጨማሪም ባለፉት የትምህርት ክፍሎች ውስጥ እንደተማራችሁት፣የመዚቃ አፈጣጠርን በተመለከተ አንደንድ ምሁራን እንደምሉት በተለይ የመዚቃ መሣሪያዎች የተፈጠሩት በአከባቢያችን የምንሰማውን በተፈጥሮ ድምጾችን በማስመሰል ነው። የሰው ልጆች ያዩትን ሁሉ እያስመሰሉ እንደምሰሩ ይታወቃል። ለዚህም ጥቂት ምሳሌ ብናነሳሃ፤ በሰማይ ላይ የሚበሩ ወፎችንና በባህር ውስጥ የምወኙትን አሳዎችን በመመልከት፤ በጥናትና ምርምር በማድገፍ፤ አይሮፕላን መስረት እንደቻሉ ይታወቃል። እባብን በመመልከት ባቡሪን ሠርተዋል። ልክ እንደዚያው የመዚቃ መሣሪያዎችንም በጥናትና ምርምር ተደግፈው በአከባቢ ከሚሰሙት ድምጾች እንደ ሰሩ ግልፅ ነው። በምንሰማቸው ማራኪ ድምጾችም እያስመሰሉ ከግጥም ጋር በማቀናጀት እየተጨወቱ ተፈጥሮን ስያደንቁ እንደ ነበረ ታሪክ ያስረዳል።

የወፎችምን ድምፅ እያስመሰሉ በግጥም እና ዜማ እንዴት እንደሚጨወቱ ቀጥሎ ከተሰጠው ምሳሌ ማየት ይቻላል።

ጂላ፤

ጂላዬ.....(2)

ጂሊ፣ብቶ ቱሜ

ጂን ቦና ፣ዱሜ

ዮመነኬ፣ዱፉ

ራች ፣በር ፣ጋፈታ

ያን፣ወል ጋፈታ

ሰዱ፣ ጀቢ፣ ትክሳ

ጃርስ፣ሰንጋ፣ትክሳ

ጮመ፣ነዶ ገቴ፣

ሞርመ ፣ነኩቴ፣

እያላ ይቀጥላል.....

ተግባር 1

በአከባቢያቸው የሚሰሙትን ድምጾች ጊዜ ወስዳቸው በትዕግስት፤

1. ዉት ማንም ሳይንቀሳቀስ

2. ማታ፣ሁሉም ፣ከተረጋጋ፣ቦኋላ፣ በጸጥታ ያለውን ድምፅ ከልብ ስሙት !

ሀ. ምን ሰማችሁ?

ለ. ዱሮ ልጆች ሆናችሁ በምትሰሙት ድምፅ እና ፣በአሁኑ፣መካከል ፣ልዩነት ፣አለው? ምን?

ሐ. ከዱሮው የተለየ፣አሁን ያለ፣ካለ፣ግለጹ፡፡

2. የተፈጥሮ ድምጾች ምን ያህል፣የሰው ልጆችን፣እንደምማረኩ ግለጹ፡፡

3. እነኚህን የተፈጥሮ ማራኪ ድምጾችን ፣ምን ያህል ታደንቃለቸው?

እንግዲህ ከላይ እንደየነው እርግብም ኩኩ፣ ኩኩኩኩ.....እያለች ስትዘምር ሰምተን አናውቃለን፡
፡በአከባቢያችንም ያሉ ትላልቅ ሰዎች ስለ የተለያዩ አራዊት መዝሙሮች የምነግሩን ነገር አላቸው፡፡

ለምሳሌ

ኩኩ....ኩኩኩኩ..(2)

ጃርቲን ኤደ ዱቴ

ዲን ኬሬ፣ጉቴ

ኦቴን ፣ተቡሉቃ፣

ሙጫ ፣ሱቡሉቃ

ጉርባን ኤርጋ ዲዴ....እያሉ የድሮ ሰዎች የሙዚቃንድምጾችና፣መሣሪያ፣ፈጥሯል፡
፡እነንተም በዚህ መሰረት የድሮ ትላልቅ ሰዎችን ፣ጠይቃቸው በቡድን ለክፍል ተማሪዎች አቅርቡ፡፡

የቤት ሥራ

በአከባቢያቸው በምገኙ፣ቀላል ነገሮችን ፣በመጠቀም ፣አንድ የምትወዱትን ፣የሙዚቃ መሣሪያ ፣ሠርታቸው አሳዩ፡፡

4.2.3. ዉዝዋዜ

ዉዝዋዜ ማለት ከሙዚቃ ጋር የሚተገበር ፕሮፎርማንስ (ተግባር) ሆኖ በተቀናጀ አካላዊ እንቅስቃሴ በመደገፍ የሙዚቃውን ጭብጥ ወይም መልዕክት በተዘዋወሪም ሆነ በቀጥታ የምደግፍ ነው፡፡ እንዲሁም በትያትር ዉስጥ ዉዝዋዜ ጥልቅ ስፍራ ከመኖሩም አልፎ አካላዊ ብቃት እንድጨምር ያደርጋል፡
፡ዉዝዋዜ ማለት በድምፅ የምዘፈነውን ነገር ወደ ትርጉም ያለው እንቅስቃሴ መቀየር ነው፡፡ስለዚህ የዉዝዋዜ ጥበብ በሙዚቃ ተጅቦ መድረክ ላይ ስቀርብ ዉበት ሰለምኖረው የበለጠ ከትያትር ጋር ግንኙነት ይፈጥራል፡፡

4.2.4. ስነ-ጥበብ

የስነ ጥበብ ዓይነቶች ፣ሥዕል፣ስነ-ቅርፅ፣ቀለም ቅብና የተለያዩ የጥበብ ስራዎችን የምያስተምር ጥበብ ነው፡፡ብዙውን ጊዜ የጥበብ ሥራ የምያስተለልፈው መልዕክት በቀላሉ መገነዘብ አስቸጋሪ ነው፡፡ስነ ጥበብን ለመረዳት አስቀድመን የገፀ-ባህርይ ሁኔታ፣መቼትና ጭብጡን ማስተወል ግዴታ ነው፡፡ስነ-ጥበብ በትያትር ጥበብ ዉስጥ መድረክ ላይ የምቀርቡ ትያትሮችን ለማስተማር ጉልህ ሚና ይጫወታሉ፡፡ የመድረክ ገፅታ ለተማልካች እንዲያመች ዉበት የምያኖረው የስነ-ጥበብ ስራ ነው፡፡ይህም በትያትር ስራ ዉስጥ የገፀ-ባህርይ የዉስጣዊና ዉጫዊ ስሜትን ለማጉላት ይረድናል፡፡ለምሳሌ የገፀ-ባህርይ

ንዴት፣ደስታ፣ሀዘን ፣መከላተር እና የመሳሰሉትን አጉልተው ለማሳየት ከፍተኛ አስተዋጽኦ ይኖሯል። እንዲሁም በፊልም ጥበብ ሥራ ውስጥም የስነ-ጥበብ ሚና ከፍተኛ ነው።ይህም ደግሞ በፍልም ውስጥ የምክናወኑ ክኒዊኖችን ተከትለው ከቀረጸ ቦታላ እና የቀረጸ ግዜ የምክናወኑ ስራዎችን ውበት ለመጨመር ስነ-ጥበብ ከትያትር ጋር ግንኙነት አሏቸው።

ጥበብ በተግባር ስቀርብ በቀላሉ የምናገኘው ውጤቶች የሚከተሉት ናቸው።

- ትምህርት ለመማር
- የምፈለገውን መልዕክት ለማስተላለፍ
- ሃሳባችንን ለማግለፅ
- የገቢ ምንጪ ለማግኘት
- ከሰዎች ጋር ተግባራት ለመፍጠር እና ወዘተ ...ናቸው።

4.3 ቅርጽ ቅርጽ፣ የሃውልትእና የእጅ ስራ መያዝ ምልክቶች መልዕክት

ተማሪዎች ቢያንስ መጎናፀፍ የሚገባቸው የመማር ብቃት፡

በዚህ ትምህርት መጨረሻ ፡

- የሃውልት ምልክቶች የሚያስተላልፉ መልዕክት ታስረዳለላችሁ።
- የሃውልት ስራ የሚሰራበትን ጥቅም ትነግራላችሁ።

ወይይት 2

ሃውልት ለምን ይሰራል ብለህ ታስባለህ? በመወያየት የወይይት ሃሳባችሁን ለክፍል ግለፅ።

ብዙ ጊዜ የመታሰቢያ ሃውልት ለታዋቂ ሰዎች እና እንስሳት በህይወት ካለፉ በኋላ የሚሰራ ነው። በተለይ እውቅና፣ተወዳጅነት እና ክብር ያላቸው ሰዎች በህይወት ሳሉ እና ከሞቱ በኋላ ሊሰራ ይችላል። ፡ ሃውልት የሚያስተላልፈው መልዕክቶች ብዙ ቢሆኑም የተወሰኑ ታሪክ፣ዕሴት፣ጀግንነት፣ባሕል እና የመሳሰሉትን ለማስተላለፍ ይረዳል። የመታሰቢያ ሃውልት ታሪክን ያስተምራል። እንዲሁም ያለፈው ታሪክ እንዳለ የሚያንፀባርቅ እና የሚያቆይ ነው። ታሪክ ወይም የህብረተሰቡ ክንውን የተከናወነበት ጊዜ እና ቦታ እንዳለ ለማቆየት እና ለማሳየት ያገለግላል።.

ወይይት 3

በኦሮሚያ የሚታወቁ ሃውልቶችን ዘረዝራችው በቡድን በመወያየት ለክፍል አቅርቡ።

እንደ ክልላችን ሆነ እንደ ሃገራችን ለጀግኖች የተሰራ የመታሰቢያ ሃውልቶች ብዙ ናቸው። ከነዚያ ውስጥ ጥቂቶቹ የሚከተሉት ናቸው።

4.3.1. ጫሊ ሾኖ

ጫሊ ሾኖ በ1796 በያዮ ወረዳ ተወልዶ ያደገ ሲሆን፤ በኢሉ አባ ቦር ከ1842-1874 አካባቢ ስያስተዳደር የነበረ ጫሊ ሾኖ ወይም አባ ቦር ናቸው። በዚህ አካባቢ በጀግንነት ሲታወቅ ነበር።

የኢሉ አባ ቦር ዞን ስያሜ ያገኘው፤ የአራቱ ገዳ እና ዘጠኙ እሉ ሲያስተዳደረ የነበረ ሰው፤ አባ ጫሊ/አባ ቦር የተባሉ ሰው ነበሩ። ከገዳ ስርዓት ገደብ ወጪ ያስተዳደረበት ምክኒያት፤ በስልጣን ላይ በነበረበት ዘመን ከብዙ ጠላቶች ጋር ሲዋጋ በጀግንነት ሲመራ ስለነበር በህብረተሰቡ ዘንድ ተቀባይነት ስላተረፉ ማስተዳደር እንደቻሉ ይነገራል።.

ያዩ ከተማም የአስተዳደሩ ማዕከል ስለነበረች፤ የንጉስ አባቦር/ ጫሊ ሾኖ ሃወልት በያዩ ከተማ ህዳር 19 2013 ዓ.ም ወይም ታህሳስ 1 2020 እ.አ.አ ተመረቀ። የዚህ ታሪክ ምንጭ ከቢ.ቢ.ሲ አፋን ኦሮሞ/ BBC Afaan Oromoo የተወሰደ ነው።

ስዕል 4.1. የጫሊ ሾኖ የመታሰቢያ ሃወልት

ወይይት 4

ከዚህ በላይ የተመለከታችሁትን የመታሰቢያ ሃወልትና ከጫሊ ሾኖ አጭር ፅሁፍ ምን እንደ ተረዳችሁ በቡድን በመወያየት ለክፍል ግለጹ።

4.3.2. አብሼ ገርባ

አብሼ ገርባ የአባ ዱላ ኦዳ ቡሉቅ ልጅ ሲሆኑ፤ በሆሮ ጉዳሩ ወለጋ አከባቢ የነበሩ ናቸው። ገርባ ሁሩባ እንደ ገዳ ስርዓት በኦዳ ቡሉቅ ተመርጠው፤ እንደ አባ ዱላ ከ1850-1854 ሲያገለግሉ ነበር። አራት አመት ከአገለገሉ በኋላ፤ ገርባ ህይወታቸው አለፈ። አብሼም ከአባቱ ሞት በዋላ ወደ ስልጣን መጥቶ የጦር መሪ ሆኑ። በሆሮ አከባቢም የጎጃም ወረራ ከጊዜ ወደ ጊዜ ይመጣ ነበር። አቢሼ ስዋጋ ስለነበር ከሰዎቹ ዘንድ ተቀባይነትን አገኘ።.

ከጎጃም የመጡ አብሼን ተዋግተው ማሸነፍ ስላቃታቸው፤ ለመያዝ ዘዴ ዘየዱ። ሰላም እንፈልጋለን በማለት፤ መልዕክት ፈረስ ከወርቅ በመስራት ላኩለት። በዚህ ሁኔታ አብሼ ራስ ደረሱን የጎጃም የጦር ኃላፊ ከነበሩ ጋር ተገኝተው እንዲነጋገሩ አመቻቸው። በኦሮሞ ህግመሰረት በመማል ከጎጃም የመጡ እና አቢሼ አጠናቀቁ። ከዚያ በኋላ የጎጃም ሰዎች ሰልፈኞቻቸውን ደብቀው ሆሮ ወስጥ ስፍራ እንዲይዙ አደረጉ። አቢሼ ደግሞ በፊት የተሰማሙበት ጉዳይ ስላሌ ሰልፈኞቹ

የሰፈሩበት ቦታ ወደ ጎዳ ኮከር የተሰኘው ቦታ ሄዱ። እዛ ከደረሱ በኋላ፤ እንደ ኦሮሞ ባህል መሰረት የታጠቁት መሳሪያ ታጥቀው ወደ ወይይት ቦታ ስለማይገባ፤ ትጥቁን ፈትተው ወደ ድንኳን ገቡ። እሱ እንደ ገባ የተባባሉትን በመካድ፤ በደንብ አሰሩ። አቢሼን እንደያዙ ለሰልፈኞቹ ለማስተዋወቅ ከበሮ መቱ፤ በቅፅበት ከተደበቁበት በመወጣት፤ አቢሼ ይዛቸው ሄዶ የነበረውን ወታደሮች መዋጋት ጀመሩ። አቢሼ ክህደት ተፈፅሞበት በመያዙ እሱም ወታደሮቹም ለአንደ እና ለመጨረሻ ጊዜ ተሸነፉ።

ብዙ የአቢሼ ወታደሮችም ተሰዉ። የካቲት 13 1877 አቢሼ ወደ ጎጃም በመወሰድ አሰሩ። ካሰሩ በኋላ አሰቃቂ በሆነ ሁኔታ ገደሉት።

ለዚህ ጀግና መታሰቢያነት በሆሮ ጉዳሩ ዞን ሻምቡ ከተማ በፈረስ ላይ ተቀምጦ ጦር ይዘው፤ ጀግንነት እና ታሪኩን የሚገልጽ የመታሰቢያ ሃውልት ተሰርቶላቸው፤ ግንቦት 30 2013 ዓ.ም ተመርቋል። የዚህ ጀግና ታሪክ ፅሁፍ ምንጭ ከቢ.ቢ.ሲ አፋን ኦሮሞ/BBC Afaan Oromoo የተወሰደ ነው።

ስዕል 4.2. የአቢሼ ገርባ የመታሰቢያ ሃውልት

ወይይት 5

ከዚህ በላይ ለአያቶች የመታሰቢያ ሃውልት እና ስለ አቢሼ ገርባ የተጻፈ አጭር ፅሁፍ ምን እንደተረዳችሁ በቡድን በመወያየት ለክፍል አቅርቡ።

4.3.3. በከር ዋሬ

በከር ዋሬ የተወለዱ በምስራቅ ሃረርጌ ጃርሶ ወረዳ ነበር። በከር ዋሬ በኦሮሞ ትግል ታሪክ ውስጥ በብዙ ነገር ይታወቃሉ። በተለይ በምስራቅ ኦሮሚያ ውስጥ የሚኖሩ ኦሮሞዎች፤ በነፍጠኞች ወራሪ ኃይል /የሚኒልክ ወታደሮች/ በጥር 6 1887 በተደረገው ጦሪነት፤ የኦሮሞ ጦር መሪ ማን

እንዲሆን ከተወያዩ በኋላ፤ ባካር ዋሬ እንዲመሩ መረጧቸው፡፡ ይህ ጀግና ብርቱጅግንነት፣አዋቂ እና ከፍተኛ የማስተዳደር ችሎታ ነበራቸው፡፡

በጫል ጨለንቆ በተካሄደ ጦርነት የተነሳ ጀግናው የኦሮሞ ጦር መሪ ባካር ዋሬ በዚህ በጦርነት እግሩ ተቆረጠ፡፡ እግሩ የት እና እንዴት እንደተቆረጠ የሚታወቅ ነገር ስለሌለ፤ ሃራርጌ አከባቢ ያሉ ሰዎችም እንደ ምሳሌ ሲጠቀሙ ጠፍተው ያልተገኘ ነገር ካለ . “አቺ ቡቴ ሚላ ባካር ዋሬ”ትርጉሙም ጠፍተው የቀረ የበካር ዋሬ እግር እንደ ማለት ይናገራሉ፡፡ በዚህ ጦርነት ብዙ ሰዎች አልቀው ነበር፡፡ ይህ እልቂት እስከ ዛሬ ጫሊ ጨለንቆ በመባል ይታወቃል፡፡

ለዚህ ጀግና መታሰቢያ የሚሆን ከነ ፈረሳቸው የተሰራ የመታሰቢያ ሃውልት በጨለንቆ ሰማዓታት ወስጥ መጋቢት 25 2015 እ.አ.አ ተሰርተው ተመርቋል፡፡

የዚህ ጀግና ታሪክ ፅሁፍ ምንጭ ከቢቢሲ አፋን ኦሮሞ/ BBC Afaan Oromoo የተወሰደ ነው፡፡

ስዕል 4.3. የበካር ዋሬ የመታሰቢያ ሃውልት

ወይይት 6

ከዚህ በላይ ያለውን የመታሰቢያ ሃውልት እና ከባካር ዋሬ ታሪክ እጭር ፅሁፍ ምን እንደተረዳችሁ በቡድን በመወያየት ለክፍል አቅርቡ፡፡

4.3.4. የአኖሌ ሰመዓታት መታሰቢያ ሃውልት

የአኖሌ ሃውልት በምስራቅ አርሲ ሄጦሳ ወረዳ ይገኛል፡፡ የኦሮሞ አርሲ የነፍጠኛን ወረራ በመከላከል፤ በተለይ ከ1881-1886 እ.አ.አ ከፍተኛ ጦሪነት አድርጓል፡፡ ሚኒልክ በተለያዩ ጊዜ ለ6ኛ ዙር ወደ አርሲ ሲያዘምት ነበር፡፡ አርሲን መቆጣጠር ባይችልም ከፍተኛ ዋጋ ከፍሏል፡፡ ሚኒልክ በጊዜው ዘመናዊ የጦር መሳሪያ በግዢ እና ከአወሮፓ በሚያገኝ ድጋፍ የበላይነት ቢኖረውም፤ በአርሲ ከአካሄደው ጦርነት ከሁሉም አደገኛ እና ደም የፈሰሰበት ነበር፡፡ በፊታቸው የተደቀነውን ኃይል ለመስበር፤ ሚኒልክ የጦር መሳሪያ ብቻ አልተጠቀመም ነበር፡፡ ህዝቡን ለማማረር ወንዶችን የቀኝ እጅ እና ሴቶች ደግሞ ጡታቸውን መቁረጥ እንደ አላማ ይዘው ነበር፡፡

ኦሮሞ ያሳለፋቸውን ታሪክ አጥንተው በማስታወስ፤ የዛሬውን ለማጠናከር በጣም አስፈላጊ ነው። የአኖል ሰማዕታት ይህንኑ ያረጋግጣል። የአኖሌ ሰማዕታት ሃውልት ዲዛይን እና ስራ የነፍጠኛን ጭቁን ስርዓት በኦሮሞ ላይ የፈፀመውን ድርጊት እንዴት እንደ ነበረ እና ቦታውን የሚገልፅ ነው። የዚህ ሃውልት ስራ ዋና አላማ፤ እንደዚህ አይነት አስነዋሪ ድርጊት እንዳይደገም እና የሚቀጥነው ትውልድ እንዲማራበት ለማድረግ ነው።

የዚህ ሃውልት ታሪክ ፅሁፍ ምንጭ ከቢቢሲ አፋን ኦሮሞ/ BBC Afaan Oromoo የተወሰደ ነው።

ሰዕል 4.4. የአኖሌ ሰማዕታት መታሰቢያ ሃውልት

ወይይት7

ከዚህ በላይ ያለውን የመታሰቢያ ሃውልት እና ከአጭር ፅሁፉ ታሪክ ምን እንደተረዳችሁ በቡድን በመወያየት ለክፍል አቅርቡ።

4.3.5. ብርጋዴር ጀነራል ታደሰ ብሩ

ብርጋዴር ጀነራል ታደሰ ብሩ በ1920 በሰሜን ሸዋ ዞን ሰላሌ አከባቢ ተወልደው እንዳደጉ ለጀግኖች የተፃፉ ብዙ ፅሁፎች ይመሰክራሉ። ጣሊያንን የሚዋጉ ሽምግ ተዋጊዎች አባል ነበሩ። በመጨረሻም በሶማሊያ ሞቃዲሾ እድሜ ልክ ተበይኖበት/ተፈርዶበት ታሰረ። እንግሊዝ በ1940 ሞቃዲሾን ወርራ ነጻ እስክትወጣ ድረስ እዛ ነበሩ። ከዛ በኋላ ተፈተው በኬንያ የወትድርና ስልጠና ወሰዱ። ወደ ሃገራችን በመመለስ በሆሎታ የጦር አሰልጣኝ በመሆን ሲያገለግሉ ነበር። በ1954 ማዕረጉን ከፍ በማድረግ በፈጥኖ ደራሽነት ተሸለሙ። በዚህ ጊዜ ሲታገል የደቡብ አፍሪካ ፕረዝደንት ነልሰን ማንዴላን አሰለጠኑ። ሰኔ 1964 ብርጋዴር ጀነራል ታደሰ ብሩ የመጫ እና ቱላማ እርዳታ ድርጅት መሪ ሆኑ። በዚህ ድርጅት እርዳታ ኦሮሞዎች እንዲማሩ እና እራሳቸውን እንዲችሉ ስያስተምሩ ነበር። ይህ ደግሞ ኃይለ ሰላሴ እና ግብርአበሮቹን በጣም አናደዳቸው። ይህ ድርጅት እንዲዘጋ፣ የድርጅቱ አባል የነበሩ እንዲያዙ ሌሎች እንዲገደሉ እና የቀሩት ከሃገር እንዲሰደዱ ተደረገ።

ብርጋደር ጀነራል ታደሰ ብሩ የሞት ፍርድ ከተፈረደባቸው በኋላ፤ ወደ እድሜ ልክ እስራት ተቀየረላቸው። ሰኔ 1974 ኃይለ ስላሴ ከስልጣን ወርደው ደርግ ወደ ስልጣን ሲመጣ፤ ብርጋደር ጀነራል ታደሰ ብሩ በገለምሶ ከታስረበት ሰብረው በመውጣት ወደ ፊንፊኔ ተመለሱ።

የደርግ መንግስትም በፖሊስ ኃይል ቁጥጥር ስር እንዲወሉ ትዕዛዝ አስተላለፉ። ብርጋደር ጀነራል ታደሰ ብሩ በመሰወር የጦርነት ንቅናቄ ወታደሮችን በሸዋ ማደራጀት ጀመሩ። በመጨረሻም እሱን ያዙአቸው፤ የሞት ፍርድም ተፈረደባቸው። ከብዙ የኦሮሞ አመራሮች ጋር መጋቢት 18 1975 ዓ.ም ተገደሉ። ቢሞቱም ስለ ማንነት፣ ባህል እና አፋን ኦሮሞ በማስተማር ያበረከቱት አስተዋፅኦ ትልቅ ነበር። ስለዚህ በሰሜን ሸዋ ዞን ፍቼ ከተማ የብርጋደር ጀነራል ታደሰ ብሩ የመታሰቢያ ሃውልት ግንቦት 25 2019 እ.አ.አ ተሰርቶላቸው ተመርቋል።

የዚህ ሃውልት ታሪክ ፅሁፍ ምንጭ ከቢቢሲ አፋን ኦሮሞ/ BBC Afaan Oromoo የተወሰደ ነው።

ስዕል. 4.5. የብርጋደር ጀነራል ታደሰ ብሩ የመታሰቢያ ሃውልት

ወይይት 8

ከዚህ በላይ ላያችሁት የመታሰቢያ ሃውልት እና ከ ብርጋደር ጀነራል ታደሰ ብሩ የተጻፈ አጭር ፅሁፍ ምን እንደተረዳችሁ በቡድን በመወያየት ለክፍል አቅርቡ።

4.3.6. በላይ ዘለቀ ቅልጡ

የዘር ሃረጉ ከወሎ ኦሮሞ ቦረና የሚባሉ ከኦሮሞ ቱላማ የዘር ግንድ በ1904 ተወለዱ። በላይ በሽምግ ተዋጊነት ይታወቃሉ። በዚህ ዘዴ ጣሊያኖች እና ግብራብሮቻቸውን እረፍት ሲያሳጣ ነበር። በተለያዩ ጦር ሜዳዎች ጣሊያንን በማሸነፍ ጀግንነቱን እስመስክሯል። የኦሮሞ ጀግና በላይ ዘለቀ ቅልጡ የጦርነት ስልት ማሸነፍ ያቃታቸው ጣሊያኖች ተስፋ ቆረጡ። የዚህን እና የሌሎች ጀግኖችጥንካሬ እና ጀግንነት ሃገር ለቀው ወጡ።

ጣሊያኖች ከተሸነፉ በኋላ ኃይለስላሴ ለአምስት (5 አመት) ሸሽተው ከነበረው ከእንግሊዝ ሃገር ሲመለሱ፤ እንደ ሌሎች ጀግኖች ወደ ስልጣን ልመጣ ይችላል በምል፤ በላይዘለቀ እንዲያዙ

አደረገ፡፡ ተይዘውም ወደ ፊንፊኔ ተወሰደው እድሜ ልክ ፍርድ ተፈረደባቸው፡፡ ነገር ግን እስር ቤቱን ሰብረው ወደ ጎጃም ሲመለስ፤ ከመንገድ ተይዘው ወደ ፊንፊኔ ከተመለሱ በኋላ፤ በሞት እንዲቀጡ በኃይለስላሴ መንግስት ስርዓት ተፈረደባቸው፡፡ ተወልደው በ35 አመታቸው ጥር 5 1937 ከሁለት ወንድሞቹ ጋር ተሰቀሉ፡፡ ስለዚህ በምስራቅ ጎጃም ዞን ቢቸና ከተማ የበላይ ዘለቀ የመታሰቢያ ሃውልት ጥቅምት 10 2009 እ.አ.አ ተሰርቶላቸው ተመርቋል፡፡

የዚህ ሃውልት ታሪክ ፅሁፍ ምንጭ ከቢቢሲ አፋን ኦሮሞ/ BBC Afaan Oromoo የተወሰደ ነው፡፡

ስዕል. 4.6. የበላይ ዘለቀ ቅልጡ የመታሰቢያ ሃውልት

በአጭሩ ከመታሰቢያ ሃውልት ልንረዳ የሚገኝለው ነገር፤ እነዚህ ሃውልት ለምን እንደተሰሩ እና የሚያስተላልፈውን መልዕክት ነው፡፡

ወይይት 9

ከዚህ በላይ ላያችሁት የመታሰቢያ ሃውልት እና ስለ በላይ ዘለቀ የተጻፈ አጭር ፅሁፍ ምን እንደተረዳችሁ በቡድን በመወያየት ለክፍል አቅርቡ፡፡

4.3.7. ሃጂ አደም ሳዶ

ሃጂ አደም ሳዶ በ1877 በባሌ ዞን ጎባ ወረዳ ተወለዱ፡፡ ከ15 እድሜ ጀምረው ባሪነትን እምቢ በማለት ወደ ትግል ተቀላቀሉ፡፡ የሚኒልክ ጦር በሌ በወረሩ ጊዜ፤ የነፍጠኝነት ስርዓት በሃገራችን ተቀባይነት አይኖረውም በማለት ህዝቦችን ሲያነሳሱ ነበር፡፡ ሃጂ እንደ ሌሎች ታጋዮች በጠመንጃ አፌሙዝ ብቻ አያምኑም ነበር፤

“ነፃ የሚያወጣን፤ የለውጥ አዕምሮ ነው ይላሉ”፡፡ በባሌ የጀመረው የትጥቅ ትግል፤ በፊንፊኔም እንዲጠናከር የባሌ አመራሮች እና ታጋዮች እነ ጀነራል ዋቆ ጉቱ እና ጀነራል ሁሴን ቡኔ የፃፉት ደብዳቤ፤ የኦሮሞ ትግል ምስጢር ያለው ለብርጋዶር ጀነራል ታደሰ ብሩ ለማድረስ ስል ጊዜ በመንግስት ፖሊሶች አባል/

ሰዎች ተይዘው ታሰሩ። በዛም ወደ ፊንፊኔ በመጡ ጊዜ የያዙት ደብዳቤ ምስጢር እዳይወጣ ወደ ሽንት ቤት በመሄድ፤ አኝከው በመዋጥ ተመልሱ።.

የተፃፈ ደብዳቤ ይህን የትጥቅ ትግል እንዴት አድርገው ተጋግዘው ከግብ እንዲያደርሱ የሚያሳይ ነበር። ሽንት ቤት ሄደው ሲመለሱ የመንግስት አካል/ የመንግስት ፖሊሶች ይዘው፤ ያመጡትን ሰነድ እንዲሰጣቸው ጠየቋቸው በዛም መፈተሽ ጀመሩ። ሃጂ ግን ደብዳቤውን ወጦት ስለነበሩ “ከሆዳችን የወጣውን ነገር በሆዳችን መለስን” በማለት ምስጢሩ እዳይወጣ አደረጉ።

ሃጂ አደም ሳዶ የባሌ ህዝብ በኃይለስላሴ ንጉስ ላይ ስያደርግ የነበረውን ትግል በቀዳሚነት ድርሻውን ሲወጣ ነበር። በመጨረሻም የመጫ እና ቱለማ ድርጅት አባል እና በተጨማሪ ኦሮምያ ወስጥ ባሌና አርሲ መሃል ድልድይ በመሆን ሲያገናኛቸው እንደነበር የዚህ ጀግና ታሪክ ያስረዳል።

ከሃጂ አደም ሳዶ የምንማራቸው ነገሮች፡-

- በእውነት ለኦሮሞ ህዝብ መናገር። (ሃጂ አደም ለቆሙት እውነት ለማድናቀፍ፤ ብዙ ጊዜ መሬት፣ገንዘብ እና በተለያዩ ነገር ለማታለል ሞክረው አቃታቸው)
- ቁርጠኝነት
- ራስን መስጠት
- ለያዙት አላማ መቆም፤ ምስጥር ጣበቂነትና ወዘተ....ነቸው ።

ሃጂ አደም በ1981 ህይወታቸው ሲያልፍ፤ በትውልድ ቦታቸው ተቀበሩ። እሳቸው ቢቀበሩም ታሪካቸው ግን ከዘመን ወደ ዘመን በትውልድ ይታወሳል። ስለዚህ በባሌ ዞን ጎባ ከተማ የሃጂ አደም ሳዶ የመታሰቢያ ሃውልት ተሰርቶላቸው ተመርቋል።.

የዚህ ጀግና ታሪክ ፅሁፍ ምንጭ ከቢቢሲ አፋን ኦሮሞ/ BBC Afaan Oromoo የተወሰደ ነው።

ስዕል. 4.7. የሃጂ አደም ሳዶ የመታሰቢያ ሃውልት።

ወይይት 10

ከዚህ በላይ ላለው የመታሰቢያ ሃሳድ እና ስለ ሃጂ አደም ሳይ የተጻፈ አጭር ዕውቅና ምን እንደተረዳችሁ በቡድን በመወያየት ለክፍል አቅርቡ፡፡

የምዕራፉ ማጠቃለያ

- የትያትር ጥበብ ከሌሎች ጥበባት ጋር ግንኙነት አለው፡፡
- እነዚህ የስነ ጥበባት ዓይነቶች በአቀራረባቸው ግን ልዩነት አሏቸው፡፡
- ብዙ የስነ-ጥበባት ስራዎች የትያትር ስራዎችን ለማዋብ ከፍተኛ ሚና አላቸው፡፡
- የጥበባት ክንውን ትምህርትን ለማስተላለፍ ይጠቅመናል፡፡
- ውዝዋዜ ማለት በመደረክ ላይ የምቀርብ ሙዚቃን ለማወብና መስህብነቱ እንዲጨምር ለማድረግ ይረዳል፡፡
- የሙዚቃና ትያትርግንኙነት የምንፀባረቀው ሙዚቃ በመድረክ ላይ ቀርቦ በአካላዊ እንቅስቃሴ ስደገፍ ነው፡፡

የምዕራፍ አረት መጠቃልያ ጥያቄዎች

ሀ. ከዚህ በታች ያሉትን ጥያቄዎች ትክክል ከሆኑ እውነት ስህተት ከሆኑ ደግሞ ሀሰት በማለት መልሱ፡፡

1. የመታሰቢያ ሐሳድ የሚሰራለት ለሰው ብቻ ነው፡፡
2. የመታሰቢያ ሐሳድ ታርክን ያስተላልፋል፡፡
3. ጫሊ ሾኔ የተወለዱት በጅማ ከተማ ነው፡፡
4. አቢጄ ገርባ የጦር መሪ ሆኖ የተሸሙት በ1855 ነው፡፡
5. የአኖሌ የሰመታት ሐሳድ የምገኛው በአርሲ ዞን ሄጦሳ ወረዳ ነው፡፡
6. ቢ/ ጄኔራል ታደሳ ብሩ ስለ ኦሮሞ ማንነት፣ በህልና ቋንቋ የስተማሩ ነበር፡፡
7. በለይ ዘለቀ የሚታወቁት በሽምቅ ወጊያ ነው፡፡
8. መታሰቢያ ሐሳድ ለምን እንደ ተሰራና የሚያስተላልፈው መልዕክት ማወቅ አይቻልም፡፡
9. የትያትር ጥበብ ዓይነቶች በአቀራረባቸው ልዩነት የለቸውም፡፡
10. የትያትር እና ፊልም ጥበብ ከሌሎች ስነ- ጥበባት ጋር ግንኙነት አይኖረውም፡፡
11. የትያትር ጥበብ ሥራዎች ከስነ-ጥበባት ሥራዎች ጋር ተቀናጅተው ብቀርብ የተለየ ድምቀት ሊያገኝ ይችላል፡፡
12. ሙዚቃ ማለት በድምፅ ቅንብር ብቻ ሳይሆን በውዝዋዜ መድረክ ላይ ማቅረብ ይቻላል፡፡
13. ከስነ-ጥበብ ፋይዳ አንዱ መልዕክት ማስተላለፍ መቻሉ ነው፡፡

ለ. ከዚህ በታች ለተሰጡት ጥያቄዎች ትክክለኛውን መልስ ምረጡ፡፡

1. ከምክተሉት ምርጫዎች ውስጥ የመታሰቢያ ሐሲልት ጥቅም ያልሆነ የቱ ነው?

- ሀ. ያለፈውን ታርክ ለማስታወስ
- ለ. ወደ ፊት የምመጣውን ነገር ለመገመት
- ሐ. ታርክን ከትዉልድ ወደ ትዉልድ ለማስተላለፍ
- መ. መልስ የለም

2. ከዚህ ባታች ከተሰጡት ምርጫዎች መካከል ሃጂ አደም ሳዶ የሚንማረው የቱ ነው?

- ሀ. ለኦሮሞ ነፃነትና ፍትህ መቆም
- ሐ. ምስጢር ጠባቂነት
- ለ. ቁርጠኝነት
- መ. ሁሉም

3. ከዚ በታች ስማችሁ ከተጠቀሱት ታጋዎች መካከል ነጻ የምንወጣው በትምህርት የደበረ አዕምሮው ነው ያሉት የትኛው ነው ?

- ሀ. ጄኔራል ታደሰብሩ
- ለ. ሃጂ አደም ሳዶ
- ሐ. በላይ ዘለቀ ቂልጡ
- መ. በከር ዋሬ

4. የተጋይ በላይ ዘለቀ የመታሰቢያ ሐሲልት የቆመበት -----ከተማ ነው

- ሀ. ፊንፊኔ
- ሐ. በህርዳር
- ለ. አዳማ
- መ. ቢቸና

5. የቀድሞ የደቡብ አፍሪካ ፕሬዝዳንት ኔልሰን ማንዴላን ያሰለጠነው ኢትዮጵያዊ ማነው?

- ሀ. በላይ ዘለቀ
- ሐ. ሃጂ አደም ሳዶ
- ለ. ጄኔራል ታደሰ ብሩ
- መ. በከር ዋሬ

6. ከሚከተለው አንዱ የስነ-ጥበብ ዓይነት ነው፡

- ሀ. ሙዚቃ
- ሐ. ፊልም
- ለ. ትያትር
- መ. ሁሉም

7. አንዱ የስነ-ጥበብ ፋይዳ ነው?

- ሀ. ትምህርት መስጠት
- ለ. ሃሰብን መግለፅ
- ሐ. መልዕክት ማስተላለፍ
- መ. ሁሉም

8. ከትያትር ጥበብ ጋር ግንኙነት ያለው የትኛው ነው?

- ሀ. ፊልም
- ሐ. ዉዝዋዜ
- ለ. ሙዚቃ
- መ. ሁሉም

ምዕራፍ

የስነ-ጥበባት ትስስር

5

የዚህ ምዕራፍ ትምህርት ዉጤቶች፡

ከዚህ ትምህርት በኋላ፡

- ስነ-ጥበባት ክሌሎች ትምህርት ጋር ያላቸውን ትስስር በመለየት ታደንቃላችሁ፡፡
- ስነ-ጥበባት በክሌሎች የትምህርት መስኮች ውስጥ ያላቸውን ጥቅም ትለያላችሁ፡፡

መግቢያ

ስነ-ጥበባት ክሌሎች ትምህርትን ለማስተማር ያላቸው ድርሻ ከፍተኛ ነው፡፡ ሥነ-ጥበባት በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ ሌላውን ትምህርት በቀላሉ ለማስተማር እና ከግብ ለማድረስ ከፍተኛ ሚና ይጫወታል፡፡ በተለይ በአንደኛ ደረጃ እና ቅድመ መደበኛ ክፍል የሚማሩ ካለ ስነ-ጥበባት አይታሰብም፡፡ አሳ ከዚህ ውስጥ ወጥታ ካለ ዉጭ መኖር እንደማትችል ሁሉ፤ ከስነ-ጥበባት ዉጪ የቅድመ መደበኛ ትምህርትም ሆነ አንደኛ ደረጃ ትምህርት ማሳካት አይቻልም፡፡ ይህ ብቻ ሳይሆን፤ ስነ-ጥበባት ለአካባቢ ጥበቃ እና በተለያዩ ጉዳዮች ለህብረተሰቡ ግንዛቤ ለማስጨበጥ ያለው ድርሻ ሰፊ ነው፡፡ በአጭሩ በሰው ልጅ እለት እለት ኑሮ ምቹ እና ቀላል በማድረግ ስነ-ጥበባት ከፍተኛ ጥቅም እንዳለው ተማሪዎች በደንብ ልትረዱ ይገባል፡፡

5.1. የስነ-ጥበባት ትምህርት ክሌሎች የትምህርት ዓይቶችና ከወቅታዊ ጉደይ ጋር ማስተሳሰር

ተማሪዎች ቢያንስ መነሻ ሆኖ የሚገባቸው የመማር ብቃት፡

በዚህ ትምህርት መጨረሻ ፡

- ስነ-ጥበባት በክሌሎች ትምህርት ውስጥ ያላቸውን ጥቅም ትናገራላችሁ፡፡
- ስነ-ጥበባት ክሌሎች የትምህርት መስኮች ጋር ያላቸውን ትስስር ታስረዳላችሁ፡፡

5.1.1. ስነ-ጥበብ (Visual art) ከሌሎች ትምህርት አይነት ጋር ማያያዝ

ተግባር 1

ስነ-ጥበብ ሌሎች ትምህርት መማር ዉስጥ ያለውን ምን አይነት ድርሻ አለው ብላችሁ ታስባላችሁ? በቡድን በመወያየት ለክፍል አቅርቡ::

ስነ-ጥበብ በሌሎች ትምህርት ዉስጥ ያለው ጥቅም ብዙ እንደሆነ ባለፈው ትምህርት ተምራቹል:: ለምሳሌ:-

- በምልክት እና በስዕል በመጠቀም ማስተማር፤ የመማር ተነሳሽነትን/ፍላጎት ያበለፅጋል::
- ተማሪዎች የትምህርት ይዘቱን በቀላሉ እንዲረዱ ያግዛቸዋል::
- በቀላል መንገድ ከአካባቢያቸው ጋር በመተዋወቅ፤ ፍላጎት እና የፈጠራ ችሎታቸውን እንዲያዳብሩ ይረዳቸዋል::
- በሌላ ትምህርት የሚማሩ አላማ፤ ከግብ እንዲደርስ እንደ ድልድይ ያገለግላል::
- የተማሪዎችን ተሳትፎ ይጨምራል::
- ሌሎች ትምህርት መማር ዉስጥ ያለው የስነ-ጥበብ ጥቅም ሲንመለከት፤ የተማሪዎች በራስ መተማመን ለማጎለበት እና የመሳሰሉትን መጥቀስ ይቻላል::

ለምሳሌ:- ሂሳብ በመማር ዉስጥ ያለው የስነ-ጥበብ ድርሻ በሁለት ይዘቶች አንመልከት:: እነርሱም:-

☞ ከ1-4 የሚማሩ ይዘቶች

ከ1-4 የሚማሩ የሂሳብ ይዘት እንዲሁ ስለ ሂሳብ ስሌቶች እና መሰረታዊ ምልክቶች ናቸው::

የሂሳብ ስሌቶች አራት ናቸው:: እነርሱም:-

$+$, $-$, \times ና \div

መሰረታዊ ምልክቶች እንደ:

\bullet , $>$, \leq ና \geq

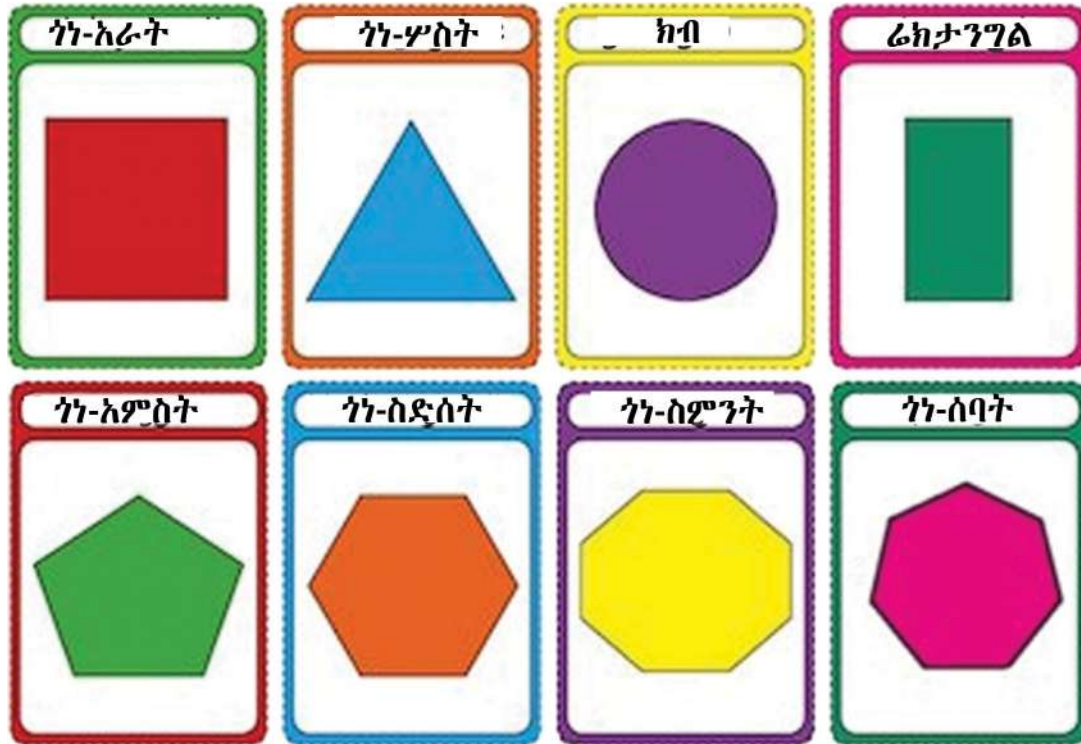
ማየት እንችላለን:: ስሌቶችም ሆነ ይህ ምልክቶች ቅርፅ ናቸው:: ቅርፃቸው ደግሞ ከመስመር የተሰሩ ናቸው:: ቅርፅ እና መስመር ደግሞ የስነ-ጥበብ መሰረታዊ ናቸው::

ከ 5ኛ ክፍል በላይ ያሉ ይዘቶችን:

ከ5ኛ ክፍል በላይ የሚሰጡ ይዘቶችና ሲንመለከት:-

☞ የጂኦሜትሪ ቅርፃ ቅርፆች

የጂኦሜትሪ ቅርፃ ቅርፆች የሚባሉ፡-

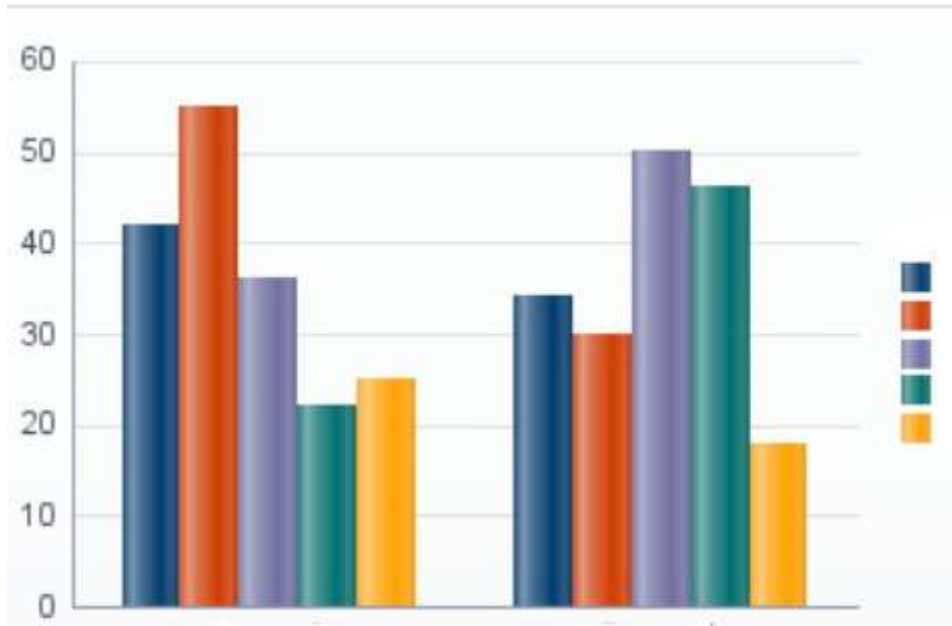

ስዕል 5.1. የጂኦሜትሪ ቅርፃ ቅርፆች ስዕል

እነዚህ ሁሉም ቅርፅ እና ቅርፃ ቅርፅ ናቸው፡፡ ቀርፅም ሆነ ቅርፃ ቅርፅ ከስነ-ጥበብ መሰረታዊ ባህሪ ናቸው፡፡

☞ ግራፍ/graph

የግራፍ መስመር ቅርፅ/ፎርም ይሰራል፡፡ በአጭሩ የስነ-ጥበብ ድርሻ ከፍተኛ ነው፡፡

ስዕል. 5.2. የግራፍ ሥዕል

ስነ-ጥበብ ሌሎች ትምህርት ለማስተማር ያለው ጥቅም ይህ ብቻ አይደለም፡፡ በሌሎች ትምህርት ማስተማር ውስጥ ይህ የማይባል ድርሻ አለው፡፡ በተጨማሪም እንደምሳሌ የህብረተሰብ ትምህርት አይነት ቢንወስድ፤ የተለያዩ ካርታዎች አለው፡፡ ካርታ ደግሞ ስዕል ነው፡፡ ሥዕል ደግሞ ስነ-ጥበብ ስራ ውስጥ አንዱ ነው፡፡ የስነ-ህይወት (ባዮሎጂ) ትምህርት ቢንወስድ በተለያዩ ሥዕሎች የተደገፈ ነው፡፡ በትምህርቱ አይነት የሚንጠቀሙት ሥዕሎች ሁሉም የስነ-ጥበብ ስራዎች ናቸው፡፡ በአጠቃላይ የስነ-ጥበብ ትምህርት ሌሎች ትምህርት ማስተማር ለማሳካት ያለው ጥቅም ብዙ ነው፡፡

ስነ-ጥበባት ከተለያዩ ትምህርት አይነት ጋር ትስስር አለው፡፡ በጤና ላይ የተዘጋጀ የትያትር ስራ፤ ይዘቱ ስለ በሽታ እና የመተላለፊያ መንገድ ሊሆን ይችላል፡፡ በመማር እና ማስተማር ላይ የተዘጋጀ ትያትር ስለ ትምህርት ይሆናል፡፡ በሁሉም አቅጣጫ ስነ-ጥበባት በማንኛውም ትምህርት አይነት ጋር ትስስር አለው፡፡

5.1.2. የስነ-ጥበባት ትምህርትን ከሌሎች ትምህርት ዓይነቶችና ከወቅታዊ ጉደይ ጋር በመያያዝ መስተመር

ባለፉት ትምህርት ውስጥ እንደተማራቹት የስነ-ጥበብ ትምህርት ማንኛውንም የትምህርት ዓይነት ውስጥ በቀጥታም ሆነ በተዘወዋሪ ይታያል፡፡ ለምሳሌ የሕሳብ ትምህርት ውስጥ የሳይንስ፣ የገዳ ስርዓት ውስጥ ፔክኖሎጂ፣ ሰፓርት፣ የቋንቋ ትምህርት እና የመሳሰሉ ውስጥ ይገኛሉ፡፡

በሁሉም ማስክ ወይም ዘርፍ የስነ-ጥበባት ትምህርት ከሌሎች ትምህርት ጋር ተሳስሯል፡፡ በሌላ መንገድ ደግሞ በሕፃናቶች ትምህርት ውስጥም በተለያዩ ሥዕሎች፣ ቅርፅ-ቅርፆች ተጠቅመው ህፃናቶች የምማሩበት መንገድ ስነ-ጥበብ ስራዎችን ተጠቅመው ነው፡፡ ስለዚህ ስነ ጥበብ ትምህርት በቀላሉ ሕፃናቶችን ለማስተማር ስለምረዳን ቀጥተኛ ግንኙነት አለው፡፡

5.1.3 የትያትር ትምህርትን ከተለያዩ ጉዳዮች ጋር ማዛመድ

የትያትር እና ፊልም ጥበብ አዘጋጃጀት ሁኔታ እንዲሁም ለተለያዩ አገልግሎት እንዴት እንደምዉሉ ለላፉት ትምህርት ርዕስ ውስጥ ተረድታቸዋል፡፡ እንዲሁም በስነ-ጥበብ ትምህርት ውስጥም ለተለያዩ ርዕሰ ጉዳዮች እንደምዉል ማወቅ አያስቸግርም፡፡

ጥበብ የተለያዩ አገልግሎት ይኖሯል። ለምሳሌ ፓሊቲካን ማስተዋወቅ፣ ኢኮኖሚያዊ እና ማህበራዊን ለማንፀባረቅ ጉልህ ሚና ይጫወታል።

በፓሊቲካ ማዕዘን ስንመለከት በፍልሙ ታሪክ ውስጥ በተላይ በሁለተኛ ዓለም ጦሪነት ውስጥ ፍልም ጥልቅ የፕሮፕጋንዳ መሳሪያ ሆኖ ያገለግላል ነበር።

የተለያዩ ችግሮች ስከሶት ለምሳሌ ተላላፊ በሽታዎች፣ ድንገተኛ ባሽታዎች ኤች.አይ.ቪ.፣ ኮቪድ-19፣ እና የወባ በሽታ እንዲሁም የትራፊክ አደጋ ስከሶት ስነ-ጥበብን ተጠቅመን የመከላከያ መንገዶች ላይ ግንዛቤ ማስጨበጫ መስጠት ይቻላል። በምንም ግዜ ስለ-ስነ ጥበብ ስነ ሰራተኛ ትላልቅ ነገሮች ውስጥ መታየት አለባቸው። እነሱም፤

- መዝናናት
- ማስተማር
- የህብረተሰብ ችግርን መፍታት

ስነ-ጥበብ ለተለያዩ አገልግሎት ብዙሉም ከነዚህ ከላይ በሦስት ነገሮች በተጠቀሱ ውጭ አገልግሎት ልኖራቸው ይችላል። የማህበረሰብ ችግር ለመፍታት ስነ-ጥበብ ከፍታኛ ሚና አሏቸው።

ለምሳሌ ፣ አንድን የማህበረሰብ ችግር ለመፍታት አንድ ድምፃዊ የህብረተሰቡን ችግር በሙዚቃ ምልዕክቱን በማስተላለፍ እንደ መሳሪያ ለጠቀምበት ይችላል። እንዲሁም በትያትርም ሆነ በፍልም ዘወግ ሕብረተሰባችን ያለበት የማህበረሰብ እውነታ የመገለጫ መንገድ የትያትርና ፍልም ጥበብ ነው።

5.1.4. ስነ-ጥበብ ለኢኮኖሚያዊ ጉዳይ

ጥበብ የሀገራዊ ኢኮኖሚን ለማሳደግ እንዲሁም ለማበረታት ፣ ለወጥ ለማስገኘት ጉልህ ጠቀሜታ አለው። የአንድን ሀገር እድገት በሥዕል ጥበብ፣ በሥነ-ቅርፅ ፣ በትያትር፣ በፍልም እና በሙዚቃ ይገለጻል። ለሰው ልጅ በአፍህ ከምነገርለት በስነ-ጥበብ የምማረው የበለጠ አይምሮውን የምቀርፀውና ፈጣኝ ለወጥ የምያመጠው በጥበብ ስማር ነው። ስለዚህ ጥበብ ኢኮኖሚን በማሳደግ ረገድ ውስጥ ትልቅ ድርሻ ከመኖሩም አልፎ የአንድ ሀገር እድገት ማንፀባረቂያ ድልድይ ነው።

5.1.5. ስነ-ጥበብ በጤና አገልግሎት ጉዳይ

የህብረተሰብ ጤናን ለመጠበቅ የጥበብ ሚና ከፍተኛ ድርሻ አለው። ይህ ማለት በጤና በለሙያ የምሰጠው አገልግሎት ውጭ የበለጠ የበሽተኛውን ጤና ለማንከባከብ ጥበብ የራሱ ሚና እንደምጫወት ይተማከላል። ጥበብ የአዕምሮው ክልኒክ ሆኖ ያገለግላል። ለበሽተኛው እረፍት ለመስጠት እፎይታን ይሰጣል። እንዲሁም በሽተኞችን በጥበብ መገልገል ራሱን የቸለ ሳይንስ መሆኑን ስለምያሳይ የጤና ባለሙያዎች በጥበብ በሽተኛውን ለማንከባከብ ተመራጭ ዘዴ ነው። በሌላ በኩል ደግሞ የህብረተሰብ ጤናን ለማጠበቅ አልፎው ተላላፊ በሽታዎች ላይ ግንዛቤ ለመስጠት ተመራጭ ሳይንስ በመሆኑ በመዝናናት ህብረተሰብን ስለጤናን በማስተማር ከፍተኛ አስተዋፆ አለው።

የምዕራፉ ማጠቃለያ

ጥበብበተለያዩጉዳዮችወስጥ በተላይ በፓሊቲካ፣ በኢኮኖሚያዊ ነክ ጉዳዮች ወስጥ፤ የማህበረሰባዊ እና ጤና ወስጥ ትልቅ አስተዋፆ አለዉ።

- ጥበብን ተጠቅሜን በተግባር በማሳየት የህብረተሰባችን ችግር ማስተማርና የመፍትሔ መንገድ እናሳያለን።
- ሁሉም የጥበብ ዓይነቶችን ተጠቅሜን በሽተኛን ማንከባከብ መፅናናት እንዲሁም መዝናናት እንችላለን።
- ስነ-ጥበብ የህብረተሰባችን የኢኮኖሚን ለማሳደግና ለማረጋገጥ ጉልህ ሚና ይጫወታል።
- የጥበብ ድርሻ ህብረተሰብን ለማስተማር፣ለመዝናናትና መልዕክትን በማስተላለፍ ማንነትን ያንፀባርቃል።

የምዕራፉ መልመጃዎች

ለሚከተለዉ ጥያቄ ትክክል ለሆነዉ ዓረፍተ-ነገር ‘እዉነት’ ትክክል ያል ሆነዉ ደግሞ ‘ዉሸት’ ብለዉ ይመልሱ

- 1.ከስነ-ጥበባት የትያትር ጥበብ ከኢኮኖሚ ጋር ግንኙነት የለዉም።
2. የፊልም ጥበብ ተጠቅመን የህብረተሰብ አኗኗር ማሳየት እንችላለን፣ነገር ግን በእይታ ጥበብ የህብረተሰብ አኗኗር መግለፅ አንችልም።
3. በጥበብ ታካሚ እንከባከባለን እንዲሁም ህክምና እንዲያገኝ ማድረግ ይቻላል።
4. ስለ ተላላፊ በሽታዎች ጥበብን ተጠቅሜን የመከላከያ ዘዴንና ግንዛቤን ለመስጠት የበለጠ ይረደናል።